

ТРИ РОКИ

ПРАЦІ

УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО

КОМІТЕТУ

в Ч. С. Р.

7/VII 1921 — 7/VII 1924.

ПРАГА 1924.

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ

ТРИ РОКИ ПРАЦІ

Українського Громадського Комітету

В Ч С Р

7/VII 1921 — 7/VII 1924

ПРАГА 1924

Д р у к а р н я
«Л Е Г И О Г Р А Ф И Я»
Praha - Vršovice, Sámová ul. 665.

ВСТУП.

7-го липня 1924 р. минуло три роки існування й діяльності Українського Громадського Комітету в Ч.С.Р.

Варто кинути ретроспективний погляд на те, що за три роки зроблено У. Г. Комітетом для української еміграції, закинutoї долею на землю Чеськословацької Республіки, і взагалі підсумувати наслідки його зусиль і праці, направлених до створення людських умов життя та до уможливлення культурно-наукової роботи й творчості Українців, що примушенні були тікати з своєї батьківщини.

Українська еміграція в Ч.С.Р., як і по інших країнах Європи та навіть по інших частинах світу, в подавляючій своїй більшості звязана з подіями, що відогравались і досі ще відиграються на Сході Європи. На Україні з року 1917 розпочалася уперта боротьба українського народу за національне й соціальне визволення. Ця боротьба в ріжні періоди набірала ріжних форм, була проваджена в залежності від обставин з ріжною інтенсивністю: вона виявлялась в формі то отвертої війни, то повстань проти окупаційної чужинецької влади, то нарешті прибрала форму боротьби за збереження національних установ та ріжних культурних здобутків визвольного руху.

В результаті все це часто унеможлилювало активним учасникам боротьби дальше перебування в своїй країні, коли вони були переможені, бо та завзятість, з якою боротьба провадилася, виключала всяку можливість будь-якого порозуміння між обома сторонами. Певна частина активних борців після кожної неудачі змушені була рятувати своє життя на еміграції.

Порівнюючи дуже невелику частину української еміграції складають особи, що емігрували ще за першої російської революції і за цей час зуміли сяк-так улаштувати своє життя за кордоном.

Богатох Українців насильно було мобілізовано та потягнено до ріжних неукраїнських протиболішевицьких армій, і вони разом з тими арміями змушені були тікати за кордон.

Певне число українських діячів виконували за кордоном ті чи інші функції з доручення українських урядів; після того, як Україна опинилася під окупацією, а відповідні уряди не в стані були дальше їх утримувати, вони теж перейшли на стан емігрантів.

Після закінчення світової війни залишились за кордоном бувші військово-полонені, які через всі революційні події не мали можливості вернутись до дому і так само опинились в стані емігрантів.

Голод та пошесті на Україні також змушували декого шукати порятунку за межами своєї батьківщини.

Отже з усіх цих причин витворилася українська еміграція, що у великому числі розсіялась далеко по за межі рідного краю, непристосована здебільшого до обставин закордонного життя, без матеріальних засобів, часто навіть не користуючись елементарним правом людини на захист в чужій державі, бо де які держави України та Українців визнавати не хотіли.

Уряд Чехословацької Республіки перший простяг руку допомоги тим беззахисним емігрантам. Тому не дивно, що чимало українських біженців після ріжних перепетій та блукання по чужих країнах осілися в Чехословаччині. Тут є збігці з Великої України, Кубані, Галичини, Буковини і з Далекого Сходу (Зелений Клин). Всі вони потрібували допомоги в тій чи іншій формі, заопікування ними принаймні в перші дні їх прибуття, управнення їхнього становища, медичної допомоги або ліків і т. і. Не будучи орієнтованими в нових обставинах, вони не знали, де і як можна було все це одержати та по кілька днів, а то й тижнів блукали без притулку голодні, обдерти, хворі.

Сумна дійсність з категоричною необхідністю вимагала утворення організованого емігрантського центру, який узяв би на себе завдання всебічного заопікування тими біженцями.

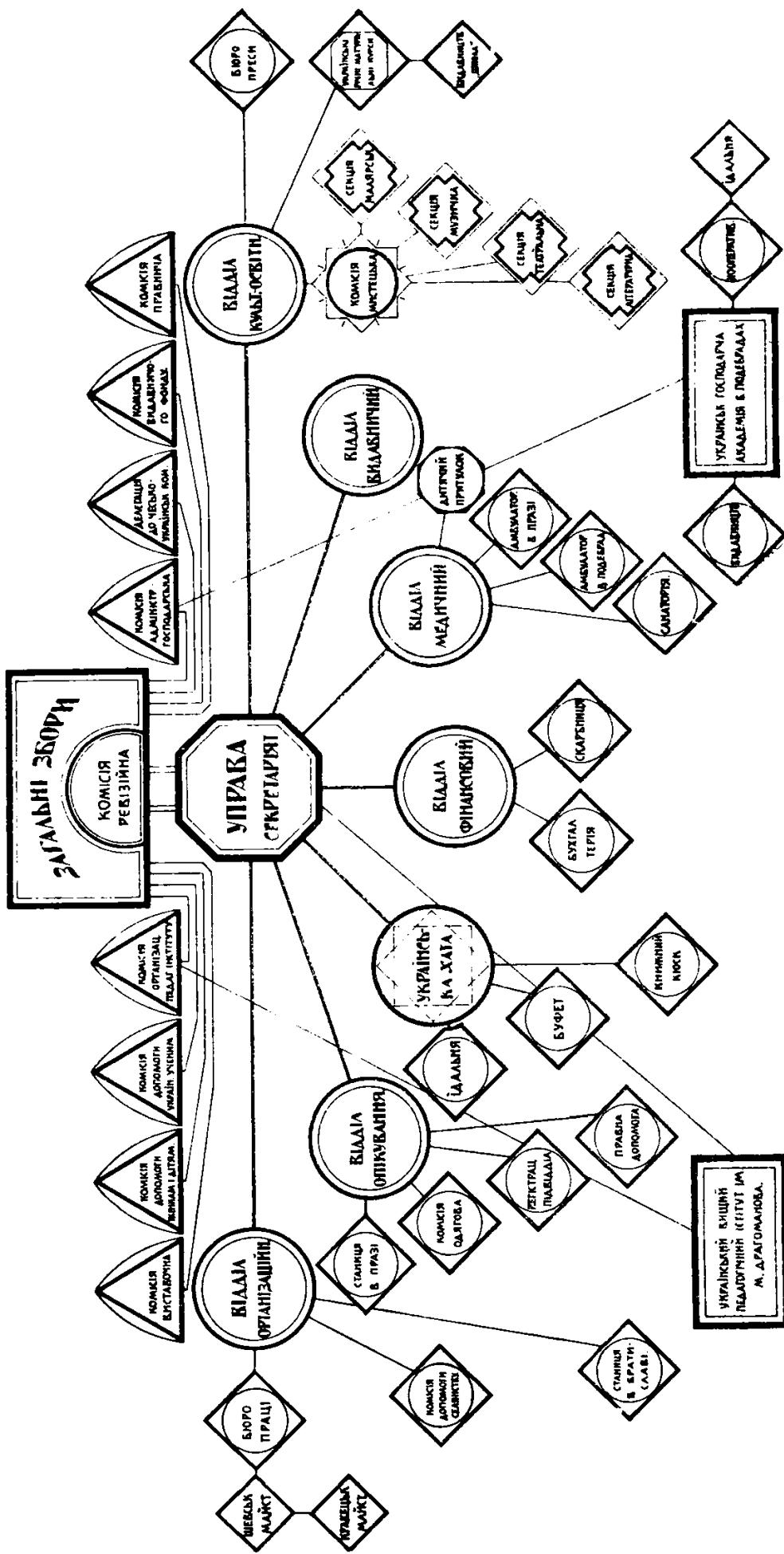
Офіційні представництва України (У.Н.Р., З.У.Н.Р. та У.С.С.Р.) про це не дбали, бо заняті були політичною боротьбою між собою та з громадянством, яке не визнавало їхнього авторитету.

Це завдання добровільно взяла на себе активна група українських громадян, що перебували у Празі. 7 липня р. 1921 вони заложили Український Громадський Комітет.

СХЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ

УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ В Ч.-С. Р.

5

Cman 1923 p.

Про історію виникнення його, а також про ті перешкоди, які ставили його роботі ріжні чинники, особи та інституції, докладно розказано у відчті за перший рік діяльності У.Г.К. (Рік праці Українського Громадського Комітету в Ч.С.Р. Прага 1922).

Ми не будемо їх тут знов переказувати, а обмежимось тільки констатуванням того факту, що не зважаючи на всі труднощі, на які натикалась праця У.Г.К., діяльність його розвивалась, поширювалась, захоплювала все нові ділянки праці та давала в результаті такі ефекти, які об'єктивно треба визнати високо корисними і з погляду інтересів тіснішого кола української еміграції в Ч.С.Р., і з погляду ширших інтересів загально-національних.

Праця У. Г. К. звязана внутрішньою логікою з тією боротьбою яка протягом кількох останніх років проводилася на теренах України. Розуміється, що це можна сказати лише в тому разі, коли брати справу визвольної боротьби Українців в широкій концепції. Збройна боротьба не привела до утворення української національної держави. Українські уряди й армії опинились закордоном, а Україну окуповано й поділено між її ворогами. Однак на цьому не припинилась та боротьба, а тільки набрала інших форм боротьби за здобуття нових позицій головним чином в області культури й науки.

Користуючись аналогією із військової боротьби, можна сказати, що українство зробило перегруповання своїх сил, змінило фронт, і закріпляється на нових позиціях. Навіть викинене подіями із рідньої землі на еміграцію свідоме українство не шукає шляхів до примирення з ворогами, не капітулює на їх ласку, а робить все можливе для того, щоб час його примусового перебування за кордоном не був марно прогаяний, та щоб кожен той, хто попав сюди, набрався досвіду, знання й уміння, потрібних для праці на рідній землі.

Український Громадський Комітет поставив свою метою не тільки рятувати фізичне існування Українців-емігрантів, які великим числом своїм красномовно свідчать про розмір катастрофи, але він старається дати можливість численним жертвам національної катастрофи приєднатись до культурного життя Чехословаччини, здобути освіту й знання, необхідні для майбутньої їх роботи на користь українського народу.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

1. Український Громадський Комітет в Ч.С.Р. є приватним добродійним Товариством, що має метою все-

бічну допомогу українській еміграції і діє на підставі Статуту, стверженого владою Ч.С.Р. дня 1-го липня 1921 року і в зміненій формі 19 лютого 1924 року.

2. Число дійсних членів У.Г.К. на 1.VII.1924 р.—94.

3. Устрій Українського Громадського Комітету:

а) Загальні Збори дійсних членів, яким належить вище керовництво і контроль за діяльністю Т-ва;

б) Управа в складі 3-х осіб, що керує всією працею У.Г.К. її відповідає перед Загальними Зборами;

в) Ревізійна Комісія в складі 3-х осіб;

г) Громадський суд в складі 5 осіб;

д) Спеціальні комісії, що вибираються Загальними Зборами для докладного дослідження окремих питань, для виконання тих чи інших підготовчих праць, а також для здійснення певних завдань.

4. Технічні органи У.Г.К.:

а) Секретаріят,

б) Відділ Опікування,

в) Організаційний Відділ і Бюро праці,

г) Медично-санітарний Відділ,

д) Культурно-Просвітній Відділ,

е) Видавничий Відділ і Пресове Бюро,

е) Адміністративно-господарська Комісія в справах Української Господарської Академії.

ж) Фінансово-бухгалтерський Відділ.

5. Установи У.Г.К.:

а) Українська Господарська Академія (вища школа),

б) Український Педагогичний Інститут (вища школа),

в) Матуральні Курси (середня школа) і Реальна Гімназія.

д) «Українська Хата» (Іdal'nya-клуб),

е) Бібліотека-читальня,

ж) Переходова Станіця,

з) Книгарський кіоск,

и) Амбулаторія,

і) Санаторія для хворих на грудні недуги.

В періоді організації:

к) Публична Національна Бібліотека.

л) Архів-музей.

6. Товариства при У.Г.К., які діють на підставі окремого регуляміну, стверженого Управою та Загальними Зборами У.Г.К., згідно з його статутом:

а) Товариство Пластичного Мистецтва;

б) Музичне Товариство;

- в) Т-во українських письменників;
- г) Український Громадський Видавничий Фонд;
- д) Т-во допомоги культурним силам на Україні.

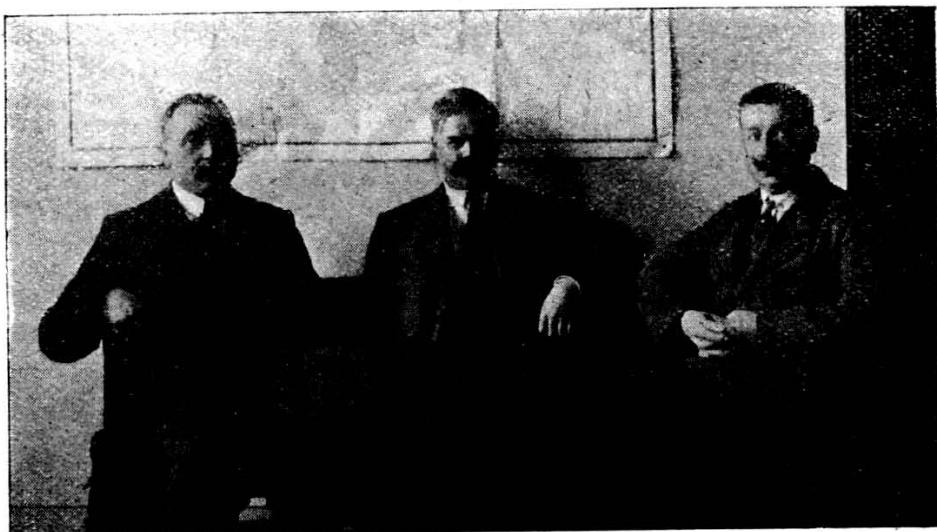
В установах У.Г.К. працювало на техничних і керуючих посадах:

- а) Членів Управи — 3.
- б) Управителів Відділів, або рівних їм становищем — 8.
- в) Техничних помішників — 23.
- г) Низких служачих — 8.
- д) Професорів і лекторів — 96.

На протязі трьох років відбулося 23 Загальних Зборів Комітету.

I. УПРАВА У.Г.К.

Перша Управа складалася з М. Ю. Шаповала, Н. Я. Григорієва та О. К. Мицюка. Протягом трьох років відбулися в складі Управи такі зміни: замісць проф. О. Міцюка, що вийшов з Управи в січні 1922 р., Загальні Збори У.Г.К. 17 січня 1922 р. обрали д-ра Б. Матюшенка; після того, як Матюшенко в січні 1923 р. вийшов зі складу У.Г.К., з 15 січня того ж року вступив до виконання обов'язків Члена Управи заступник Члена Управи і секретар У.Г.К. М. Галаган. Річні Загальні Збори У.Г.К. дня 6 квітня 1923 р. обрали нову Управу в складі: Голови М. Шаповала і Членів: Н. Григорієва і М. Галагана.

Управа У.Г.К.: Н. Григорієв, М. Шаповал і М. Галаган

На річних Загальних Зборах 30 березня 1924 р. Управа обрана в тому самому складі, як і попереднього

року: Голова М. Шаповал, члени Управи: Н. Григорій і М. Галаган. Заступниками членів Управи обрані: І. Паливода, проф. В. Сімович і проф. С. Русова.

За три роки діяльності У.Г.К. Управа мала 265 засідань, на котрих було розглянуто 1300 справ.

Члени Управи, oprіч того, приймали участь у засіданнях:

1. Комісії по організації Української Господарської Академії, яких відбулось 12, розглянуто справ 35.

2. Адміністративно-Господарської Комісії по справах Академії; засідань відбулось 18, розглянуто справ 102.

3. Комісії по організації Українського Педагогичного Інституту імені Михайла Драгоманова: засідань 4, справ 12.

Пересічно в місяць було 8 засідань і розвязувалось 40 справ.

ІІ. РЕВІЗІЙНА КОМІСІЯ.

До тимчасової Ревізійної Комісії 7/VII 1921 р. обрано було Волосянського Омеляна, Харуся Микиту і Бутрима Якова.

17 січня 1922 р. до постійної Ревізійної Комісії обрано д-ра В. Старосольського, Ст. Ріпецького й проф. Р. Лашенка.

29/IV 1922 р. на річних зборах обрано до Ревізійної Комісії: д-ра В. Старосольського, Ст. Ріпецького й Григорія Грицая.

9/X 1922 р. на місце Гр. Грицая, який вийшов зі складу Рев. Комісії по власному бажанню, обрано доцента В. Тимошенка.

15/I 1923 р. зі складу Ревізійної Комісії вийшов д-р В. Старосольський по власному бажанню, натомісъ було обрано д-ра І. Рихла.

5/III 1923 р. на місце вибувшого по власному бажанню доцента В. Тимошенка й д-ра Рихла, обрано проф. М. Терлецького й М. Кураха.

На річних загальних зборах 6/IV 1923 р. обрано до Ревізійної Комісії проф. М. Терлецького, К. Коберського і П. Богацького.

На річних загальних зборах 30/ІІІ 1924 р. обрано: доцента Л. Шрамченка, проф. М. Тимченка, д-ра Ст. Ріпецького, інж. С. Риндика і проф. М. Лорченка.

ІІІ. МИРОВИЙ СУД.

Для полагодження спорів та непорозумінь, які виникають між членами УГК в справах, дотичних УГК, при Українськім Громадськім Комітеті утворено Мировий Суд.

Члени Т-ва підлягають компетенції цього суду обо-в'язково.

Сторони делегують до суду по одному заступнику, яко членів суду, — а Загальні Збори обирають 5 постійних членів суду на один рік по можливості з осіб з правичною освітою та правничою практикою.

Мировий суд у своїй діяльності при розгляді справ, які до нього входять, керується особливим регуляміном, затвердженим загальними зборами.

На річних зборах УГК 30/ІІ 1924 р. до Мирового Суд обрано:

проф. д-ра О. Ейхельмана, доцента Л. Бича, проф. А. Старкова, проф. д-ра Я. Ярему й д-ра М. Стакова.

ІV. СЕКРЕТАРІЯТ.

Секретарем У.Г.К. з дня його закладення до 1. XII. 1921 р. був Г. М. Грицай; з 1. XII. 1921 р. до 1. IV. 1922 р. — К. І. Коберський; з 1. IV. до 14. X. 1922 р. — Г. М. Грицай; з 14. X 1922 р. по 6. IV. 1923 р. М. М. Галаган; з 6.IV. до 1.V. того ж року — д-р С. М. Літов; з 1.V. 1923 р. до останнього часу Хв. О. Сумневич.

Помимо Секретаря в Секретаріяті працюють його помішник діловод та дві друкарниці — одна українська і одна чеська.

За три роки Секретаріят У.Г.К. полагодив 11.061 справу в тім числі:

a) меморандумів до ріжних установ і організацій	202
б) прохань про право побуту в Ч.С.Р.	1931
в) справ на право в'їзду в Ч.С.Р.....	501

Щодених одвідин в У.Г.К. пересічно треба рахувати не менш 35, а всього за три роки до — 32.000.

Окрім всієї цієї біжучої праці на обов'язку Секретаріяту лежало давати дозвіл на ріжні збори в помешканні У.Г.К., які відбувались що-дня а то й двічі на день, та стежити за внутрішнім порядком У.Г.К.

V. ВІДДІЛ ОПІКУВАННЯ.

Першим Управителем Відділу Опікування був М. Кондрашенко, а далі М. Косюра, О. Білоус, С. Літов; з квітня 1923 р. і до сього часу — Ф. Стешко. Крім управителя у відділі працює його помішник.

Завданням Відділу Опікування є безпосереднє заопікування українськими емігрантами головним чином в перші дні по їх прибутті. Це заопікування виявляється насамперед у тому, щоб біженець не залишився під голим небом, щоб він мав прохарчування, щоб упrawnено було його становище в Ч.С.Р. та щоб в міру можливості і потреби було його одягнено.

Однаке праця У.Г.К. не обмежується лише індивідуальним опікуванням про кожного окремого біженця. У.Г.К. допомагає, і то в більшій мірі, й окремим товариствам, громадам і т. п.

Відповідно до цих завдань Відділ Опікування має:

1. Підвідділ регистраційно-статистичний,
2. Підвідділ правно-матеріальної допомоги,
3. Переходову Станіцю.
1. Підвідділ регистраційно-статистичний.

На 1. VII. 1924 р. відомости рег.-стат. підвідділу виказують:

Зарегістровано осіб	5209
На картках	4884

Соціальний склад:

селян	2724	52,4%
робітників	651	12,4%
інтелігентів	1682	32,4%
торговців	79	1,4%
землевласників	73	1,4%
Разом		5209 100,0%

Вік:

Од 1 до 7 років	144	2,8%
,, 8 — 14 ,,	77	1,3%
,, 15 — 24 ,,	1533	29,5%
,, 25 — 34 ,,	2768	53,1%
,, 35 — 54 ,,	628	12,1%
,, 55 і старші	59	1,2%
Разом		5209 100,0%

Т е р и т о р і я л ь н е по х о д ж е н и я .

Правобережжя	1561	29,9%
Лівобережжя	1004	19,3%
Басарабія	40	0,8%
Кубань	35	0,7%
Зелений Клин	7	0,1%
Галичина	2134	40,9%
Буковина	151	2,9%
Інших земель	277	5,4%
Разом		5209 100,0%

О с в і т а .

Неписьменних (разом із мал. діт.)	440	8,5%
Малописьменних	646	12,4%
Не більш вищої почат. школи	1152	22,2%
Не скінчена середня школа	590	11,2%
Закінчена середня школа	1917	36,7%
Фахова { низча	104	2, %
середня.....	189	3,6%
Вища освіта	171	3,4%
Разом		5209 100,0%

Н а ц і о на л ь н и й ск л а д .

Українців	4925	94,6%
Жидів	126	2,4%
Білорусів	34	0,7%
Чехів	49	0,9%
Німців	27	0,6%
Москалів	16	0,4%
Болгарів	10	0,1%
Молдаванів	8	0,1%
Поляків	5	0,1%
Інших (греків та французів по 1-му, мад'яр та вірмен по 2; грузинів—3)	9	0,1%
Разом		5209 100,0%

В Ч.С.Р. є еміграційні організації, які реєструють у себе та беруть під свою опіку не самих лише Москалів, а залишки приймають до своєї реєстрації емігрантів із усієї території колишньої Російської Імперії незалежно від їх національності.

Почекаylla У.Г.Р.

Згідно з розпорядженням влади Ч.С.Р. емігрант не має права реєструватись у якихось двох організаціях, тому У.Г.К. викреслює із своєї регистрації всіх тих, що по перевірці оказываються зарегістрованими в якісь іншій еміграційній організації.

Отже 5209 душ зарегістровано в У.Г.К. не тому, що вони не могли-б зарегіструватись в якісь іншій установі; така можливість є, і її використовують ті елементи, що хоч походять з України, але стоять на ґрунті загально російської концепції. Зазначена цифра показує, що в Ч.С.Р. є понад 5000 душ, що свідомо прийшли до У.Г.К., як установи української, національно їм рідної, близької.

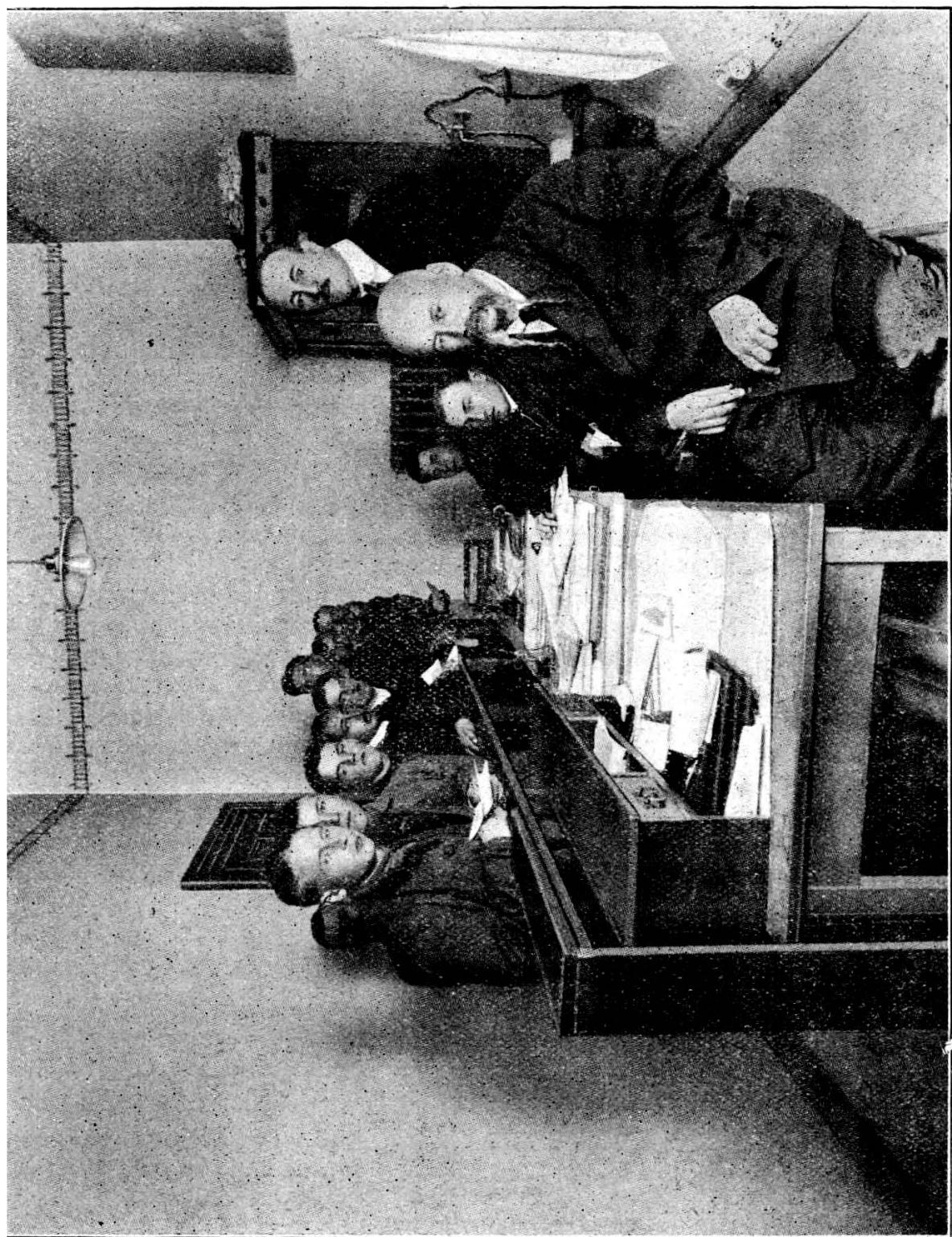
Із тих 5209 душ 94,6% заявили себе Українцями. Решта належить до інших національностей, і це тим більше підкреслює свідомість їх вибору між У.Г.К., як організацією українською, та іншими. Регіструючись в У.Г.К., вони тим маніфестують свою належність до України, як національно-державного організму, хоч самі вони і не є Українцями по національності.

По своєму соціальному становищу українська еміграція належить до трудових елементів (селян, робітників та трудової інтелігенції), і тільки незначна її частина — до інших верств громадянства.

Територіяльне походження її свідчить про те, що більшість втікла з тих земель, які тепер під владою московських большевиків (Правобережної і Лівобережної України, Кубані, Зеленого Кліну та ін.). Соціальний склад української еміграції показує, що це не «буржуї», з якими борються большевики з мотивів соціального порядку. Отже емігранти-Українці із територій, занятих московськими большевиками, мусіли тікати звідти очевидно з мотивів не соціальної, а національної боротьби. Те саме можна сказати і про втікачів з інших українських земель (Галичина, Басарабія, Буковина), де Українців переслідують також як національну меншість.

Дані про вік українських емігрантів виявляють, що це є люде переважно від 15 до 54 років (94,7%). Виходить, що це люде цілком здатні до праці: 53,1% із них мають 25—34 роки, цебто є в розцвіті своїх духовних і фізичних сил, яких не можуть однак прикладти на рідній землі.

Що до освіти, то менше половини з них мають закінчену середню та вищу школу; третина має нижчу фахову освіту або не більше вищої початкової школи та незакінчену середню освіту; велика частина (20,9%) зовсім без

Відділ Онуквання У.Г.К. (1922 р.).

жадної освіти, при чому 8,5% є людей, що не знають навіть грамоти, але в це число входять і малі діти.

Ці дані та зроблені з них висновки лягли в основу тих міркувань, які означили напрямок роботи і характер допомоги Українського Громадського Комітету українській еміграції в Ч.С.Р.

2. Підвідділ правно-матеріальної допомоги.

Веде помішник управителя відділу Л. Кліменко.

Всі зарегістровані в У.Г.К. емігранти в кількості 5209 осіб одержали від нього допомогу в тій чи іншій формі. Коли додати сюди ще приблизно до 1.000 осіб, що перебувають не в Празі і в У.Г.К. не зарегістровані, але фактично скористались його матеріальною допомогою, то число заопікованих У.Г.К. емігрантів виносить до 6000 осіб.

Для упраувнення становища українських біженців в Ч.С.Р. підвідділом подано 2859 прохань до М.З.С. про «пруказ»*). Це число менче числа зарегістрованих з одного боку через те, що іноді в одному проханні просилося про кількох осіб, а з другого боку через те, що біженці, які пробули кілька днів на станції, від'їждали одразу на працю й вибирали собі «пруказ» через відповідний місцевий уряд.

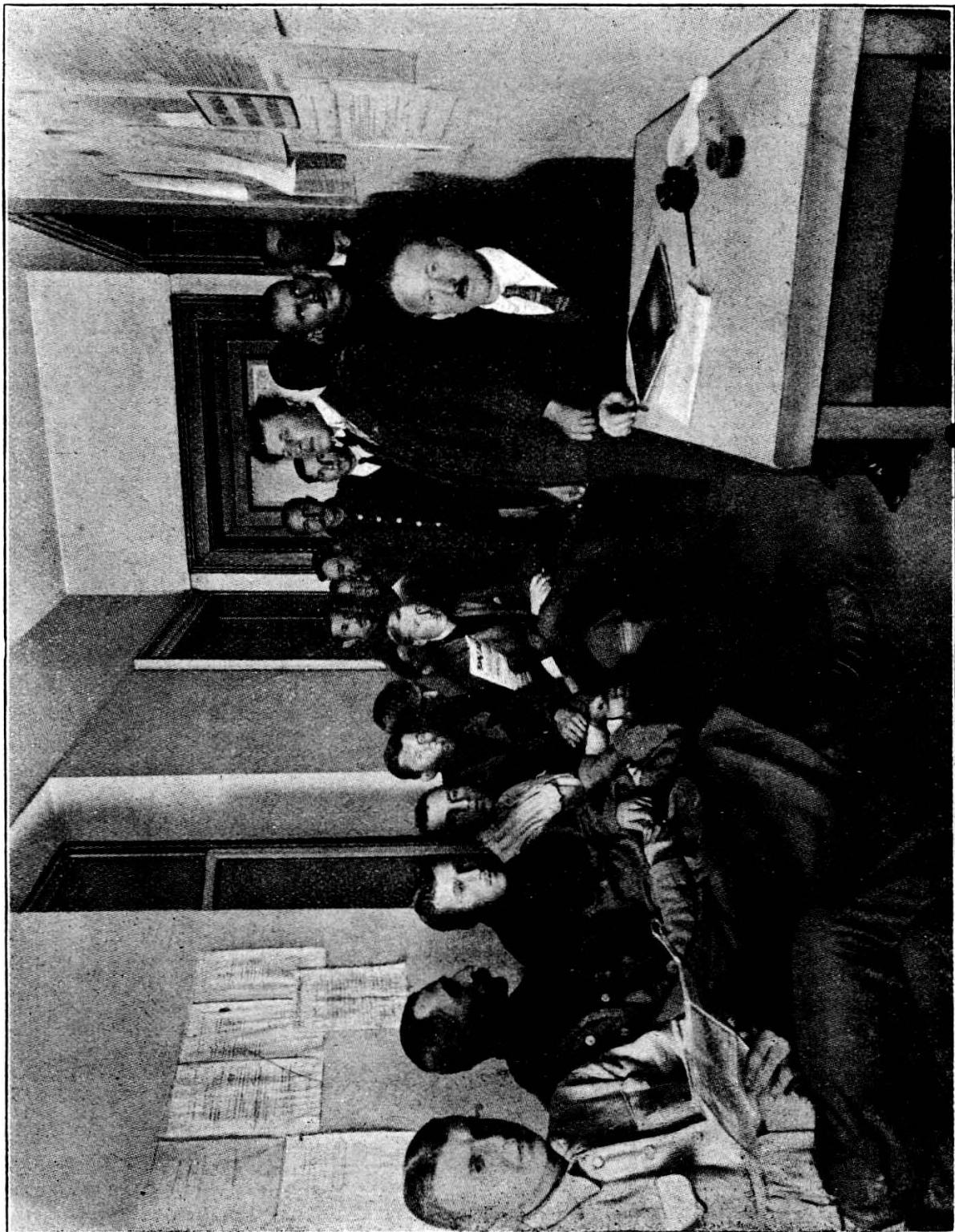
Для вироблення необхідних документів («пруказ», прохання про вступ до школи, ріжні анкети) видано було понад 20 тисяч фотографичних карток на суму 25.953 к.ч.

Забезпечення біженців одягом та взуттям виявляється в таких даних.

Видано з 1. VII. 1921 р. по 1. VII. 1924 р. безкоштовно:

		Кор. ч.
Светрів	147	на суму 17.555
Звичайних сорочок	443	,, 20.528
Робітничих черевиків...	530	,, 52.860
Шинелів	260	,, 31.200
Піджаків	351	,, 12.945
Штанів	603	,, 37.790
Кожухів	144	,, 16.200
Гімнастъорок	165	,, 14.200
Бушлатів	129	,, 16.470
Сподніх	320	,, 3.174
Трико	3	,, 90

*) Документ на право побуту.

Почекальня УГР.

Шапок і кепок	45	,	450
Сорочок зефірових	65	,	976
Мужських черевик. пар	28	,	2.756 ⁵⁵
Жіночих черевиків....	17	,	1.734
Сорочок жіночих	15	,	273
Одягів жіночих	8	,	1.040
Костюмів чоловічих....	36	,	10.800
Робіт. плащів	7	,	140
Ковдр	21	,	1.575
Простирадел	13	,	273
Капелюхів	208	,	2.080
Шалів	148	,	1.799
Пальт чоловічих	28	,	5.565
Пальт жіночих	5	,	1.304 ⁵⁰
Рушників	5	,	40

Разом на суму 259.636⁰⁵

Видано з 1. VII. 1921 р. по 1. VII. 1924 р. позичково:

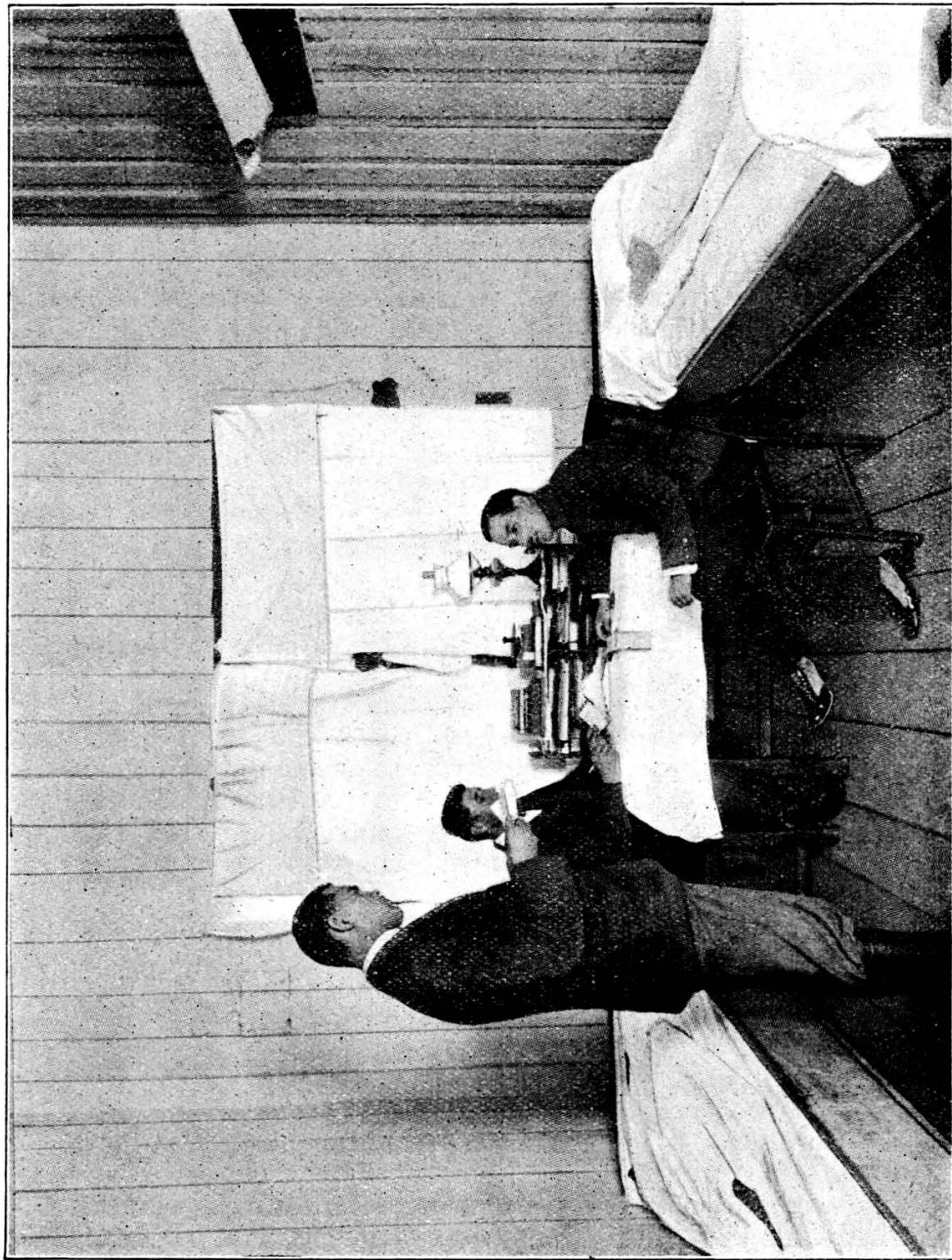
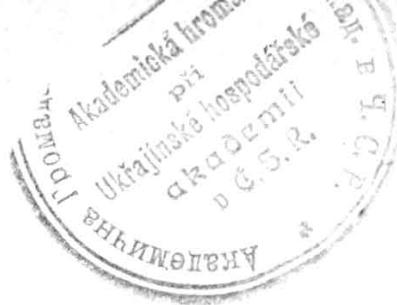
Сорочок звичайних	33	на суму	528
", зефірових	48	,	758
Сподніх	77	,	906
Черевиків мужських ...	50	,	4.824
Черевиків жіночих....	2	,	204
Черевиків робітничих...	19	,	1.140
Піджаків	10	,	650
Сорочок жіночих	2	,	40
Штанів	15	,	850
Костюмів	49	,	14.700
Гімнастъорок	3	,	60
Бушлатів	1	,	150
Ковдр	9	,	675
Простирадел	18	,	378
Пальт чоловічих	45	,	8.775

Разом на суму 34.628

Всього зроблено 4226 видач одягу, білизни та взуття на загальну суму — 259.636⁰⁵ к. ч. Позичково видано на суму — 34.628 к.ч.

3. Переходова станиця.

Першим комендантом станиці був Мелешко, якого увільнено за зловживання; після нього були Г. Гордієнко, Л. Клименко, М. Попсуй-Шапка, а з 1 червня р. 1924 — К. Цурканів.

Канцелярія Переходової Станції У.Г.Р.

Станиця улаштована у дерев'яному бараці, займає три більших і три менших кімнати і вміщає 100—110 ліжок. Окремо в одній із кімнат перебувають жінки.

Перше українська переходова станиця займала тільки половину бараку, а в другій половині містилась московська. З осені 1923 р. до розпорядження У.Г.К. перейшов увесь барак; це дало можливість збільшити число ліжок з 70 до 106.

Самі біженці оздобили кімнати українськими орнаментами і ріжними прикрасами та портретами видатних українських і чеських національних діячів.

Який лад і порядок додержується на Станиці, про це найкраще свідчить те, що ні одна із урядових комісій (військові, санітарні, мійські), що одвідували станицю, не тільки не зробили будь-якого зауваження про непорядок, а навпаки виставляли українську половину бараку як зразок для Москалів, що містились у сусідній половині.

В одній із кімнат улаштовано окремий інтернат для тих студентів, що учається в якійсь школі і не одержують стипендій.

В другій переділеній перегородкою кімнаті містяться діти — спроти в кількості 30 осіб з двома вихователями, які заходами Українського Громадського Комітету в грудні місяці 1923 р. були перевезені з Польщі (Калішського табору) до Праги.

Увечері 6-го січня 1923 р. на Станиці була улаштована для біженців і членів У.Г.К. спільна кутя.

Це традиційне українське свято одвідав представник Міністерства Закордонних Справ п. Консул Д-р З. Завазал, який теплими словами поздоровив від імені М-ва присутніх, що змушені провести своє свято на вигнанні, і разом з ними розділив скромну святу вечерю.

За минулих три роки на станиці перебувало 5326 осіб.

Видано їм обідів — 43.908 на загальну суму 353.785³⁰ Утримання станиці обійшлося — 113.498 к. ч.

VI. ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ.

Організаційний Відділ засновано в квітні 1922 року з метою: а) ведення всіх організаційних справ У.Г.К. в початковій формі та переведення організації біженців в місці їх перебування; б) підтримування зносин з провінціяльними біженецькими організаціями; в) розроблення ріжних проектів для поширення праці, інструкцій та інше; г) ознайомлення чеського громадянства з життям, госпо-

дарством та культурою українського народу, д) улаштування виставок; е) зносини з емігрантськими організаціями других народів.

Пізніше до Організаційного Відділу перейшло було підшукування праці для біженців та приміщення їх на роботи, а також допомога спеціально емігрантам-селянам, але потім ці справи одійшли від нього.

Перехідова Станція У.Г.К.

Згідно з тим завданням праця Організаційного Відділу полягала перше за все в організації, початковому керуванні, а часами і дальнішому провадженні справ великої частини тих установ, котрі закладалися і закладаються при У.Г.К.

Першим управителем Організаційного Відділу був М. Косюра, а як він перейшов на працю до Академії в кінці 1922 р., відділом тимчасово керував Г. Пирхавка; з січня 1923 р. на управителя відділу запрошено Д. Ісаєвича.

Ріжнородну по свому характеру працю відділу можна більш-менш звести до таких точок:

З огляду на перші потреби еміграції, котра, переходячи кордон, оставалась безпритульною, було утворено Переходові Пункти в Жіліні, Ужгороді та взято під опіку еміграцію на Словаччині, для опікування котрою в свій

час було призначено окремого представника, який проживав у Братиславі. При допомозі Відділу там була заснована Переходова Станиця на 40 мешканців. Такого самого представника було призначено для опікування біженцями на Підкарпаттю (С. Черкасенка) з місцем осідку в Ужгороді, та окремого представника (К. Безкровного) в Йозефові, де скучено велике число збігців переважно з колишньої галицької армії.

Для кожної із цих організацій було вироблено спеціальні інструкції, що регулювали відносини й діяльність представників У.Г.К. в даному районі.

Для направлення старого обуття й одягу емігрантам Організаційний Відділ улаштував шевську та кравецьку майстерні в Празі. Майстерні в 1923 р. довелось ліквідувати з одного боку через брак помешкання, а з другого через те, що майстри мусіли виїхати з Праги.

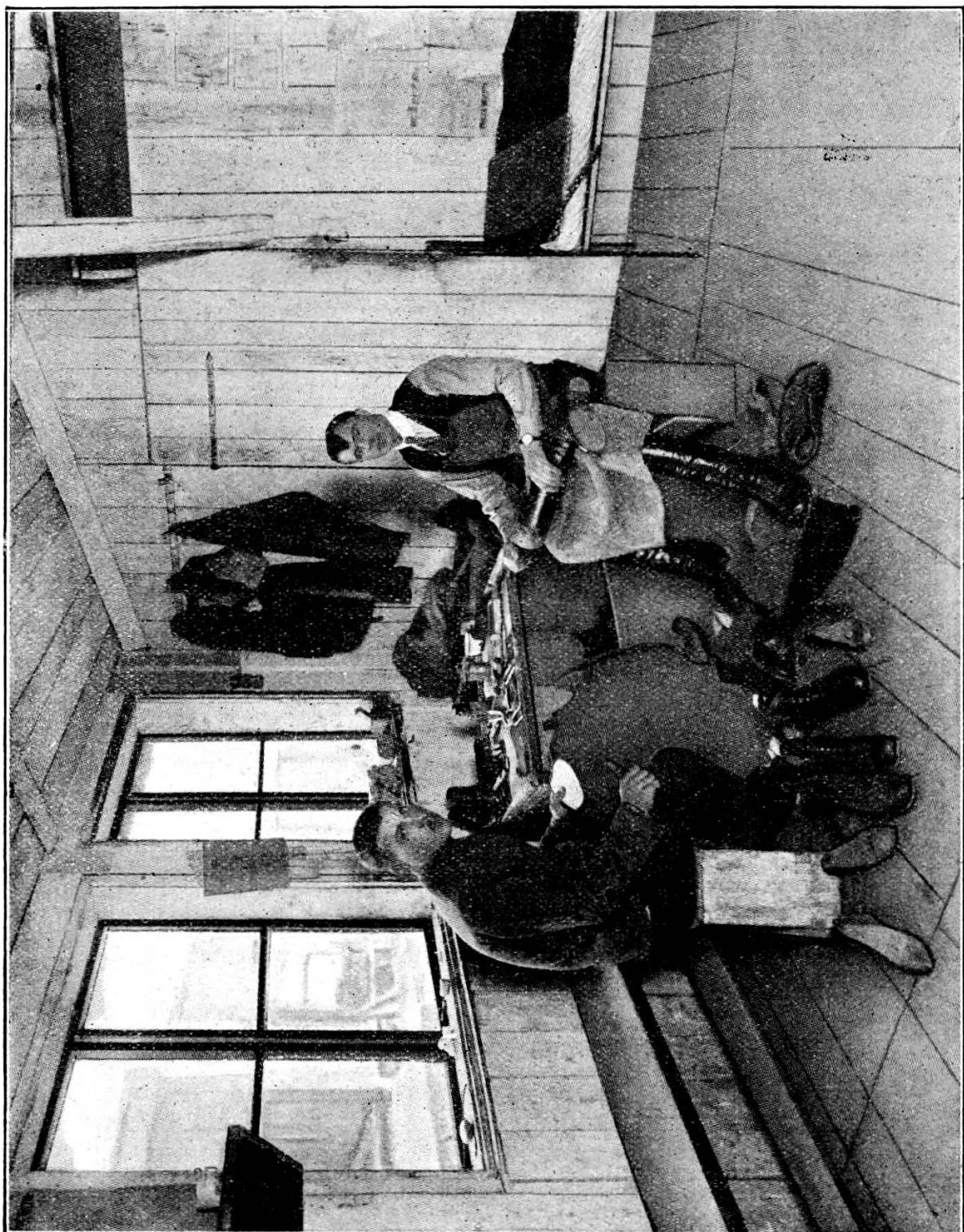
При діяльній участі Відділу організовано в 1922 та в 1923 роках «Українські Відділи» на Сільсько-гospодарських виставках Чесько-Словацької Земледельської Єдності в Празі, і на Орієнタルних Торгах у Братиславі в 1922 році.

Разом з Товариством Допомоги Голодуючим на Україні в квітні 1923 р. Відділом улаштовано великий концерт в Сметановій салі Обецного Дому на користь голодуючих на Україні. Концерт, на котрому виступали видатніші чеські і українські артистичні сили і котрий ласково взяла під свій протекторат п. президентка Ч.С. Червоного Хреста Д-р Аліса Масарик, мав великий артистичний і матеріальний успіх.

При участі Відділу засновано Український Громадський Видавничий фонд, з метою видавання в першу чергу солідної наукової літератури, як оригінальної, так і перекладної.

Відділ мав спершу окремий підвідділ допомоги селянству, який згодом розрісся в цілий Відділ, а ще пізніше в окреме статутове товариство «Українську Селянську Спілку на еміграції в Ч.С.Р.», яка на 1. VII. 1924 р. нараховує відділи в різних місцевостях держави і 1500 членів.

Згодом Організаційний відділ допоміг «Селянській Спілці» організувати кооперативні курси для селянства в Празі на 60 осіб і в Йозефові на 120 осіб. Для керування і ведення курсів запрошено видатніших організаторів і знавців української кооперації, які опинились на еміграції (К. Безкровний, Д. Ісаєвич, М. Літвицький, Я. Гра-

Шевська майстерня У.Г.К.

бів, проф. С. Бородаєвський, С. Ріпецький, К. Коберський та інші). Ці курси мають підготовляти техників кооперації, що здатні були б активно взяти участь у майбутньому відбудуванні господарства України. Крім цього організовано Автомобільно-тракторні і Гарбарські курси для селянської молоді. Для керування курсами запрошено М. Ярового.

Відділ налагодив і видав справочника для еміграції в Ч.С.Р., книжку невеликого формату, де даються відомості про українські та чеські установи і ріжні вказівки з необхідним словничком.

Кооперативні курси (лекція рахівництва) Укр. Сел.-Спілки.

Організаційний Відділ допоміг вищукати кошти на викуп Медичним Товариством при Київській Академії Наук наукових книг, котрих бракує в бібліотеці Академії.

Відділом ведеться звязкова і допомогова праця в відношенні до українських допомігових і культурних організацій в ріжніх місцевостях Ч.С.Р.

Крім всієї цієї праці Організаційний Відділ переводить щоденну працю в розробці, докладові і технічному переведенні дрібніших справ випадкового характеру з окремими особами інших Відділів та Установ У.Г.К. Таких справ щоденно набирається від трьох до десяти. В звязку з цими справами у Відділі приймаються щоденно відвідувачі, складаються листи, а помимо того відвідуються ріжні чеські та емігрантські установи і т. и.

Бюро Праці провадив спершу Гр. Маслюк, а потім Г. Пирхавка. З 1 березня 1924 бюро праці передано до «Української Селянської Спілки».

Діяльність його за час перебування при У.Г.К. виявилась в таких даних:

1. Пошукувало працю	2567 осіб
2. Являлись вони до Бюра	3131 разів
а) по одному разу	2537 ,,
б) по два рази	292 ,,
в) по три рази	178 ,,
г) по чотири рази і більше	124 ,,

*Кооперативні курси У.Сел.Сп. в Празі. Виклад з історії кооперації
п. Грабова.*

3. Пошукувано працьовників:	
а) на хліборобську працю	1439
б) на домашню працю	126
4. Послано:	
а) на хліборобську працю	1641
б) на ріжну	181
5. Послано безпосередньо Бюром У.Г.К.	1669
Послано через Чеське Бюро	83
6. Незадоволено бажаючих праці ..	729
7. Незадоволено попиту працьовни- ків	1

VII. МЕДИЧНО-САНІТАРНИЙ ВІДДІЛ.

Управителями Відділу були: д-р С. Літов з початку і до грудня 1922 р., потім д-р О. Білоус до липня м. 1923 р., лікарем-асистентом — д-р А. Гончаренко, який після уступлення д-ра Білоуса з липня 1923 р. є управителем відділу.

Український Громадський Комітет в Ч.С.Р., розпочинаючи свою працю, зразу звернув серйозну увагу на стан здоров'я укр. еміграції в Ч.С.Р. Для допомоги хорим було засновано Медично-Санітарний Відділ. Цей відділ, по думці Комітету, мав би дбати про поміч хорим взагалі, а зокрема інвалідам, жінкам, дітям та нездатним до праці.

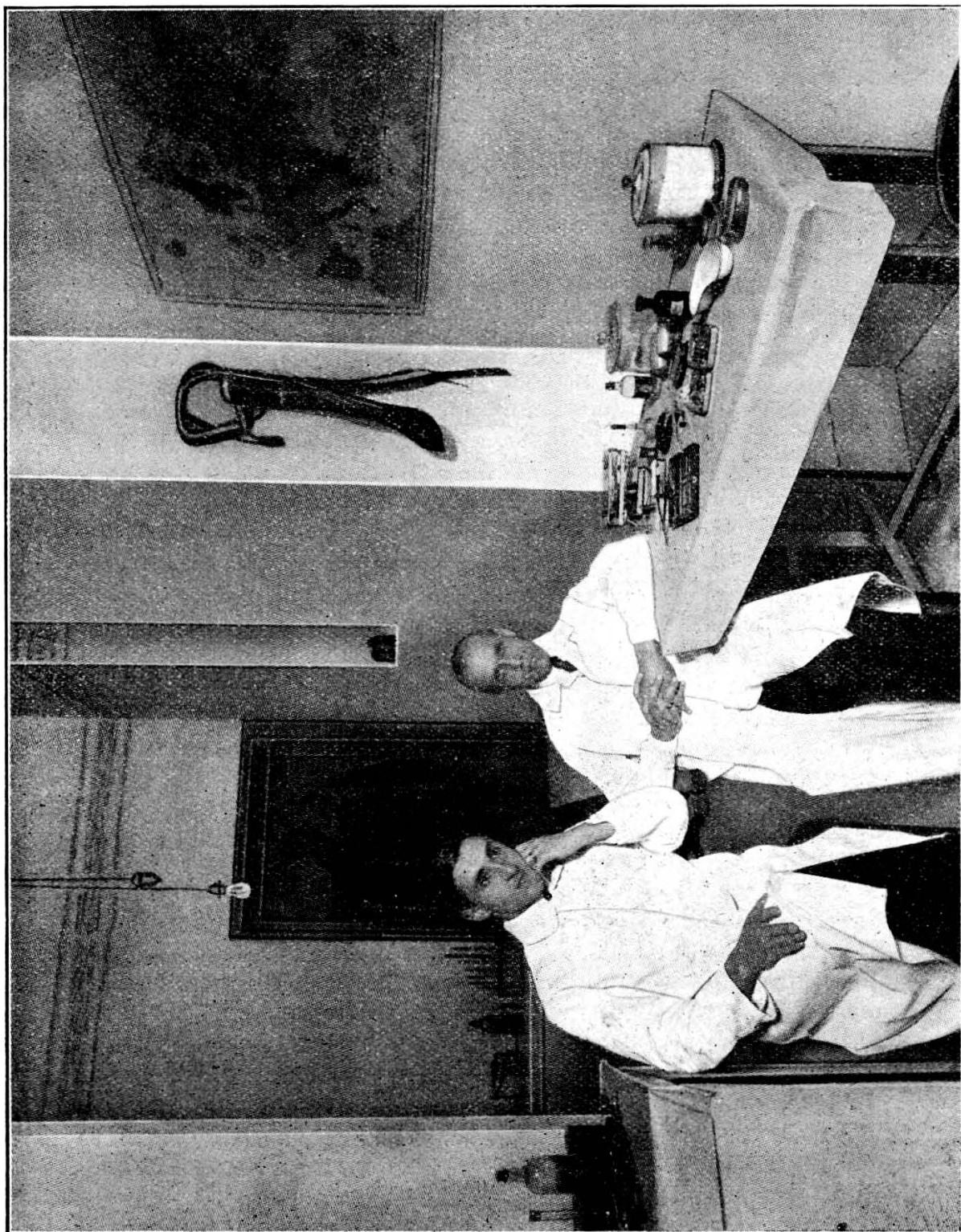
Медично-Санітарний Відділ розпочав свою працю 12 серпня 1921 року майже без жадних коштів, без відповідного інструментарія, з невистачаючою кількістю ліків та ще й до того в маленькому закутку взагалі малого помешкання У.Г.К. Та дякуючи невтомній і невспіучій енергії першого завідувача мед.-сан. відділом д-ра С. Літова, праця все поширювалася. Багато було роботи положено д-ром Літовим на збудовання цього відділу і при цьому амбулаторії з відповідним інструментарієм, ліками і всячими необхідними приладдями — включно до придбання приладів для медично-хемічних аналізів.

Щоб праця йшла більш продуктивно й корисно, Медично-Санітарний Відділ У.Г.К. був поділений на секції (Санітарно-гігієнічну, лікарську, охорони жінок та дітей), а крім того згодом були запрошені лікарі-фаховці по ріжких галузях медицини (внутрішні, хірургичні, жіночі, дитячі, очні, зубні).

Найбільшу увагу Мед. Відділ звертав на хвороби, котрі уявляли з себе небезпеку для решти збігців (сухоти, венеричні та шкіряні хвороби, трахома), особливо приймаючи на увагу, що майже всі прибуваючі до Ч.С.Р. емігранти довший або коротший час перебувають на переходовій станиці.

Для того, щоб жадний такий хорій не попав на станицю, було заведено в Мед.-Сан. Відділі такий порядок, що кожний новоприбувши укр. емігрант негайно йшов на лікарський огляд; відтак, коли він не являється з мед.-сан. погляду небезпечним для розповсюдження якої-будь заразливої хвороби, він діставав квиток до лазні і милю. В разі присутності паразитів направлявся до дезинфекції.

Переходова станиця, як і перебуваючі на ній збігці, весь час находилися під доглядом лікарів, які час від часу робили там санітарні ревізії та переводили тілесний огляд збігців. В наслідок цього на станиці за весь час її

Медиумъ сидит в Т.К.

існування не було жадного випадку епідемичних захорувань. Навіть в час епідемії тифу, в літі 1922 р., коли, напр., в студентських інтернатах було чимало випадків тифозних захорувань, серед перебуваючих на станиці збігців не було зареєстровано жадного випадку.

Як було вже зазначено, найбільшу увагу звертав Мед. Відділ на хорих, які могли б уявляти собою небезпеку для решти збігців. Таким хорим побут на станиці заборонено; всі вони негайно направлялися до відповідних шпиталів, клінік, або до Ч.Ч.Хр.: сифілітики — до клініки проф. Шамберга, де їм робився обов'язково аналіз крові (Вассерманова реакція), і в разі позитивної реакції вони залишалися в клініці на лікування. Тільки по закінченню лікування такі хворі направлялися на працю, але й потім находилися весь час під доглядом лікарів. Шкіряні хороби або лікувалися при амбулаторії У.Г.К., або, коли процес загальний, на клініках та в шпиталах, чи на «Здравотній Станиці» Ч.Ч.Хр. Трахоматозні — одразу приміщувались до клінік. Туберкульозні, в разі позитивної туберкулінової реакції та після рентгеновського просвітлювання (в санаторії Ч.Ч.Хр.), приміщувались по шпиталах або санаторіях. Однак і тоді, коли хорі були приміщені до шпиталів та санаторій, У.Г.К. через Медичний Відділ опікувався ними: крім платні шпиталям за перебування в них хорих цим останнім видавалася або одноразова грошова допомога, або видавалася певна сума місячно на попіщення харчів.

Медично-Санітарний Відділ опікувався також і інвалідами. У.Г.К. держався погляду, що підтримувати інвалідів грошима не було б так корисно і для самих інвалідів, і для Комітету, — як навчання їх якомунебудь ремеслу. Через те Медичн. Від. подбав про приміщення інвалідів до відповідних майстерень, де їх навчали робити протези. Вже через пів року після приміщення У.Г.К. мав першу протезу, зроблену українським інвалідом для Українця-ж збігця. Один з цих інвалідів-учнів в 1923 році вже скінчив свою науку і заробляє самостійно на прожиття, другий мав скінчити в кінці року, але тимчасом ще закінчує свою науку. Цим інвалідам, як і іншим хорим, приміщеним до шпиталів, У.Г.К. весь час давав грошову допомогу, хоча ці інваліди мали повне забезпечення від Сдлічкова Уставу, в якому вони училися.

Медичний Відділ дбав також про жінок та дітей, яких приміщував до шпиталів, санаторій; вагітні жінки

дія. Господарська Академія

— 29 —

приділювалися до відповідних установ, де після полог одержували все необхідне для грудної дитини. На весні та в літі діти приміщувалися по селах.

За три роки Медично-Санітарний Відділ мав 8.621 візитів.

По перше	5.885
По друге	2.736

Н е д у г и:

Грудні	1132	Сердечні	69
Хірургичні	676	Нервові	370
Шлункові	198	Ревма	168
Венеричні	236	Зубні	434
Шкіряні	184	Очні	234
Недокровні	245	Уши і горлові ..	173
Інваліди	100	Інфлюєнція ..	167
Огляд	1049		

В санаторії приміщено .. 99 збігців,

В шпиталях 113 ..

Переведено більших опер. 28

В своїй праці Медично-Санітарний Відділ У.Г.К. дістав неоцініму допомогу Чеського Червоного Хреста, який завжди йшов назустріч прозьбам Медичного Відділу, ніколи не відмовлявся в полагодженні тої або іншої справи, яка торкалася медично-санітарної допомоги українським збігцям.

VIII КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ВІДДІЛ.

Культурно-Освітній відділ Українського Громадського Комітету почав функціонувати з вересня місяця 1921 р. Управителем відділу до 1 листопада 1921 р. був Р. М. Лашенко, а з того часу до сеї пори І. С. Паливода.

Праця Культурно-Освітнього відділу УГК полягала в творенню та розвиткові українських науково-шкільних установ УГК в ЧСР, в організації шкільно-академичної допомоги, в загально освітній (позашкільній) діяльності, в підмозі культурно-освітнім організаціям на еміграції та в догляді за бібліотекою-читальнею Українського Громадського Комітету.

За три роки Українським Громадським Комітетом утворені: Українська Господарська Академія в Подебрадах, Український Вищий Педагогичний Інститут імені Михайла Драгоманова в Празі, Українські Матуральні Курси в Подебрадах, які перенесено до Праги й

перетворено в Реальну Гімназію, а також Матуральні Курси в Йозефові, цеб-то 2 високих і 2 середні школи, що дало можливість працювати науково 96 українським професорам і лекторам і студіювати в українських школах 808 студентам (дивись відповідн. розділи).

Багато праці покладено відділом на приміщення українських емігрантів до чеських високих і середніх шкіл та на фахові курси.

При допомозі відділу вступило:

до чеських високих шкіл	691	особи
,, , середніх переважно фахових шкіл	160	,
,, матуральних курсів в Йозефові	130	,
,, авто-тракторних курсів	24	,
,, фахових курсів	9	,

В загальній кількості через Культурно-Освітній відділ УГК здобули можливість студіювати 1812 українських емігрантів.

Всі приміщені до шкіл (хто не може учитися на власні кошти чи заробітки) забезпечені на час студій стипендіями, техничним приладдям, підручниками і т. ин.

На подорож до школи, на прожиття під час вступних іспитів, на підручники і т. ин. У.Г. Комітет видавав допомоги студіюочим грішми.

Наукові та літературні стипендії.

Тим українським ученим, які не працюють в шкільних закладах Українського Громадського Комітету, а також українським письменникам, Громадський Комітет давав науково-літературні стипендії, якими до сього часу скористувалось 96 осіб.

Окрім того заходами У.Г.К. здобуто стипендій від М.З.С. 12 особам і театру М. К. Садовського.

Бібліотека-Читальня Українського Громадського Комітету.

При Культурно-Освітньому відділі Українського Громадського Комітету утворена бібліотека, яка з березня місяця 1923 р. перенесена до пом. «Української Хати» і перетворена в Бібліотеку-Читальню. Книжками бібліотеки мають право безплатно користуватись українські громадяне, які перебувають на еміграції в ЧСР та зареєстровані в Україн. Гром. Комітеті. На 1 VII 1924 р. бібліотека мала 6.087 назв. книжок та журналів (6.223 томів). Постійних абонентів бібліотеки було 430. Всього видач книжок з часу заснування бібліотеки — 18.074.

Окрім цього утворено 18 мандрівних бібліотек, які висилаються в місця більшого скупчення української еміграції.

Українському селянству та робітництву, а також українським культурно-просвітнім організаціям на еміграції розсыпалась і видавалась потрібна література безплатно. За минулій час вислано і роздано 4254 книжки.

К у р с и ч у ж и х м о в і с т е н о г р а ф і ї.

При Культурно-Освітньому відділі відбулися курси чужих мов: чеської, італійської та німецької і курси стенографії. Число слухачів курсів мов — 102, курсів стенографії — 28.

Л е к ц і ї й р е ф е р а т и.

Заходами Культурно-освітнього відділу відчитані лекції, доклади й реферати на теми:

1. Від III інтернаціоналу до III Риму	М. Шаповал
2. Історія української правничої творчості	проф. Р. Лащенко
3. Лісова справа на Україні	М. Косюра
4. Становище на Україні	проф. В. Коваль
5. Диспут «Національне питання» провадив	Н. Григорій
6. Підстави української національно-державної політики	Н. Григорій
7. Громадське життя на Волині	Я. Грабів
8. Мир України з Московщиною	Н. Григорій
9. Професійний рух в ЧСР	I. Романченко
10. Боротьба за визволення	Н. Григорій
11. Кооперативно-робітничий рух в ЧСВ	Я. Грабів
12. Єдиний національний фронт на культурному ґрунті	М. Шаповал
13. Робітнича Академія в ЧСР	I. Романченко
14. Творчість Павла Тичини в світлі сучасної естетики	проф. Л. Білецький
15. Соціологія українського відродження	М. Шаповал
16. Сменовеховство	М. Шаповал
17. Відродження чеського народу ..	Н. Григорій
18. Курс соціології (8 лекцій)	М. Шаповал

19. Чеське повстання 1618 р.	Н. Григорій
20. Боротьба за нафту	Г. Айолло
21. Боротьба польського народу за
свою незалежність	д-р К. Трильов-
ський
22. Фараон Тут-Ан-Амон	Н. Ковалів-
ська-Коро-
ліва
23. Проблема розвязання національ-
ного питання на Сході Європи ..	Г. Айолло
24. Зміст і форма білоруського націо-
нального руху	А. Цвікевич
25. З громадської праці на Волині ..	М. Литвиць-
кий
26. М. Драгоманів і російська рево-
люція	Г. Айолло
27. Охорона національних скарбів ..	М. Обідний
28. Національне обличчя большевиз-
му	Г. Айолло
29. Марксизм і большевізм	Г. Айолло
30. Нація, партія, кляса	"
31. Пестель, Нечаєв, Ленін.	"
32. Національне питання і больше-
вики.....	"
33. Соціалістичний ідеал	"
34. З видавничо - книгарської справи
на Україні	Ю. Сірий
6 липня 1923 р. улаштовано кооперативне свято.	
1-го листопаду 1923 р. — академія з приводу 5 річ-
ниці оголошення Західно-Української Республіки.	
25-го того ж листопаду — академія пам'яти Михайла
Драгоманова.	

22 січня 1924 р. улаштована була академія в пам'ять проголошення самостійності Української Республіки і об'єднання українських земель.

Окрім всього зазначеного Культурно-Освітній відділ брав діяльну участь в улаштуванню академій і концертів пам'яті Т. Г. Шевченка, при утворенню українських відділів на Сільсько-Господарських виставах в Празі, на етнографичній виставці в Подебрадах, а також в улаштуванню юбилейного свята українського поета О. Олеся.

ІХ. ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ І ПРЕСОВЕ БЮРО.

Український Громадський Комітет від самого початку свого існування присвячував видавничій справі багато уваги. Спершу він видавав «Громадський Вістник» (р. 1921), де були спеціальні статті*), що з'ясовували всю вагу видавничої справі мали на меті притягти до неї ширше громадське зацікавлення. Помимо того, У.Г.К. сприяв організації нових українських видавництв, як от «Видавниче Т-во при Укр. Госп. Акад.», видавниче т-во при Педагогичному інституті, та підтримував у ріжній формі цілу низку тих, що вже існували.

Сам У.Г.К. видавав книжки, звязані з його безпосередньою роботою в Чехословаччині. Так протягом 1923 р. вийшли в Празі такі видання У.Г.К.:

1. *Провідник для Українців по Чехословаччині*. Скомпонував В. Королів-Старий. Ст. 56, 32⁰, з картою Чехословаччини.

2. В. Королів-Старий. *Чехословаччина*. Нарис, ст. 60, 8⁰ з багатьма малюнками в тексті.

3. *Кооперація в Чехословаччині*. Ст. 32, 8⁰.

4. *Господарство Чехословаччини*. Практичний справочник, з мапою, діаграмами та ілюстраціями. Під редакцією управи У.Г.К. Ч. I. ст. 300, 8⁰; ч. II — покажчик фірм з усіх галузей промисловості Чехословаччини. Стор. 280, 8⁰.

5. Гр. Наш. *Коротка історія земель Чехославацької Республіки*, з багатьма ілюстраціями і картою, ст. 172, 16⁰.

Крім того, на правах рукопису видано:

Рік праці Українського Громадського Комітету в ЧСР, ст. 45, 8⁰. 1922.

Українська Господарська Академія в ЧСР, з ілюстраціями, ст. 64, 8⁰.

За допомогою У.Г.К. «Укр. В-во в Катеринославі» видало в Липську (1923):

1. Проф. С. Русова — *Єдина діяльна трудова школа*, ст. 96, 16⁰. 1923.

2. Модест Левицький — *Українська Граматика для самонавчання*. Вид. З-е виправлене і доповнене, стор. 200, 16⁰.

3. Проф. С. Русова — *Нова школа соціального виховання*, ст. 152, 16⁰, 1924.

Видаючи літературно-наукові стипендії окремим авторам, У.Г.К. сприяв утворенню багатьох нових цінних праць, що ще чекають свого видання.

*) Напр., «Національний обов'язок» Н. Григоріїва у ч. 3—4, 25 IX 1921.

Розширення видавничої акції У.Г.К. і організація Укр. Гром. Видавничого Фонду привели в кінці 1923 р., в жовтні місяці, до утворення окремого Видавничого Відділу, управителем якого призначено Є. Вирового. До Видавничого Відділу приділено також пресово-інформаційний відділ У.Г.К., який веде Ю. Тищенко.

До Видавничого Відділу перейшли всі справи, звязані з друками У.Г.К. Крім того, Видавн. Відділ, коли була потреба, обслуговував порадами й виконував доручення (що до всіляких друків, замовлень кліше і т. д.) ріжних, звязаних з УГК, видавництв, установ та організацій, налагодив справу з виданням у літографії лекцій Укр. Вищ. Пед. Інститута ім. Драгоманова, підготовив справу з заснуванням власної літографії УГК, виробив проект організації короткосрочних друкарсько-літографських та палітурних курсів при УГК*), найняв помешкання й упорядкував склад видань У.Г.К., замовляв нові праці й переклади для видання У.Г.К. (С. Русова — «Два нових методи навчання» (Дальтона та Декролі); О. Саліковський — Енциклопедія для молоді; В. Бенеш-Тшебізький — З послідніх днів Табору, з чеської, та інші. Найбільше часу й праці Видавничий Відділ віддавав Укр. Гром. Видавничому Фонду з огляду на близьку участь у ньому У.Г.К. До того ж управитель Вид. Відділу У.Г.К. Є. Вировий обраний був головою Бюро У.Г.В.Ф.

ПРЕСОВЕ БЮРО (Інформаційний відділ).

Пресове Бюро почало функціонувати з 15 жовтня 1923 р. для ознайомлення українського громадянства з культурно-просвітньою діяльністю У.Г.К., як інституції, коло якої зосереджено еміграційне життя українців, що перебувають як в ЧСР, так і по-за її межами.

На протязі $8\frac{1}{2}$ місяців в ріжних газетах і журналах надруковано понад 120 комунікатів.

Пресове Бюро навязує, а почасти уже й навязало, тісніші зносини з іншими однородними установами та йде до того, щоб було в стані обслуговувати не тільки українську, але й чужу пресу, інформаціями про життя на окупованій ріжними державами Україні.

*) Брак потрібних на це коштів не дав поки що змоги перевести ці справи в життя.

З червня місяця ц.р. Пресове Бюро почало видавати щотижневий бюллетень, поки що літографований, який має перейти на періодичний друкований орган в формі тижневика.

Крім діяльності характеру інформаційного, Пресове Бюро провадить працю в постачанню газет для установ УГК, а також підпомагає в праці як Видавничому відділові УГК, так і Україн. Громадському Видавничому Фондові.

X. ФІНАНСОВО-БУХГАЛТЕРСКІЙ ВІДДІЛ.

Фінансово-бухгалтерській відділ провадив всі справи фінансового характеру, вів рахівництво, складав відчitності прибутків та видатків коштів і матеріальних засобів У.Г.К.

Бухгалтером У. Г. К. з самого початку до 1 квітня 1924 р. був М. Балаш, а скарбником спершу В. Павленко, а з 10-го жовтня 1922 р. Гр. Грицай. З 1-го квітня 1924 бухгалтером призначено Гр. Грицая, а скарбником М. Балаша.

XI. АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКА КОМІСІЯ В СПРАВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ.

Комpetенцію Комісії окреслено в затвердженному владою Ч.С.Р. статуті Академії. Вона відала всіма справами Академії юридично-організаційного і господарського характеру: розглядала і затверджувала бюджет Академії, вела переговори в фінансових справах з урядом і всякими інституціями, розглядала й затверджувала річний звіт та розрішувала інші господарські й фінансові питання.

Адміністративно-Господарську Комісію в складі 8 осіб обрали Загальні Збори У.Г.К. 5 травня р. 1922. Ректор Академії входив у склад Комісії *ex officio*.

Комісія дбала про матеріальне забезпечення Академії та її персоналу й студенства. Вона виробила норми оплати праці лекторського й техничного персоналу, призначала стипендії студентам, забезпечувала їх одягом, білизною та взуттям, улаштувала два інтернати, утворювала й матеріально підтримувала ріжні установи та організації при Академії, що мали на меті обслуговувати потреби професорів та студентів. Комісія роспоряджалась коштами, які призначенні на утримання Академії і студентів.

Професорі, доценти та лекторі, що працювали в У.Г.К. або якісь інші установі, котра утримувалась на

кошти, видавані урядом Ч.С.Р., одержували полекційну платню і $\frac{1}{3}$ штатного утримання на даній посаді.

Більшість студентів Академії забезпечена була стипендіями, що У.Г.К. здобув спеціально для студентів Академії, і тільки невелике число їх одержувало стипендії від Чесько-Українського Комітету на рівні з студентами чеських високих шкіл.

Щоб допомогти студентам одягтись, Комісія закупила значну кількість убрань, білизни і т. і. і видавала їх студентам у борг, з виплатою боргу на протязі 10 місяців. Розмір боргу допускався до 1.000 к.ч.

Студентська стипендія до 1-го лютого 1923 р. була в розмірі 600 к.ч. місячно, які видавалися студентам на руки.

З 1-го лютого на руки студентам видавалось уже тільки 500 к.ч., а решта 100 к.ч. поступала в одяговий фонд; із цього фонду Адміністративно-Господарська Комісія закуповувала потрібні речі і видавала їх кожному студентові безкоштовно згідно з певними нормами, встановленими для кожного предмету одягу.

Комісією організовано було два інтернати для студентів на той час, поки вони не улаштувались на приватних помешканнях, один на 50 ліжок і другий на 20 ліжок, для чого закуплено відповідну кількість ліжок і постельного приладдя.

Помимо того видавались субсидії «Видавничому Товариству при Українській Госп. Академії», яке видавало лекції, читані студентам Академії, Кооперативному Т-ву «Україна», котре улаштувало крамницю та їdalню, Студентській громаді на улаштування й утримання студентської читальні та на видання студентського журналу.

Для безпосереднього задоволення ріжнородніх потреб студентів Академії в Подебрадах утворений був «Комітет допомоги студентам Академії», який складався із 2-х представників Адміністративно-Господарської Комісії, представника Проф. Ради Академії і 3 представників студентів.

Головою Комітету був доц. Л. Шрамченко.

При Академії улаштовано амбулаторію для лікування студентів та всього академичного персоналу, яка провадилась д-ром М. Левицьким.

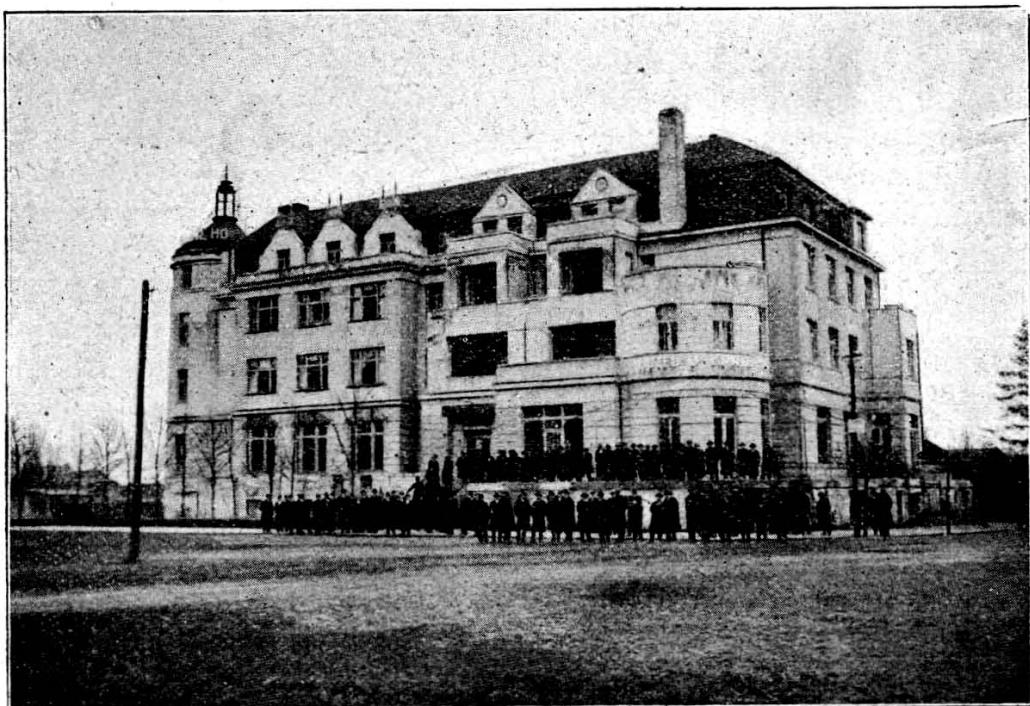
Останній склад комісії був: проф. О. Ейхельман, доц. В. Тимошенко, доц. Л. Бич, доц. Л. Шрамченко, лект. М. Левицький, І. Паливода, Хв. Сумневич і Д. Ісаєвич.

В серпні 1923 р. М-во Зак. Справ Ч.С.Р. повідомило про те, що з 1 вересня Академія має безпосередньо підлягати М-ву Зак. Справ.

Беручи це на увагу, Адм. Госп. Комісія на засіданні своєму 6 вересня 1923 р. постановила передати Господарсько-Фінансовій Комісії при Академії всі кошти, що були до того в її розпорядженні, чинність свою припинити і про це довести до відома Загальних Зборів У.Г.К.

Того-ж числа відбулось спільне засідання Адм.-Госп. Ком. разом з членом Управи У.Г.К. М. Галаганом, на якому було встановлено порядок передачі коштів.

На цім скінчилася діяльність Адм. Госп. Комісії.

Будинок, де зосереджені головні установи Української Госп. Академії.

XII. УСТАНОВИ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ.

1. Українська Господарська Академія.

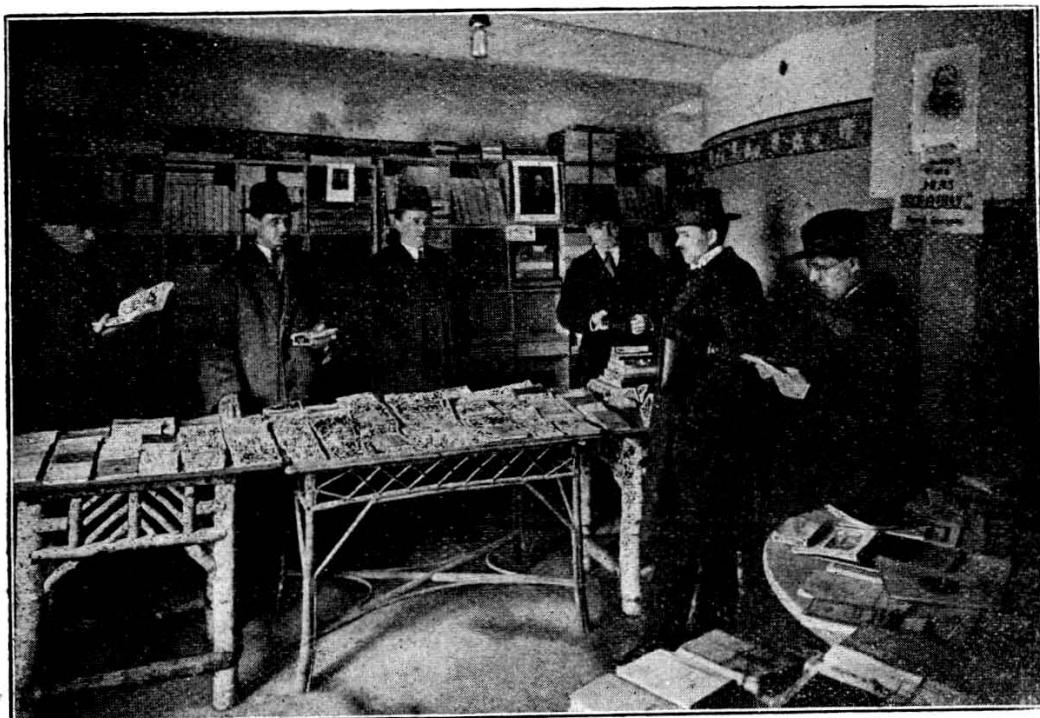
Про історію утворення Української Господарської Академії від початку зародження самої ідеї про заснування вищої української фахової школи в Ч.С.Р. аж до часу, коли ця ідея перетворилася у реальний факт, а Українська Господарська Академія вступила вже в друге півріччя свого існування, — детально розказано в окремій книжці,

виданій Укр. Гром. Комітетом («Українська Господарська Академія в Ч.С.Р.» Прага 1923 р.).

Тут можна хіба тільки стисло пригадати де-які моменти із історії її повстання й діяльності.

Всю підготовчу роботу для заснування Академії перевела Організаційна Комісія, вибрана Загальними Зборами У.Г.К. 31 січня 1922 р.

В квітні місяці того-ж року Комісією запрошений був перший склад Професорської Ради Академії після того, як одержано було від Міністерства Закордонних Справ Ч.С.Р. принципіальну згоду про матеріальну підтримку Академії, як окремої вищої фахової української школи.

Книжна крамниця Видавнич. Т-ва при Укр. Госп. Академії.

Юридично управнене існування Академії почалось з 19 травня 1922 р. після одержання У.Г.К. статуту її, затвердженого Міністерством Хліборобства 16 травня того-ж року. Українська Господарська Академія була стверджена, як приватна фахова школа з високошколою організацією на зразок колишньої Академії в Таборі і з поділом на три відділи (факультети): економично-коопераційний, агрономично-лісовий і інженерний.

В початку червня місяця переведено було прийом студентів та призначення їм стипендій, а 22 червня 1922 р. розпочалось уже навчання.

На цьому закінчилась початкова фаза організаційної роботи по заснуванню Академії, але внутрішня її організація мусіла продовжуватись і далі, бо треба було упорядкувати і регулювати всі сторони її науково-академичного життя, яке доводилось творити ab ovo.

За цей час були сконструовані органи управління Академії, детально розроблені програми і плани навчання на всіх трьох відділах, вироблені регуляміни органів управління, порядок виборів професорського та іншого

Ідальна, влаштована студентським кооперативом „Україна“ в Подебрадах.

учебного персоналу Академії, правила вступу студентів до Академії, правила для вільних слухачів, правила проходження курса студентами, дисциплінарні правила для студентів, утворено було при Академії бібліотеку та вироблені правила користування книжками, організовано було лабораторії, кабінети і т. д.

Само собою розуміється, що і на цьому не закінчилась повна внутрішня організація Академії, бо курс навчання в ній є трьохрічний, а через це доводилось працювати над упорядкуванням академичного життя в звязку з початком другого а потім і третього курсів.

Ректором Академії є проф. І. Шовгенів.

Склад лекторського персоналу значно збільшився через запрошення до праці в Академії нових науково-педагогичних сил.

В цей час в Академії працює 53 професорів, доцентів, лекторів і асистентів.

Крім того при ній готується до науково-педагогичної діяльності 6 проф. стипендіятів.

Заступник Голови У.Г.К. Н. Григорійв дякує п. Презідентові Чехословацької Республики проф. Т. Масарикові в час відвідин п. Президентом м. Подебрад за допомогу Комітетові в організації Укр. Господарської Академії.

Студентів Академії числиться в даний момент 382.

Студенти Академії об'єднані в студентську Академичну Громаду.

Видатною подією в житті Української Господарської Академії були одвідини її паном Президентом Ч.С.Р. проф. Т. Г. Масариком.

9 травня 1923 р. пан Президент прибув до Подебрад і побажав одвідати нашу Академію.

З доручення Управи У.Г.К. заступник Голови Н. Григорійв зустрів пана Президента, привітав його і подякував в його особі чехословацький народ і уряд за підтримку культурної праці української еміграції. Н. Я. Григорійв

представив панові Президентові Ректора Академії проф. І. Шовгеньова, який також дякував в імені Академії пана Президента за поміч їй.

У відповідь на висловлені привітання й подяки пан Президент сказав: «Я вам також сердечно дякую. Я добре поінформований про вашу школу та ваші успіхи. Тішить мене, що ви в нас знайшли хоч не батьківщину, — зрештою ви її й не можете знайти тут — але добре сусідство братнього народу, в якого можете жити спокійно. Ви й самі кажете, що ви тут спокійні й щасливі. Я особливо тішусь тим, що при всьому нещастю, яке впало на Росію й Україну, ми все таки наші слав'янські програми, що були в нас перед війною, можемо фактично ще проводити. Славянська програма ще не загинула й не загине. Хочемо, щоб ми були сьогодня — сказав би я — практичніші, ніж давніше, щоб ті ідеали більш-менш абстрактні — а за Австрії й не могли бути інші — сьогодня увінчалися ділом. Доки це буде залежати від мене, я радо піддержува-тиму вас та ваших студентів».

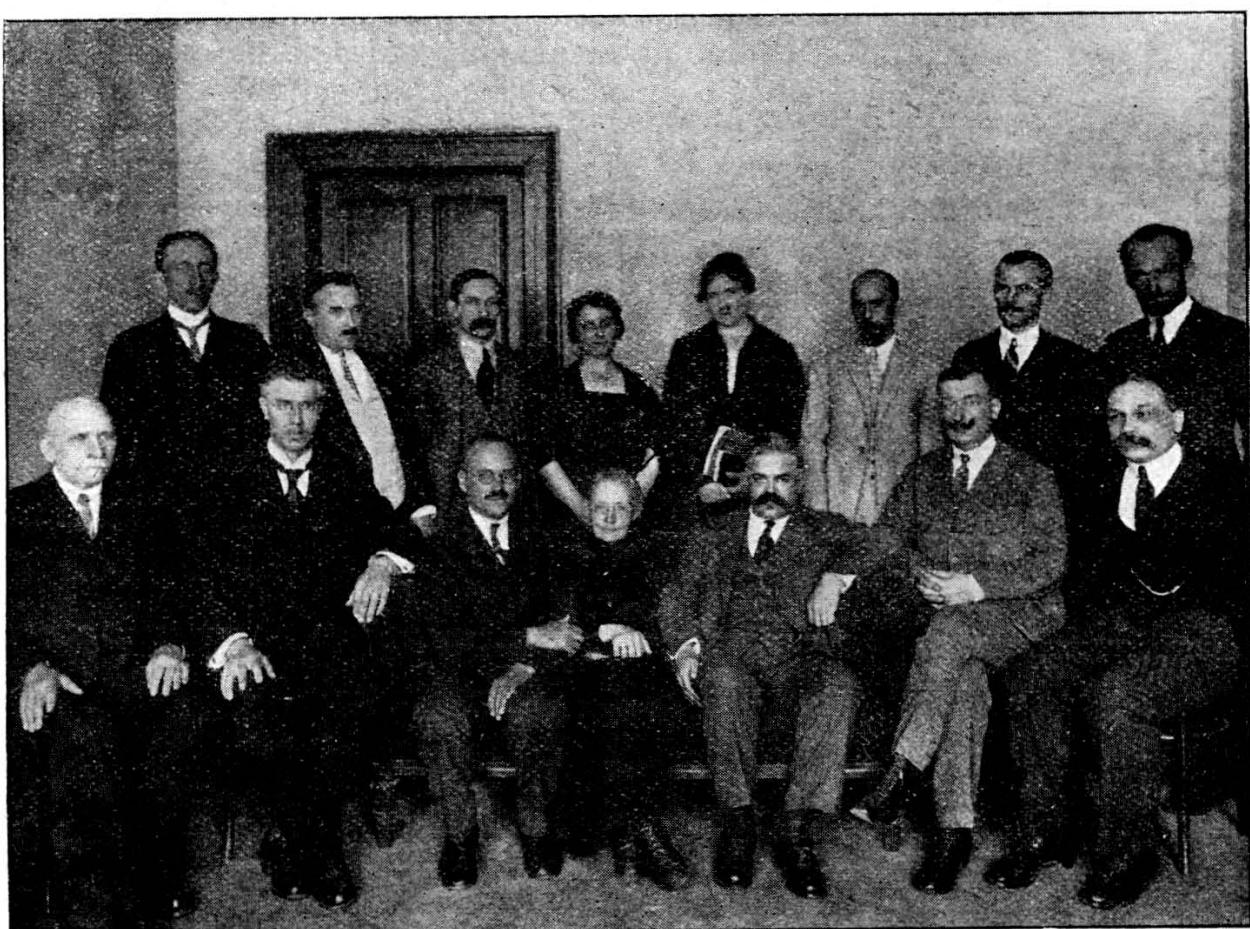
У великий мірі дякуючи прихильному відношенню пана Президента до культурно-освітніх змагань української еміграції, висловленому ним на авдієнції Управи У.Г.К. 25 лютого 1922 р., та завдяки його високо-авторитетній підтримці проекту У.Г.К. про заснування в Ч.С.Р. української вищої с.-г. школи, Академія стала фактом. Після того, як до відома Мін-ва Зак. Справ Ч.С.Р. дійшли відомості про акцію групи професорів Академії, направлену до її цілковитого усамостійнення, на основі розпорядження того М-ва з вересня міс. 1923 р. Академія перейшла під безпосереднє керування Мін. Зак. Справ. Сподіваємось однак, що Академія справдить покладені на неї завдання, а дружня, віддана й енергійна праця більшості академичних працьовників дасть українському народові свідомих свого призначення освічених і кваліфікованих техників суспільного будівництва України.

2. УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГИЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНИ М. ДРАГОМАНОВА.

7 липня р. 1923 Український Громадський Комітет святкував подвійне свято: в цей день закінчилось 2 роки існування й діяльності У.Г.К. та відбулося формальне відкриття діяльності нового утвору У.Г.К. в області культурного будівництва — Українського Вищого Педагогичного Інституту імені М. Драгоманова.

Свій програм культурної і просвітньої діяльності У.Г.К. укладав на підставі об'єктивної оцінки умов життя українського народу та випливаючих із них потреб. Засновуючи в попередньому році в Подебрадах Українську Господарську Академію, У.К.Г. мав на меті витворити серед укр. інтелігенції необхідний кадр діячів, творців і організаторів матеріально-технічної культури та господарства України.

Однак відродження українського народу не було-б повним і синтетично закінченим, коли-б культурна творчість

Управа У.Г.К. Організаційна Комісія Укр. Пед. Інституту ім. М. Драгоманова та перший склад професорської ради Пед. Інституту.

обмежувалась одною тільки ділянкою матеріальної культури та господарства і не перенеслась у другу велику ділянку творчості — в область культури духовної.

Щоб український народ культурно міг дорівняти іншим європейським народам, щоб він був у стані піднести духовно до культурного рівня тих народів та в найкоротший час зміг усунути всі негативні наслідки кількасот-річного національного й культурного поне-

волення, йому треба мати значний кадр робітників на полі духовної його культури, організаторів його психіки, власне кадр національно свідомих і освічених педагогів.

Із цих міркувань в керуючих колах У.Г.К. зародилась думка про заснування Педагогичного Інституту.

Цю ідею 15 січня 1923 р. Управа винесла на обмірковання Загальних Зборів, які цілковито одобрили її й для реалізації її обрали спеціальну комісію в складі лектора Укр. Господ. Академії С. Ф. Русової, Управителя Культурно-Освітнього Відділу У.Г.К. І. С. Паливоди та учительки О. М. Галаган. До цієї ж комісії ex officio увійшли також члени Управи У.Г.К. М. Ю. Шаповал, Н. Я. Григорів та М. М. Галаган.

Пізніше до складу Організаційної Комісії кооптовано було проф. О. О. Ейхельмана.

Комісія виробила статут Інституту, який Управа представила на затвердження М-ва Освіти; виробила проект плану навчання, склала список кандидатів на професорів та лекторів; установила норми платні професорського та лекторського персоналу; розшукувала помешкання та взагалі провадила всю організаційно-підготовчу працю для влаштування Інституту.

В той же час Управа У.Г.К. вела переговори з М-вом Зак. Справ про матеріальну підтримку Інституту.

Було складено її подано до Міністерства Зак. Справ відповідний меморандум з додатком конторису потрібних на утримання коштів.

10 березня М. З. Справ дало свою принципіальну згоду на матеріальну підтримку Інституту.

12-го квітня б.р. Голова Управи М. Шаповал перевів остаточні переговори з Міністерством Зак. Справ в справі матеріального забезпечення Інституту, при чому вияснилось, що М-во асигнует на утримання Інституту і студентів 50.000 к. ч. місячно, із них 25.000 к.ч. на утримання персонального складу, учебні приладдя, бібліотеку то що, а 25.000 к.ч. на 50 студентських стипендій по рахунку 500 к.ч. на одну стипендію.

Згодом ще додано було 10 студ. стипендій.

В засіданні Комісії 18 квітня постановлено було запросити на посаду Директора Інституту проф. Кам'янецького Державного Університету Л. Білецького.

На ріжні дисципліни, що мали б викладатись в Інституті, в тому ж засіданні Комісії постановлено було запросити таких осіб:

проф. Терлецького Маркіяна ..	Всесвітня історія, географія та історія.
лект. Іваненка Євгена	математика.
Ковалського Опанаса....	фізика.
лект. Майстренка Івана	хемія.
проф. Швеця Федора	геологія.
Богацьку Валерію	ботаніка.
д-ра Русова Юрія	зоологія.
проф. Старкова Арсена	біологія, анатомія та фізіологія людини.
д-ра Літова Степана	народне господарство.
Кабачкова Івана	суспільна гігієна.
д-ра Білоуса Олексу	шкільна гігієна.
д-ра Гончаренка Антона	педагогіка.
лект. Русову Софію	дошкільне та позашкільне виховання.
Животка Аркадія	класична філологія.
д-ра Тимченка Миколу	німецька мова.
Кушніра Володимира	історія мистецтва.
проф. Антоновича Дмитра	кооперація.
д-ра Ріпецького Степана	теорія та практика музики та співу.
Щуровську Платоніду	фізичне виховання народу.
Петрова Всеволода	

По Статуту Український Педагогичний Інститут в Празі є приватною вищою спеціальною школою, яка має на меті 1) підготовку педагогів, що могли-б навчати в вищих початкових школах, учительських семінаріях, гімназіях, реальних школах та других рівнозначних школах, а також викладати загально-освітні предмети в середніх технічних школах; 2) підготовку спеціалістів педагогичної та виховничої праці в освітніх закладах, та для адміністративної праці в відповідних інституціях.

Студентами Інституту можуть бути українські громадяне обох полів з усіх українських земель; по рішенню проф. Ради можуть бути приняті й інші громадяне.

План навчання в Інституті такий:

Річник I.

1. Українська, чеська, французька (зглядно німецька або англійська) мови.
2. Історія Українського письменства та культури.
3. Історія України та всесвітня.
4. Географія України та всесвітня.
5. Економічна географія України та Чехословаччини.
6. Математика.
7. Аналітична і дескриптивна геометрія.
8. Фізика і основи хемії.
9. Природознавство (геологія, зоологія, ботаніка, анатомія і фізіологія людини).

10. Загальне право та шкільні закони.
11. Логика та психологія.
12. Елементарна теорія музики та співу.
13. Креслення та малювання.
14. Фізичне виховання.

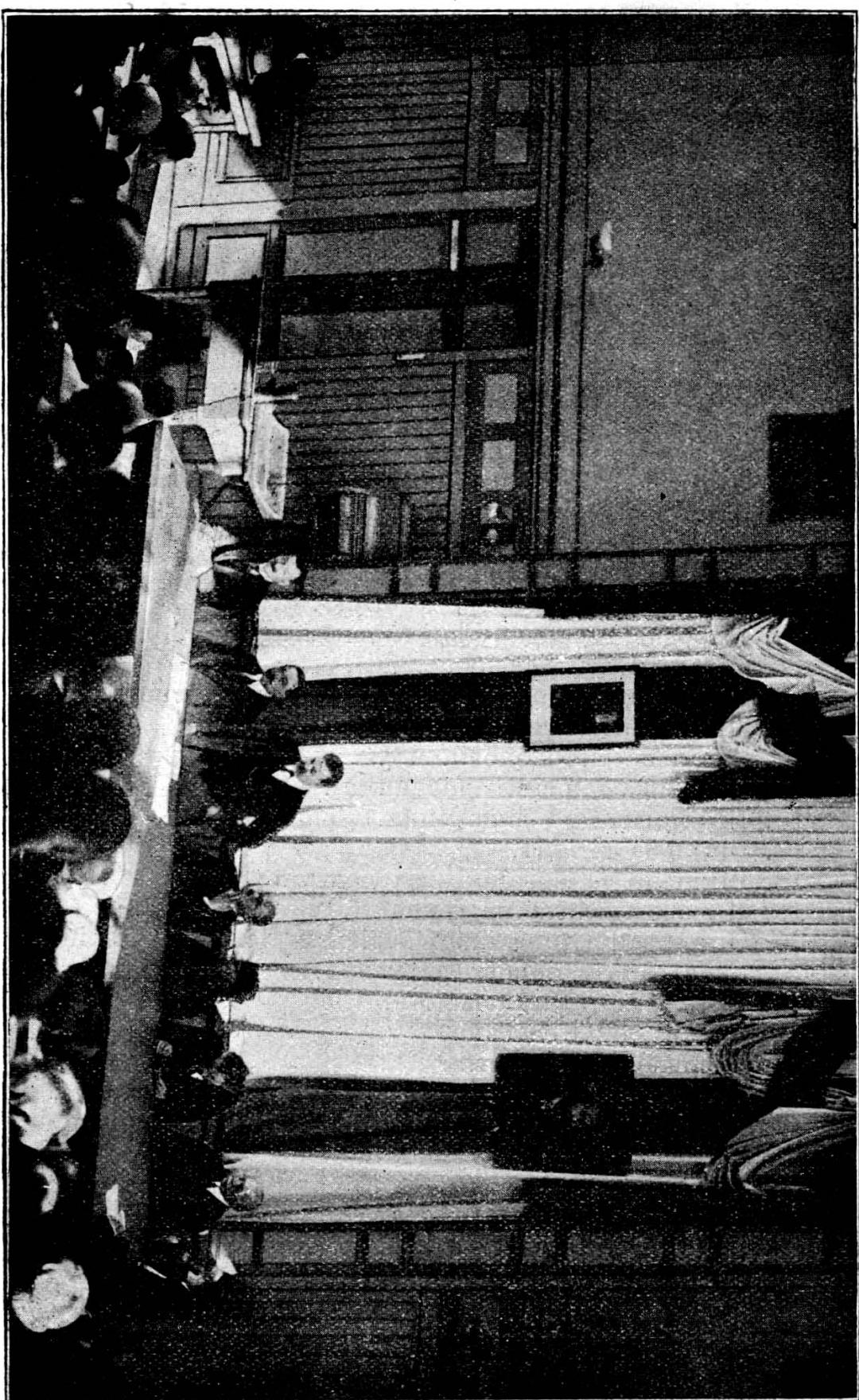
Річник II та III.

1. Українська, чеська, французька (зглядно англійська або німецька) мови.
2. Українська література (теорія та історія).
3. Історія України.
4. Теорія й історія мистецтва та естетики.
5. Математика.
6. Загальне право в звязку з право-політичним устроєм України та Чесько-Словацької Республіки.
7. Загальна теоретична та практична соціологія (теорія суспільності, її функції та розвиток).
8. Соціальна та медична гігієна.
9. Соціальна психологія та етика.
10. Народне господарство та економична політика.
11. Загальні основи кооперації.
12. Енциклопедія сільського та лісного господарства.
13. Логика, психологія та увід до філософії.
14. Загальна методологія наук.
15. Методика окремих дисциплін.
16. Педагогика та дидактика.
17. Шкільна гігієна.
18. Шкільна та позашкільна освіта.
19. Народня освіта на Україні.
20. Організація народньої освіти в Чехословацькій Республіці та в інших державах.
21. Креслення та малювання.
22. Справа диригентська.
23. Фізичне виховання.

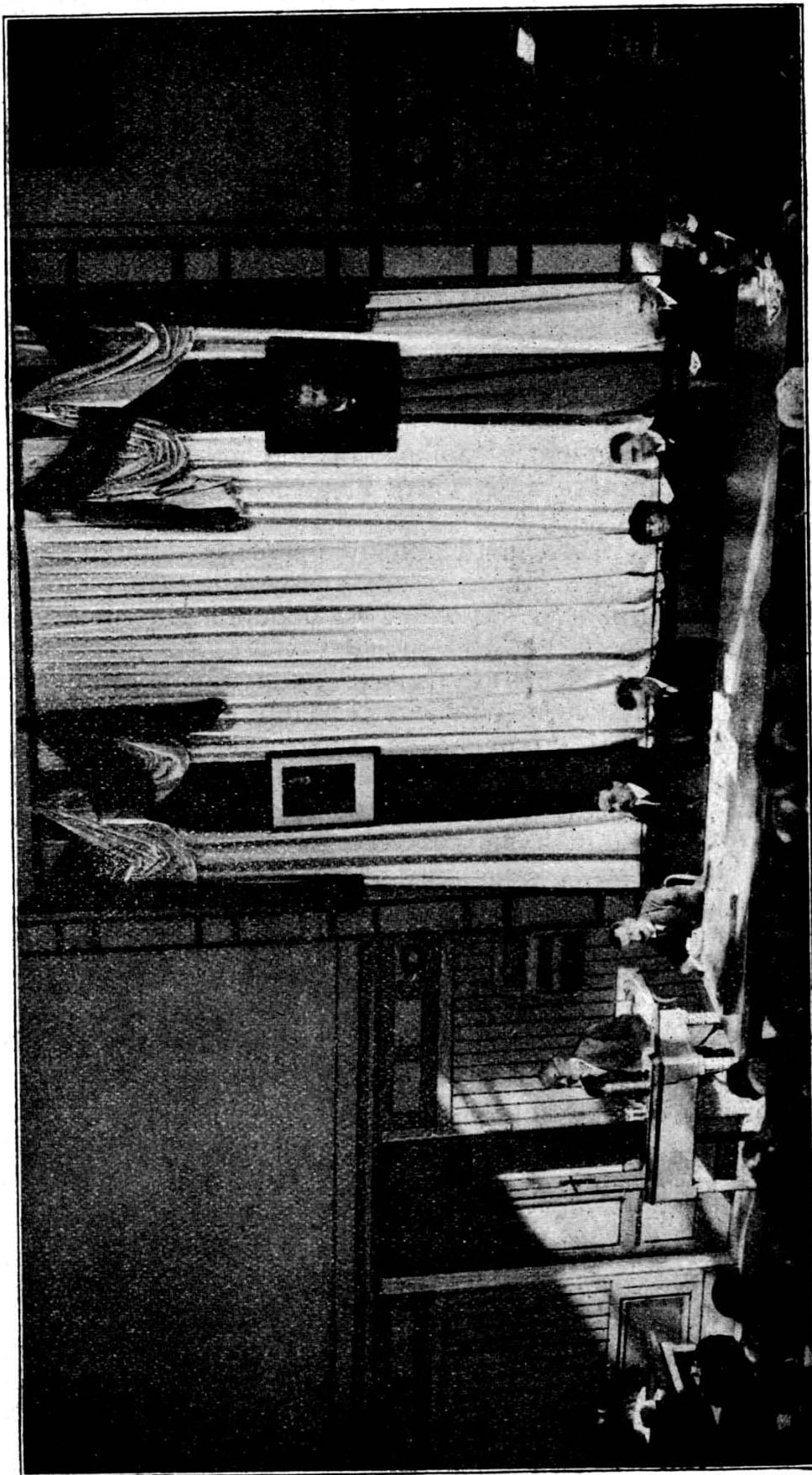
Студенти Інституту могли спеціалізуватися на одному із таких чотирьох відділів: фізико-математ., природничий, математичний і літературно-мистецький.

По успішнім скінченні Інституту абсолювент одержує диплом вченого педагога та право учителя в одній із зазначених спеціальностей.

Український Вищий Педагогичний Інститут, заснований українською еміграцією на чехо-словацькій землі, присвячений імені великого українського емігранта, патріота і вченого — Михайла Драгоманова,

Іменем У.Г.К. Голова М. Ю. Шапова отоєвідає відкриття Нкр. Пеð. Інституту ім. М. Драгоманова в Празі.

Промова директора Укр. Пед. Інституту ім. М. Драгоманова в Празі проф. І. Т. Білецького на відкритті
Інституту.

Первісно відкриття Інституту планувалось на 1 травня б. р. Однак через паспортові труднощі до того часу не міг прибути Директор Інституту, а з другого боку не було ще одержано від М-ва Освіти затвердженого Статуту Інституту. Тому відкриття його було відкладено.

По одержанню із М-ва Освіти відомостей про те, що статут Інституту стверджено, 12 травня відбулось спільне засідання Управи У.Г.К. та Організаційної Комісії разом з Директором і професорами, закликаними до педагогичної праці в Інституті.

Іменем Українського Громадського Комітету, як фундатора Інституту, Голова Управи оголосив започаткування існування Професорської Ради Інституту і передав їй ведення науково-організаційної праці.

Професорська Рада первого складу розглянула прохання про приняття в студенти і перевела прийом до Інституту.

Всього до У.Г.К. надіслано було 352 прохання про зачленення в студенти Інституту. Із них принято було на загально-освітній курс 30 осіб і на перший рік спеціального курсу 20 осіб.

Під час деталізації наукового плану, а також під час визначення кількості тижневих годин для конкретної академичної праці, з'ясувалося, що у два роки пройти курс було не можливо. Повстала як у колах Гром. Комітету, так і серед членів Проф. Ради думка про розширення курсу навчання з двохрічного до трьохрічного.

Ця думка могла здійснитися лише тоді, коли вияснилось, що в серпні місяці У.Г.К. одержав згоду М-ва Зак. Справ на перенесення Матуральних Курсів із Подєбрад до Праги. Тоді рішено було, що студенти Інституту, приняті на загально-освітній курс, будуть зачислені на Матуральні курси, а на стипендії, призначенні для Інституту, будуть приняті студенти на спеціальний курс.

Крім того М-во Зак. Справ дало додатково ще 10 стипендій так що остаточно в Інститут принято студентів-стипендіятів на спеціальний курс 60 осіб і без стипендій 18 осіб, вільними слухачами принято 16 осіб.

Таким чином одкрилась можливість, щоб всі три роки навчання присвятити вивченю спеціально педагогичних дисциплін.

В звязку з цим мусив змінитись і вироблений план навчання, та розподіл окремих дисциплін. Тому Управа У.Г.К. разом з Директором Інституту відповідно переробила статут Інституту з тим, що він має бути виключно

високою спеціальною школою без підготовчого загально-освітнього курсу. Цей проспект статуту змінено у напрямі пристосування статуту і наукових планів до високошкільної організації. Такий статут вже вироблено і подано Управою У.Г.К. на ствердження М-ва Освіти Ч.С.Р.

Всі наукові дисципліни розпределені по катедрах таких:

I. КАТЕДРИ ЗАГАЛЬНІ.

1. К а т е д р а п е д а г о г и к и .
 - а) Історія педагогики.
 - б) Загальна педагогика.
 - в) Експериментальна педагогика.
 - г) Педагогична психологія.
 - г) Дидактика.
 - д) Основи фізичного виховання в зв'язку з анат. та фізіолог. дитячого організму.
 - е) Дошкільне та позашкільне виховання.
 - є) Позашкільна освіта.
 - ж) Національна школа Чехо-Словаччини.
 - з) Школознавство і нові форми шкільних організацій.
 - і) Методи ручної праці.
2. К а т е д р а ф і л о с о ф і ї .
 - а) Вступ до філософії.
 - б) Психологія.
 - в) Логика.
 - г) Історія філософії.
 - д) Етика.
 - є) Естетика.
3. К а т е д р а г і г і е н и .
 - а) Загальна гігієна.
 - б) Шкільна гігієна.
 - в) Соціальна медицина.
4. К а т е д р а г р а ф и ч н о г о м и с т е ц т� а .
 - а) Історія всесвітнього мистецтва.
 - б) Історія україн. мистецтва.
 - в) Малювання.
 - г) Креслення (шкільне).
 - д) Методика малювання.
5. К а т е д р а е к о н о м и к и .
 - а) Політична економія.
 - б) Основи кооперації.
 - в) Історія економічних теорій } Спеціальні курси від-
г) Економічна політика } ділу істор. літерат.,
} підвідд. історичного.

Три роки Праці.

6. Катедра соціології.
- а) Основи соціології
- б) Історія політичних і соціальних теорій
- в) Історія українськ. національного і соціальн. руху
- г) Спеціальний курс із соціології.
- д) Методика соціології.
7. Катедра права.
- а) Основи права.
- б) Загальна історія права
- в) Історія україн. права
- г) Історія конституцій.
8. Особливі лекції.
- а) Основи сільського господарства і лісівництва.
- б) Ритмична гімнастика.
- в) Чеська мова.
- г) Німецька мова.
- д) Англійська мова
- е) Французька мова
- Курси відділу історично-літературного, підвідділу історичного.
- Спеціальні курси істор.-літературного, відділу підвідділу історичного.
- Лектури над'обовязкові.

ІІ. КАТЕДРИ ВІДДІЛУ ІСТОРИЧНО-ЛІТЕРАТУРНОГО.

1. Катедра україн. мови і мовознавство взагалі.
- а) Українська мова (теорія), обов'язковий курс для студентів всіх відділів.
- б) Історія української мови з діялектологією.
- в) Вступ до мовознавства.
- г) Старославянська мова.
- д) Порівн. граматика славян. мов.
- е) „ „ іndoевроп. мов.
- ж) Методика української мови.
- з) Українська палеографія.
2. Катедра української літератури.
- а) Вступ до історії української літератури.
- б) Народня поезія.
- в) Історія української літератури.
- г) Історія україн. театру і драми.
- д) Теорія поезії.
- е) Методика поезії.
3. Катедра історії України.
- а) Історія України.
- б) Історія Східної Галичини.

- в) Історія Козаччини.
 - г) Українська історіографія.
 - д) Українська археологія.
 - е) Історична географія України.
 - ж) Український історичний епос.
 - з) Методика історії.
4. Катедра класичної мови і літер.
- а) Латинська мова (початковий курс).
 - б) Латинський автор: а) поет,
 - б) драматург,
 - в) історик,
 - г) оратор.
- в) Історія грецької літератури.
 - г) Історія римської літератури.
5. Катедра західно-европ. літер.
- а) Історія західно-європейських літератур.
6. Катедра славянських літератур.
- а) Історія славянських літератур (болгарської, сербської, польської).
 - б) Історія чеської літератури.
 - в) Історія російської літератури.
7. Катедра всесвітньої історії.
- а) Історія Сходу.
 - б) Історія Греції і Риму.
 - в) Історія західно-європейських народів.
8. Катедра історії Славян.
- а) Історія Славян (зверт. увага на історію російську і польську).
 - б) Історія Чехії.
 - в) Загальне Славянознавство.

ІІІ. КАТЕДРИ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГИЧНОГО ВІДДІЛУ:

1. Катедра теорії музики й композиції.
- а) Теорія музики.
 - б) Гармонія.
 - в) Контрапункт.
 - г) Музичні форми.
2. Катедра історії музики.
- а) Історія всесвітньої музики.
 - б) Історія української музики.
 - в) Історія муз. чеської і інших славянських народів.
 - г) Музична етнографія.
3. Педагогичні класи:

- а) Диригентська.
- б) Солового співу.
- в) Фортеп'яно.
- г) Скрипки.

IV. КАТЕДРИ ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОГО.

- 1. К а т е д р и м а т е м а т и к и .
 - а) Вступ до вищої аналізи.
 - б) Діференціальне та інтегральне числення.
 - в) Інтегрування диференціальніх рівнань.
 - г) Аналітична геометрія.
 - д) Сфериична геометрія.
 - е) Основи алгебраїчної аналізи.
 - ж) Теорія чисел.
 - з) Початки варіян. числення.
 - і) Теорія правдоподібності.
 - к) Методика аритметики.
 - л) Методика алгебри.
 - м) Методика геометрії.
- 2. К а т е д р а т е о р е т и ч н о ї м е х а н і к и т а а с т р о н о м і ї .
 - а) Вступ до теоретичної механики.
 - б) Теоретична механіка.
 - в) Основи описової астрономії.
 - г) Основи астрономії сферичної і теоретичної.
- 3. К а т е д р а ф і з и к и т а м е т е о р о л о г і ї .
 - а) Фізика (загальна й теоретична).
 - б) Метеорологія.

V. КАТЕДРИ ВІДДІЛУ ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФИЧ.

- 1. К а т е д р а б і о л о г і ї .
 - а) Загальна біологія.
 - б) Анatomія і фізіологія рослин
 - в) „ „ тварин.
 - г) Ботаніка.
 - д) Зоологія.
 - е) Методика природніх наук.
- 2. К а т е д р а х е м і ї .
 - а) Неогранична хемія.
 - б) Органична хемія.
- 3. К а т е д р а г е о л о г і ї .
 - а) Загальна геологія.
 - б) Мінералогія з кристалографією.
 - в) Петрографія.
 - г) Історична геологія з палеонтологією.

4. К а т е д р а г е о г р а ф і ї.

- а) Загальна географія.
- б) Географія України.
- в) Географія Європи.
- г) Географія Азії.
- д) Географія позаєвропейських країн.
- е) Етнологія.
- ж) Антропологія фізична.
- з) Методика географії.

Крім такого загального визначення дисциплін і катедр вироблено відповідний новий науковий план з розподіленням усіх дисциплін по курсах, семестрах із зазначенням годин для кожного предмету.

Академичний персонал Інституту існує в такому складі й кваліфікації:

Проф. С. Русова — катедра педагогики, проф. др. Я. Ярема — катедра філософії, проф. д-р. В. Гармашів — катедра гігієни, лектор В. Сіцінський — катедра графичн. мистецтва (тимчасово), проф. Ф. Якименко — катедра теорії музики й композиції, лектор П. Кабачків — катедра економіки, проф. д-р О. Ейхельман — кат. права, проф. д-р В. Сімович — катедра укр. мови й мовознавства, проф. Л. Білецький — катедра української літератури; проф. Д. Дорошенко — катедра історії України і тимчасово катедра історії слав'ян; проф. М. Тимченко — катедра класичної мови й літератури; проф. д-р. М. Терлецький — катедра всесвітньої історії; проф. Є. Іваненко — катедра математики; лектор Ф. Гула — тимчасово катедра теоретичної механіки та астрономії; проф. М. Лорченко — катедра фізики та метеорольогії, член Укр. Акад. Наук у Київі проф. А. Старков — катедра біології, лектор І. Майстренко — тимчасово катедра хемії; проф. Ф. Швець — катедра геології; проф. д-р. Степ. Рудницький — катедра географії; проф. Забранський — чеська мова і література; проф. С. Шелухін — основи права. Крім цих основних академичних сил професорського персоналу Інститут має ще й кадри лекторів, що або викладають дисципліни певних катедр, або викладають дисципліни з окремих лектур; такими лекторами є: В. Богацька, др. В. Кушнір, др. С. Літов, др. С. Ріпецький, Д. Чижевський, Ф. Стешко, др. Н. Нижанківський, ІІ. Туровська, Ю. др. Русов, Райліндер, Морель, А. Животко, В. Петров. Асистенти: при катедрі біології — др. Літов, при катедрі геології — П. Савицький; при катедрі географії — М. Дольницький.

Члени Господар. Комітету: проф. Л. Білецький (Голова), проф. Ф. Швець(скарбник), лектор В. Богацька (се-

кretар), др. Ріпецький (завід. Господ. Інститут. і бібліотекар) і представник Управи У.Г.К. М. Галаган.

Коли вся підготовча робота була закінчена, в день двохрічного існування У.Г.К. 7 липня 1923 р. відбулось святочне відкриття Інституту у великій залі Геологичного Інституту в присутності чеських та українських гостей і численної публіки.

*Відкриття Укр. Педаг. Інституту ім. М. Драгоманова
в Празі 7 липня 1923,*

На це свято надійшли привітання від п. Презідента Ч.С.Р., Голови Ради Міністрів, міністра юстиції, міністра торгу, ректора Карлового Університету, Презідії Головного Міста Праги і багатьох організацій, установ та окремих громадських діячів і вчених.

Особисті привітання склали: в імені п. Міністра д-ра Гірси консул Черний, від Укр. Вільн. Університету Ректор проф. Др. Дністрянський, від Укр. Госп. Академії Ректор проф. Шовгенієв, від Укр. Прав. Т-ва проф. Лашенко, від Укр. Істор.-філолог. Т-ва проф. Біднов, від Кубанського Т-ва проф. Щербина, від Грузинського Комітету Г. Г. Айолло, від Білоруської Громади М. М. Вершинін і ще від багатьох організацій та інституцій.

День відкриття Українського Вищого Педагогичного Інституту був загальним святом української еміграції в Ч.С.Р. та навіть усього українства, бо це був день святкування великого культурного придбання для цілого українського народу.

3. МАТУРАЛЬНІ КУРСИ Й РЕАЛЬНА ГІМНАЗІЯ.

Регіструючи велике число українських емігрантів, У.Г.К. констатував, що коло 10% української еміграції складають люди з незакінченою середньою освітою.

Для цього контингенту, що не закінчивши середньої школи попав у вир національно-визвольної боротьби, зачинений був цілковито вступ до вищих шкіл, а в середні вони також здебільшого не могли попасті, бо мали в більшості вік вищий за той, який позволяв би їм туди вступити.

Український Громадський Комітет в Ч.С.Р., який поставив собі метою не тільки матеріальне заопікування українською еміграцією, а, головне, витворення молодих і певних кадрів української інтелігенції, не міг не звернути уваги на цю частину еміграційної молоді, що в наслідок війни та революції лишилася поза школою і не мала змоги закінчити загальну (середню) освіту. Вже при організації Господарської Академії в Подебрадах відчулася ця лиха доля нашої молоді, більшість якої не мала закінченої освіти. Тому до академії було умовно допущено 40 осіб, що мали лише 6 або 7 класів середньої школи й обов'язувалися закінчити середню освіту за пів року. Для підпомоги їм при Академії були організовані піврічні матуральні курси.

Нагальна потреба дати можливість здобути вищу освіту молоді, що не має закінченої середньої школи, викликала в Управі У.Г.К. думку про організацію такого типу школи, яка-б в найкоротчий час але і р у н т о в н о підготовила нові кадри молоді з кваліфікованою середньою освітою.

Ця думка переведена в життя тим способом, що Управа після перетрактацій з чеським урядом здобула його згоду на організацію матуральних курсів У.Г.К.

Бажаючи в найскорший термін перевести справу в життя й не маючи під рукою відповідних фахових сил, Управа У.Г.К. визнала, що відкриття курсів побіч високої школи, де вже утворилося скупчення педагогичних сил, в додаток не зовсім обтяжених працею в Академії, що мала лише один курс, дасть можливість скористати з цих педа-

тогичних сил і полекшить справу ведення курсів. З тією метою матуральні курси були організовані в Подсбрадах, а педагогичний догляд за ними на підставі окремого тимчасового регуляміну доручений був Сенату Академії.

Безпосереднім керовником призначений був доцент С. Комарецький. Спершу на курси принято було тільки 30 осіб, але поволі число слухачів розрослося до 120, яким У.Г.К. роздобув відповідні стипендії. Слухачі приймалися з освітою не менш 4-х класів середньої школи, і поділені були на 3 групи по їх знаннях та здібностях.

Через те, що професорський і лекторський склад У.Г.К. Госп. Акад. не мав змоги розібрати по між себе всі лекції на матур. курсах, Управа закликала відповідні фахові сили: М. Терлецького (історика й географа); Е. Іваненка (математика й фізики) і І. Майстренка (природознавство). Поповнений таким чином лекторський склад роспочав працю з 15 серпня й довів її до кінця року.

Виклади в першій групі Матур. Курсів У.Г.К. в Подсбрадах.

Після пройдення наміченої програми для кількох старших з них на курсах відбулися матуральні іспити всіх 3-х груп. Делегатами від Міністерства Н. Осв. були в 1-й і 3-й групах — проф. Ф. Лакомий, а в 2-й — проф. О. Гануш.

В 1-й групі приступило до іспитів 33 особи; з них витримало: 1) з визначенням 6 осіб, 2) одноголосно — 16, 3) більшістю голосів — 9, 4) репробовано (не витримало з 1 або 2-х предметів) на пів року 2.

В 2-й групі приступило до іспитів 30 слухачів і 2 екстерністи. З них витримало: 1) з визначенням — 9, 2) одноголосно — 18, 3) більш. голосів — 5.

В 3-й групі приступило до іспитів 51 слухачів, 10 екстерн. З них витримало: 1) з визначенням 6, 2) одноголосно 32, 3) більшістю — 12, 4) репробовано на пів року — 3 і 5) недопущено до устних іспитів 8.

Виклади в другій групі Матур Курсів У.Г.К. в Подебрадах.

Таким чином загальна успішність уявляє 89,5% — навіть для нормальних шкіл висока. Абітурієнти цих курсів (особливо слухачі 1-ої групи) дали найліпший контингент слухачів для високих шкіл.

Що до праці самих учнів — треба зазначити особливу її ретельність і відданість. Ці особи за рік засвоїли програм кількох старших класів реальної школи, працювали майже 18 годин на добу (одних викладів денно 7—8 годин). З них вступило до високих шкіл 113 осіб. На підставі іспитів представники Мін. Нар. Освіти відзначили педагогичну працю проф. М. Терлецького і Е. Іваненка.

В той час, коли Управа У.Г.К. ставила широко справу середньої школи й мала на меті перетворення матуральних курсів в нормальну гімназію, керовники Госп. Академії

дивилися на цю справу лише з погляду інтересів Академії, тоб-то: не як на школу, що відкриває здібнішим з української молоді двері до всіх високих шкіл, а лише як на підготовчу школу до Ук. Госп. Академії.

Це примусило Управу Г.У.К. подбати про перенесення курсів до Праги й перетворення їх в середню школу, або хоч — у вищі класи її.

В міру того, як закінчувалася наука в 1, 2, 3-й групах на курсах в Подебрадах, розпочиналася наново наука вже в Празі.

Перші лекції на курсах відбулися 1 серпня 1923 р. До викладів запрошено як тих лекторів курсів, що викладали в Подебрадах, так і нових, а саме: Я. Ярему, М. Тимошенка, М. Лорченка, Ф. Гулу, С. Ринника, Н. Григоріїва, І. Паливоду.

Курс забезпечено зручним і обставленим допоможовими кабінетами помешканням.

Справу викладів поставлено на педагогичний ґрунт і ведеться вона інтенсивно.

Заходами директора Е. Іваненка, проф. фізики й природознавства М. Лорченка та І. Майстренка організовується обласний фізичний і хемічний кабінети та бібліотека (що зараз має 1491 том).

На курсах 118 слухачів, з яких 104 забезпечено стипендіями.

Курси поділено по знаннях і здібностях слухачів на 3 групи з метою дати випуски 1-ї групи в початку вересня 2-ої в середині вересня, а 3-ої — на початок листопаду.

З 1 березня 1924 р. до трьох паралельних груп Матуральних Курсів додано дві нижчі кляси, куди прийнято осіб, що мають освіту меншу 5 клясів середньої школи. Таким чином Курси перетворено в трьохрічну реальну гімназію для дорослих, в якій за перший рік проходяться дісципліни 2 і 3 кл нормальної реальної гімназії, за другий — 4 й 5, а за третій — 6 й 7-ої.

В нижчі кляси прийто в першу чергу частину дітей-сиріт, що прибули до Праги з Калішського табору, а також і інших.

Тепер в Реальній Гімназії проходять науку:

I-го року 20 учнів

II-го „ 12 „

III-го „ 126 „, (три паралельних групи)

а всого 158 „,

З перетворенням Матур. Курсів у реальну гімназію запрошено до викладів ще нових учителів, а саме: Н. Пло-

хого, М. Флюра та І. Кобизського, так що на 1. VII 1924 р. склад Професорської Ради Реальної Гімназії досягнув кількості 18 осіб.

В червні р. 1924 М.З.С. затвердилося Матуразальні Курси У.Г.К. в таборі Юзефові, організацію яких У.Г.К. розпочав раніше. Головним керовником Курсів призначено проф. Е. Іваненка, а управителем їх на місці проф. І. Кравця. На курси має бути принято до 80 осіб.

,,Українська Хата“.

4. «УКРАІНСЬКА ХАТА».

З самого початку існування У.Г.К. вживав заходів до утворення «Української Хати» — центру культурно-громадського життя, але це здійснено було тільки в 1923 р., коли нарешті пощастило найти для того відповідне помешкання.

«Українська Хата» улаштована з метою утворити місце відпочинку і єдинання укр. еміграції, допомогти задоволенню її культурно-просвітних потреб, уможливити розумні розваги, дати дешеву, здорову, поможності національну їжу серед свого оточення.

Для осягнення цієї мети в «Українській Хаті» міститься бібліотека, читальня, кіоск для продажу українських книжок по приступних цінах, ідалня з буфетом, а також улаштовуються виклади, концерти, зібрання, студії і т. і.

«Українська Хата» почала свою діяльність з 13 березня 1923 р. Спершу вона містилась на Козему Наместі, де помешкання її складалося з трьох кімнат: великої залі — ідалні, малої — читальні, і другої невеликої кімнати для бібліотеки. З 5 березня 1924 р. «Укр. Хата» перенесена в просторіше помешкання на Малу Страну, де також є велика зала для ідалні, простора зала для читальні й кімната для бібліотеки, а окрім того велика кухня *).

Для завідування «Українською Хатою» Управа призначає господаря Хати, яким з початку був О. Білоус, далі п-і О. Галаган, п. Я. Грабів, а зараз М. Попсуй-Шапка.

Для загального догляду за Хатою Загальні Збори обрали надзвітну Раду в 5 осіб: д-р В. Гармашова, В. Богацької, д-р А. Гончаренка, М. Тимченка і Г. Щербіни.

Обслугуючий персонал «Української Хати» є виключно українці-емігранти і складається із 17 співробітників.

Бібліотека-читальня почала свою діяльність при Українській Хаті з 15. IV. р. 1923. Вона відчинена від 10 г. до 7 год. вечера, і майже цілий час в бібліотеці-читальні є відвідувачі українські емігранти, що мають змогу користуватися тут не тільки книжками науковими та красного письменства, а й новими журналами та газетами на мовах українській, чеській, німецькій, московській, білоруській. Пересічно денно відвідувачів читальні бувало 30—40 осіб.

З березня 1923 р. до 1 липня 1924 р. в «Українській Хаті» відбулось 23 ріжніх викладів та рефератів.

«Українська Хата» як громадський кредитор (віритель) відіграє дуже поважну роль в житті нашого громадянства в Празі, про що свідчать хоч би такі відомості. За час від червня 1923 р. по липень 1924 р. на загальну суму 547.379 к. ч., яка була виручена за харчі, припадає уділеного У. Х. кредиту на суму 374.820 кч., або 67,4%.

За час свого існування «Українська Хата» зуміла звязатись у своїх ділових стосунках з місцевими союзними кооперативними організаціями (робітничими), від яких

*) Малостранське наместі ч. 24, Ресторан «Petzold».

закуповує переважно всі продукти по цінах, які встановлені для споживчих т-в, членів згаданих центрів, користуючись кредитом. Ціни ці значно нижчі, аніж в приватних торговельних установах, а продукти — лішої якості.

Стосунки ці навязані конкретно з Центральним Т-вом Гуртових Закупок та Робітничими пекарнями з серпня місяця, і за цей час одержано від цих організацій продуктів на суму коло 100.000 кч. і то переважно в кредит.

,,Українська Хата“.

Підсумовуючи розвиток «Української Хати» в матеріальному відношенні, необхідно зазначити, що загальний касовий оборот за 16 місяців виносив — 1.487.482 кч., а то 754.823 кч. по приходу, а 732.659 кч. по расходу, а пересічне число одвідувачів дійшло денно до 400 осіб.

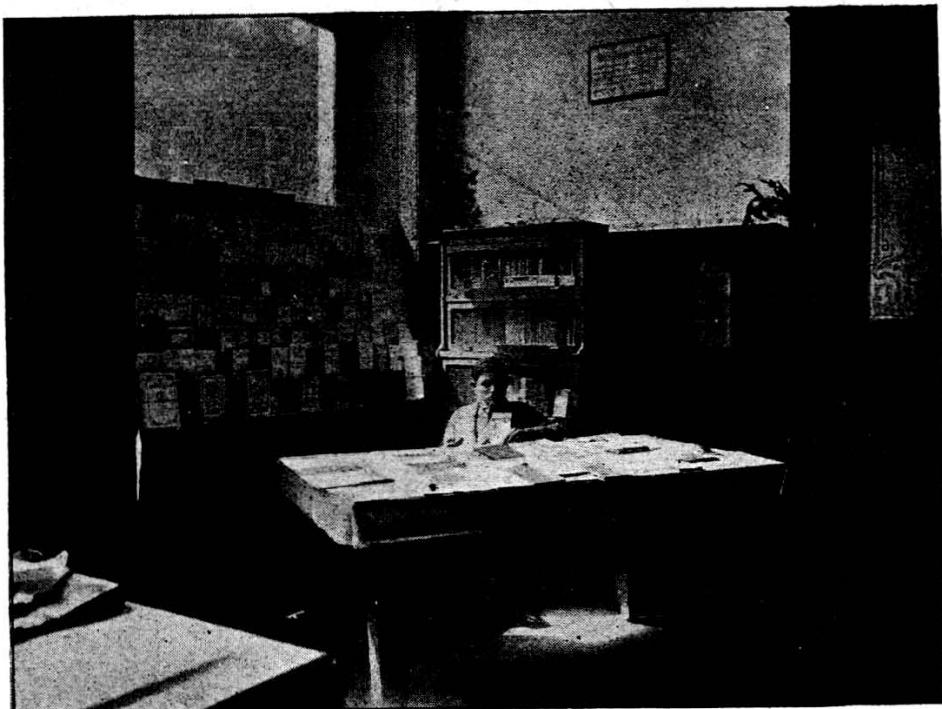
Все це свідчить про те, що думка У.Г.К. про заснування «Української Хати» цілком відповідала потребам українських емігрантів, котрі до утворення Хати не мали такого осередку, де б вони могли зібратись, провести вільний час перед свого оточення, одержати добрий недорогий харч, та взагалі відпочити чи розважитись в товаристві близьких собі людей.

На перший день Великодніх Свят р. 1923 і 1924 в великий залі «Української Хати» відбулися спільні розговини укр. еміграції, відбувалися також інші урочисті вечорі. Окрім того в «Укр. Хаті» відбувались річні збори

й вечірка Кубанської Громади, а Грузинський Комітет святкував там п'ятій шості роковини незалежності Грузинської Республіки. При «Українській Хаті» заснувався клуб українських шахистів, в «Хаті» відбуваються різні збори товариств та організацій.

5. КНИГАРСЬКИЙ КІОСК.

За невеличкою допомогою від У.Г.К. член У.Г.К. П. Богацький урядив при «Укр. Хаті» Книгарський Кіоск, в якому вже є книжок на десятки тисяч чеських корон.

Книгарський Кіоск в „Українській Хаті“.

6. САНАТОРІЯ.

Приблизно з середини р. 1923 У.Г.К. розпочав акцію про заснування своєї власної санаторії для туберкульозних українських збігців.

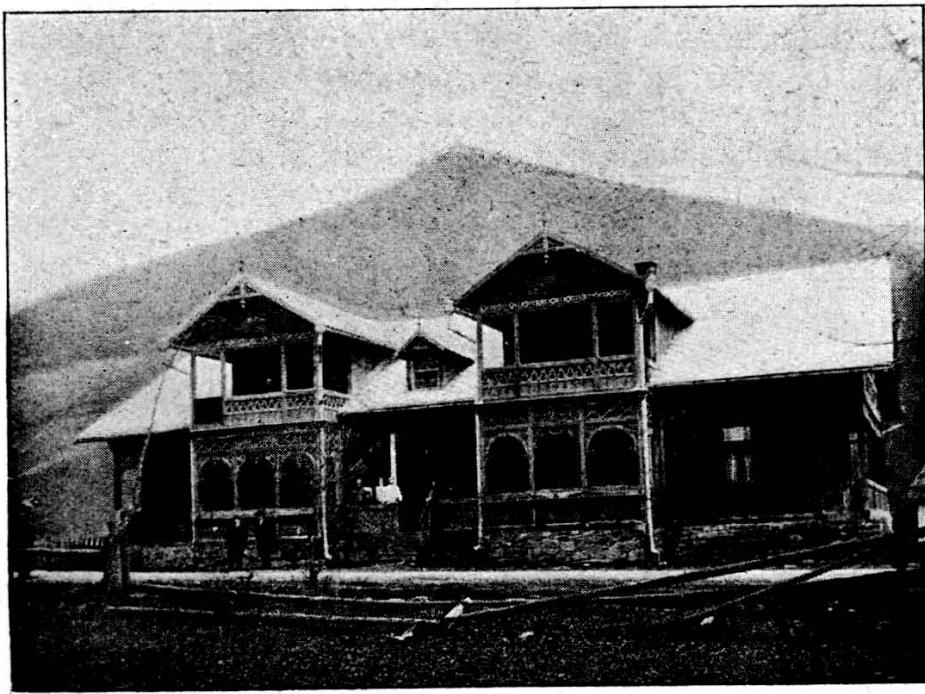
Причиною для цього послужило те, що серед укр. емігрантів в Ч.С.Р. головним чином серед студентів, сильно поширенна туберкульоза. Так серед студентів, які перебувають в Празі, нарахувалося кругло 90 хорих на сухоти; в Подебрадах — 33; в це число зараховані лише ті хорі, які безумовно потрібували лікарсько-санаторсько-го лікування.

Чеський Червоний Хрест, який досі охоче йшов на зустріч У.Г.К. в ділі допомоги лікування хорих на сухо-

ти, через брак вільних місць у своїх санаторіях не міг при всім бажанні задоволінити таку пекучу потребу санаторного лікування хорих на сухоти українських громадян.

Тому в У.Г.К. виникла думка заснувати свою власну санаторію виключно для укр. емігрантів десь на Підкарпатській Україні або Словаччині. Ці місцевості були вибрані з тих причин, що вони більше надаються для санаторії, як з причин лікарсько-гігієнічних, так і з боку дешевизни головних харчових продуктів в цих місцевостях. Малося на увазі заарендувати у відповіднім місці будиночок, де б можна було улаштувати одразу 25 ліжок для хорих, мати свого лікаря, господарство то-що. Гадалося, що за рік можна було б впорядку повільного перебування там на протязі 2—3 місяців кожного хорого примістити в цю санаторію всіх Українців, хорих па сухоти.

Діставши на це дозвіл від чеських офіційних чинників, асігнувавши на це потрібні кошти, У.Г.К. винайняв в м. Квасах на Підкарпатській Україні будиночок, де й була улаштована санаторія, яка почала функціонувати з 1. X. 1923 р.

Санаторія У.Г.К. (будинок).

Місцевість, де улаштовано санаторію, лежить в Карпатах на висоті 600 метрів над рівнем моря, в долині р. Тиси, оточена зі всіх сторін високими горами, які покриті

смерековим лісом. Тут же, в цій долині, в кількох кроках від санаторії, є кілька джерел мінеральної води (головним чином — залізо, сірка, кальцій), т. зв. Боркут. Сама місцевість є в повні здорова і цілком придатна для цілей улаштування тут санаторії.

Будинок, в якому влаштовано санаторію, є двохповерховий. Кімнати верхнього поверху, з ганком, відведені для хорих, тут же улаштована ідаління, бібліотека, тощо. Долішні кімнати відведено для персоналу, кухні, прислуги.

Медична Комісія, яка була заснована У.Г.К. для розгляду питання про лікування хорих в санаторії, подбала про те, аби лікування переводилося по можливості згідно з послідніми здобутками лікарської науки в цій галузі. Звернена була увага і на відповідну їжу, а власне комісія, виходячи з тої засади, що їжа грає одну з головних ролей при лікуванні хорих на сухоти, виробила відповідний порціон страв, які по кількості жирів, білків, вуглеводів, по кількості калорій (вітаміни теж були прийняті на увагу) могли-б цілком задовольнити вимоги сучасної медицини.

Порядок прийому до санаторії був такий: всі, хто бажав лікуватися в санаторії, подає відповідне прохання до У.Г.К., який направляє прохача на огляд лікарської комісії. Ця остання після дослідження (рентген, аналіз харкотіння) давала свій висновок, і, в разі позитивного процесу, У.Г.К. приділював хорого до санаторії. Студенти, одержуючи від санаторії лікування, харч, безоплатну подорож в санаторію і назад, одержуючи крім того по 30 к. ч. місячно «кишеневкових грошей» — не діставали вже стипендії за час перебування в санаторії, а ця стипендія йшла на покриття частини видатків на їх лікування та харчування.

Бідні приділювалися до санаторії безоплатно, на кошти У.Г.К., дістаючи від санаторії все те, що й інші хорі.

Укр. громадяне, що мають постійний заробіток, у разі бажання перебувати в санаторії й після відповідної лікарської комісії, мали бути приділені до санаторії за відповідну плату, височінь якої призначала Управа У.Г.К.

Коли петент перебував поза Прагою і з тих або інших причин не міг прибути на оглядини лікарської комісії, він міг прислати до У.Г.К. прохання разом із відповідним лікарським свідоцтвом, на підставі якого лікарська комісія рішала про прийняття його до санаторії.

На чолі санаторії стояв д-р Кобилянський. За час від I. X. 1923 р. по 1. I. 1924 р. в санаторії було приміщено 13 хорих, які перебували (середнє) 3 місяці кожний. Стан здоровля всіх, хто повернувся із санаторії, покращав, всі прибули на вазі до 7—10 кіл.

Однак через незалежні від У.Г.К. обставини санаторія мусіла припинити своє існування.

Персонал і перші хори Санаторії У.Г.К.

XIII. ПРАЦЯ ОКРЕМИХ КОМІСІЙ.

Про діяльність Комісії для допомоги голодуючим на Україні, Комісії для допомоги україн. студентам, Комісії для допомоги українським ученим і письменникам розказано в звіті за перший рік праці У.Г.К.

Ці Комісії були зліквідовані, а їх завдання передано відповідним oddілам У.Г.К.

Про работу інших комісій відомості подаються нижче.

I. Комісія Українського Громадського Видавничого Фонду.

Щоб стати на однаковий культурний рівень з іншими європейськими народами, Українці повинні мати свої національні вищі школи, де б українська інтелігенція могла здобувати освіту в рідній мові.

В 1921 р. в Празі організувався Український Вільний Університет. Заходами У.Г.К. в Ч.С.Р. утворено ще

дві вищі школи — Українська Господарська Академія та Український Вищий Педагогичний Інститут і одна середня школа — Матуральні Курси. Крім того Матуральні Курси були ще й у таборі для інтернованих в Юзефові.

Для того, щоб ці три вищі і дві середні школи могли нормальню функціонувати та успішно виконувати свої завдання, а студенти мали потрібні підручники, необхідним являється подбати про те, щоб в українській мові видані були книжки по всіх наукових дисциплінах.

Велике число українських професорів, студентів та взагалі емігрантів, яким не могла не бути дорогою і близькою справа творення і видання наукової літератури в українській мові, скупчено в Ч.С.Р., і це давало У.Г.К. підставу думати, що ідея про заснування Українського Громадського Видавничого Фонду знайде серед української еміграції сприятливий ґрунт та енергійну підтримку.

Однак підняти цю велику справу не могла, на думку У.Г.К., якась окрема організація чи інституція. Тому У.Г.К. став на ґрунт творення Видавничого Фонду шляхом участі в ньому широких кол українського громадянства в формі позички У.Г.К. для видавничої справи.

Управа У.Г.К. випустила відповідну відозву до громадянства з закликом взяти участь в цій загально-національній справі.

1 травня був заснований Видавничий Фонд.

Вкладка-позичка встановлена в сумі 1000 к.ч. Сплачувати цю вкладку можна ратами, а записуватись на окремий пай можна індивідуально чи колективно. В разі вимоги вкладчика йому може бути повернений його внесок.

Український Громадський Комітет ухвалив вносити щомісячно 3.000 к.ч. Всі вкладчики разом з 5-ма представниками У.Г.К. творять «Видавничу Раду», яка керує всіма справами фонду.

21 травня Загальні Збори У.Г.К. доручили Управі разом з юридичною Комісією виробити точний регулямін Видавничого Фонду, який гарантував би інтереси У.Г.К.

На Загальних Зборах У.Г.К. 24 червня ц.р. обрана була окрема Комісія в складі членів Комітету В. Корольова-Старого, доц. А. Бича, д-ра М. Стакова, Д. Ісаєвича і д-ра С. Літова, яким і доручено організувати справу. Коли набралась значна кількість нових вкладчиків, комісія скликала 29 листопада 1923 р. загальні збори вкладчиків У.Г.В.Ф., що створили «Видавничу Раду», якій Комісія передала дальнє ведення справ Фонду. «Видавнича Рада» обрала Видавниче Бюро, яке має керувати всіма справами У.Г.В.Ф. в порозумінні з Управою У.Г.К.

2. Юридична Комісія.

У.Г.К. в своїй щоденній роботі не раз доводилося виступати в ролі оборонця правних інтересів укр. емігрантів, або давати їм ріжні юридичного характеру поради. Не раз до У.Г.К. звертались з такого рода проханнями, залагодження яких по їх суті мусіло б входити в сферу компетенції офіційльних українських представництв. Не вважаючи на те, що У.Г.К. не зазіхав ні на чиї прерогативи і не хотів ні в кого відбивати клієнтури, до нього постійно звертались українські громадяне за ріжною правою допомогою, покликаючись иноді на те, що вони не мають грошей на заплачення за посвідку чи що інше, а частіше пояснюючи своє звертання більшим довіррям до У.Г.К., ніж до офіційльних заступництв.

Майже щоденно поступали прохання або про видачу ріжних посвідок (про незаможність, тотожність особи, родинний стан, освіту) або про засвідчення копій, підписів і т.д.; просили иноді видати свідоцтво про те, що петенту не забороняється женитись, навіть, траплялось, просили про занесення в книги У.Г.К. акту заключення горожанського шлюбу.

Не один із таких випадків вимагав висновку правників. Крім того були й іншого характеру справи, що вимагали такого висновку (ріжні статути, утворення товарищського чи громадського суду, притягнення до судової відповідальності і т.д.).

Щоб дати Управі можливість у відповідних випадках спиратись на компетентну думку кваліфікованих правників, Загальні Збори 15 серпня 1923 р. постановили було обрати спеціальну Юридичну Комісію, яка і давала б свої висновки по тих справах, які внесе Управа, або які доручать Комісії розглянути самі Загальні Збори К-ту.

В склад Комісії обрано було проф. О. Ейхельмана, проф. Р. Лашенка і Г. Пирхавку.

Комісії доручено було Загальними Зборами виробити проект громадського суду та взагалі давати висновки по ріжних справах юрисконсультського характеру.

3. Комісія по влаштуванню українського відділу на с.-г. виставці в Празі.

Маючи на меті інформувати громадянство Ч.С.Р. про культуру та господарство України, У.Г.К. брав участь р.р. 1922 та 1923 в сільсько-господарській виставці, улаштованій в Празі Чеськословачькою Земледельською Єднотою.

Р. 1923 акцію цю Управа доручила перевести члену Управи М. Галагану, під керуванням якого склалась окрема комісія в складі Управителя Організаційного Відділу Д. Ісаєвича, управителя Культурно-Просвітнього Відділу І. Паливоди і члена Комісії доц. В. Корольова-Старого.

Спроба Члена Управи М. Галагана здобути у Єдноти кошти на влаштування українського відділу, як то було в 1922 році, не мала успіху; Єднота не дала матеріальної підтримки для цієї мети, посилаючись на обмеженість своїх засобів. Таку допомогу пощастило здобути у Міністерства Зак. Справ.

Через те, що «Виставочний Комітет» не міг дати стільки місця, як просилося для відділу У.Г.К., Виставочна Комісія не виставила всіх тих експонатів, які були в її распорядженні, а мусіла обмежитись виставленням порівнюючи невеликої кількості тих матеріалів, якими в дійсності роспоряджала.

На виставках фігурували статистичні матеріали, діаграми і картограми про населення, багацтва, господарство України, а також і діаграми про працю У.Г.К. та схема його організації.

Крім того виставлені були ріжні зразки культурної промисловости, вишивки, плахти, а також зразки українських видань.

Український відділ викликав загальне заінтересовання; більшість одвідувачів виставок спинялись перед українським відділом, звертались з запитанням до доглядачів, які давали їм необхідні пояснення про господарство та промисловість України.

За експонати на виставці 1922 р. У.Г.К. одержав почесний диплом.

Так само У.Г.К. улаштував свій відділ р. 1922 на Орієнタルних Торгах у Братиславі, де з доручення У.Г.К. було зроблено виклади українськими фаховцями про господарство та культуру України.

4. Делегація У. Г. К. до Чесько-Укр. Комітету.

Ліквідувавши в жовтні 1921 р. спеціальну «Комісію допомоги укр. студенству», У. Г. К. провадив в дальшому цю акцію через відповідні свої відділи. Але не в меншій мірі таку допомогу здійснював У.Г.К. також і через свою делегацію до Чесько-Українського Комітету, створеного при участі У.Г.К. для підтримки українських студентів, що студіюють на чеських та українських школах.

Відділ У.Г.К. на сільсько-господарській виставі в Празі.

Ч.У.К. складається із трьох восьмичленних делегацій: 1) Українського Громадського Комітету, 2) чеської професури і студентів, 3) українських професорів і студентів.

В склад делегації до Чесько-Українського Комітету в 1923 р. від У.Г.К. входили: Н. Григориїв, М. Галаган, І. Паливода, д-р А. Гончаренко, К. Станіславський, М. Курах, О. Роніс і В. Ласковенко. Головою Ч.У.К. був чеський проф. Я. Бідло, а заступниками член Управи У.Г.К. Н. Григориїв та проф. О. Колеса.

Чесько-Український Комітет для допомоги українським студентам в Ч.С.Р. Сидять з ліва на право: О. Наріжний, М. Мельник, Г. Чернуха (секр. Ч.У.К., член У.Г.К.), М. Вершінін (білорус), А. Хроуст (предст. М.З.С.), проф. д-р О. Колеса (містоголова Ч.У.К.), проф. д-р Яр. Бідло (голова Ч.У.К.), Н. Григориїв (містоголова Ч.У.К., делег. У.Г.К.), проф. д-р С. Дністрянський, М. Галаган (делег. У.Г.К.), І. Паливода (делег. У.Г.К.). Стоять: Я. Станкевич (білор.) Л. Макарушка, П. Ган, К. Станіславський (делег. У.Г.К.), О. Роніс (делег. У.Г.К.).

Член Управи Н. Григориїв, І. Паливода та О. Роніс входили в склад «ділової Комісії» Ч.У.К., яка провадила всі справи в межичасі між зборами пленума Ч.У.К.

На новий академичний 1923-1924 рік Загальні Збори в листопаді обрали нову делегацію в складі: І. Паливоди,

проф. М. Тимошенка, д-ра А. Гончаренка, лект. А. Животко, О. Роніса, О. Коберського, П. Голубовича і К. Станіславського.

Делегація Українського Громадського Комітету в Чесько-Українському Комітеті дбала про те 1) щоб українська молодь з відповідною освітою була забезпечена матеріальною допомогою для продовження і закінчення освіти, 2) щоб стипендії не оберталися лише в засіб існування, 3) щоб Українці ріжних земель одержували допомогу в однаковій мірі. Для досяження цього делегація внесла відповідний проект статуту Чесько-Українського Комітета. Частина студенства, переважно військові, що вийшли з таборів Ч.С.Р., з мотивів гурткового характеру, не погоджувалася з тим проектом. Однаке, розтрата грошей представником як раз того студенства п. Золотаренком змусила Чесько-Український Комітет приняти засади Статуту, запропоновані з самого початку делегацією Українського Громадського Комітету.

Коли представники студенства в Ч.У.К., виходячи з місцевих інтересів, підняли думки про необхідність певних заходів для припинення притоку студентів з по-за Ч.С.Р., делегація Укр. Гром. Ком. виступила проти цього, внесши пропозицію, щоб «студентська поміч» на випадок збільшення кількості студентів подбала про вишукання інших джерел помочі, oprіч Чесько-Українського Комітету.

Опріч того, делегація У.Г.К. перевела в Ч.У.К. Комітеті рішення видавати допомогу не тільки студентам вищих шкіл, як того домагалися де які представники студенства, а також і тим, 1) хто скінчив вищу школу й готовується до наукової діяльності, 2) учням середніх шкіл (мельницька школа садівництва та інші) і 3) слухачам Матуральних Курсів в Юзефові та Матуральних Курсів У.Г.К. в Подебрадах. В наслідок того здобули допомогу 70 слухачів Матуральних Курсів в Юзефові та 120 в Подебрадах.

5. СЕКЦІЯ У.Г.К. ДОПОМОГИ ЖІНКАМ І ДІТЯМ.

В склад секції входять: Голова — С. Русова, заст. голови — О. Галаганова, яка виконувала обов'язки голови пражської групи, секретар — О. Шаповалова, скарбник — М. Іваненкова, члени — В. Богацька, Г. Григоріїва і В. Новицька, яку кооптовано до секції. Перші два роки в роботі секції брав діяльну участь д-р С. Літов.

Секція допомоги жінкам і дітям була заснована ще в 1921 році, як секція Медично-Санітарного відділу У.Г.К. а р. 1923 вона перетворилася в окрему секцію У.Г.К.

В перший рік діяльність секції виявилась в підшуканні праці для жінок, допомозі одягом, участі в ялинці, що була влаштована Чеш. Черв. Хрестом, а також в розсилці анкетних листів в табори інтернованих, з метою реєстрації українських дітей на еміграції. В самій Празі в той час дітей було дуже мало.

Коли р. 1922 в Подебрадах закладась Українська Господарська Академія, і там оселилось багато Українців, секція поділилась на дві групи: пражську й подебрадську.

Подебрадська група у вересні місяці 1922 р. відкрила притулок для студентських та інших убогих дітей. В притулку було 9 душ дітей. Через невідповідні умови притулок у березні 1923 р. закрився. На утримання притулку секція діставала кошти від Укр. Гром. Ком., а також від ріжних інтернаціональних організацій.

Крім притулку подебрадською групою було ще засновано майстерню, в якій українські жінки шили білизну для студентів.

В той саме час — в осені 1922 р. — пражська група секції перевела збір жертв на користь сухотних інтернованих в польських таборах поміж україн. громадянами в Празі і Подебрадах. Зібрано було 1.134 к.ч., які переслані хворим.

В грудні 1922 р. секція упорядила кіоск укр. кустарних виробів, вишивок і книжок на різдвяному базарі, що влаштувала J.W.C.A. Це мало значіння для ознайомлення чеського громадянства з укр. виробами.

Р. 1923 в Чехословаччині, а особливо в Празі укр. еміграція значно збільшилась; в звязку з цим і праця секції розширилась. Ще в грудні т.р. почалась підготовка до ялинки для дітей, яка відбулася 5 січня 1924 р. в «Українській Хаті». На ялинку записалось 100 душ дітей, але прийшло тільки 86; інші ж через хвороби, або через брак одягу не могли прибути на свято. Діти незаможніх батьків (робітників, студентів і урядовців) дістали практичні подарунки (одяг, білизну, взуття), всі діти — пакунки з солодощами, а крім того старші дістали по книжці, менші — забавки. Під час ялинки діти співали колядки, рекламивали вірші і бавились ріжними національними забавами. На ялинці були також дві дівчинки-чешки, які вродились і жили на Україні.

Крім грошей на ялинку, отриманих від Укр. Гром. Комітету і зібраних по підписних листах, секція дістала від Чес. Черв. Хреста білизну і черевики, які роздала бідним дітям під час ялинки.

До Подебрад секцію було передано ріжні практичні подарунки для 9 душ дітей студентів, а до Йозефова послано для 60 душ дітей-таборян 1.800 к.ч. на різдвяні подарунки, за що куплено було для них черевики.

Влаштовуючи ялинку, секція мала на меті не тільки дати укр. дітям розвагу і можливість побути в рідному оточенні, але й реєстрацію дітей на еміграції. Перевівши таким чином запис дітей, секція має такі відомості: в Празі і околицях 99 душ, в Подебрадах 25, в Йозефові 60 душ—разом 184. З них до 5 років 85 і шкільного віку 99.

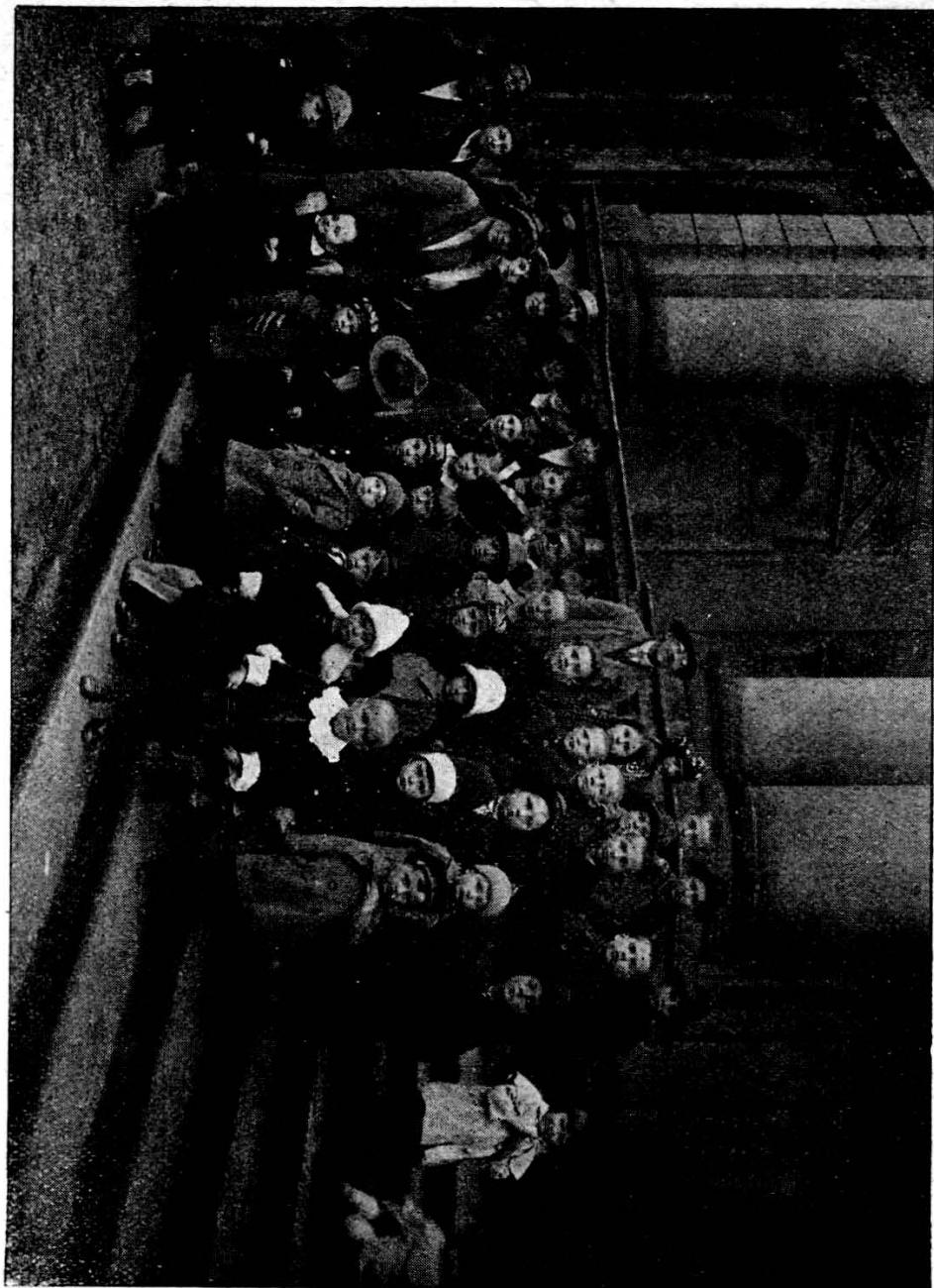
Ще перед ялинкою секція збирала дітей для підготовки до ялинки і під час цих зборів переконалась в необхідності такі збори продовжувати, аби діти могли хоч раз на тиждень бути в своєму оточенні. Так уродилася ідея дитячого клубу, який і закладено зараз же після ялинки. Діти збираються що суботи від 4 до 6 г. Доглядати за клубом доручено п. О. Галагановій. Провадити клуб ласкаво згодився лект. Педагог. Інстит. А. Животко, а навчати ліпленню й малюванню п-і К. Антонович. Дітей в клубі поки-що записалось 25 від 4 до 13 років.

Яке велике виховуюче значення має клуб для дітей на еміграції показує хоч-би такий факт: мати однієї дівчинки, що постійно одвідує клуб, заявила, що її донька, поки не ходила до клубу, говорила дома як і в школі по чеськи або по німецьки, і не можна було примусити її говорити по українському; коли ж вона почала ходити до клубу, то цілком змінилась і дома говорити виключно по українськи, а також читає українські книжки.

На літо клуб постановлено перенести в якийсь садок «майдан», щоб діти могли бути на свіжому повітрі. Відповідний садок вже пощастило знайти. Тепер діти будуть збиратись двічі на тиждень.

На Великдень 1924 р. делегація секції (п.п. О. Галаганова і Г. Григоріїва) дякувала голову Чес. Черв. Хреста д-р А. Масарикову за співчуваюче й сердечне відношення Чес. Черв. Хреста до нашої еміграції й піднесла їй на пам'ятку убрус, вишитий в сuto-українському стилі по вказівках проф. мистецтва Д. Антоновича (мережкою й лиштвою).

На той же Великденъ секція разом з Укр. Жіночим Союзом влаштувала для дітей так зване «Червоне Яєчко» на кошти, зібрані по підписних листах. На цьому святі було 58 душ дітей.

Жіноча секція У.Г.К. та Питомий Клуб у Празі.

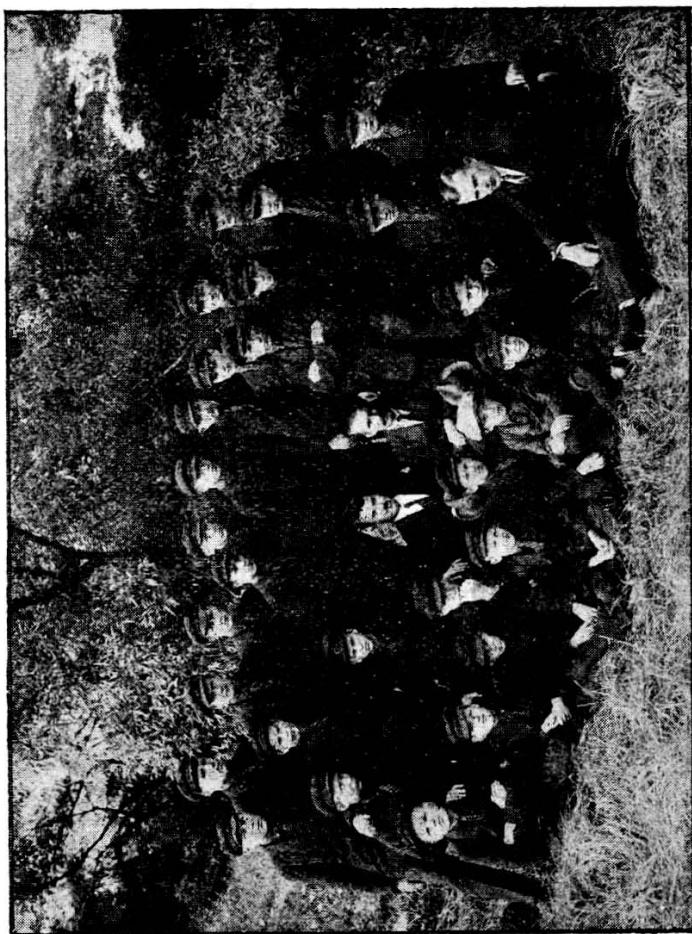
Для дітей, що перебувають в Калішському таборі секція вислава допомогу на урядження «Червоного яєчка».

До секції часто звертаються жінки, які знаходяться цілком в безпораднім становищі, не маючи постійного заробітку, з малими дітьми на руках. Доводилось із невеликих коштів, які мала секція, видавати хоч маленькі до-

помоги жінкам і дітям в розмірі до 200 кч. Таких допомог було видано 46 і то не тільки в Празі та Подебрадах, але і в інших місцях.

Де-кому допомога видавалась річами (одіж).

Допомогову акцію провадила по дорученню секції п-ні Г. Григориїва.

Діти - сироти, що перебували під опікою У.Г.К. і вчались на пансіонних класах Укр. реального гимназії в Празі. (Посередині вихованки дітей — п.н. Кобицький і Хлор).

Крім того було вислано з коштів, які дістала секція через руки п. С. Ф. Русової від ріжніх інтернаціональних організацій: в Відень на українську школу, в Каліш на укр. дітей, у Львів на притулок для дітей-сиріт, в Йозефів для дітей-таборян, на Україну для дітей, у Тарнів і Ченстохов для укр. жінок.

До секції звертались не тільки за грошовою чи матеріальною допомогою. Иноді жінки прохали захисту, бо не маючи помешкання, мусіли цілу ніч пробути на вулиці. Одна прохала влаштувати її восьмилітнього сина до укр.

школи; на прохання секції Управа У.Г.К. приняла його до школи дітей-сиріт, які живуть в інтернаті на переходовій станиці. Прохали поради і допомоги вивезти дітей з Польщі у Чехію для науки. Доводилось звертатись з проханням до Чес. Червоного Хреста, аби вихлопотати допомогу на дітей де-яким студентам, що такої допомоги не одержували. Ч.Х. завше йшов на зустріч в таких випадках.

Доводилось не раз допомагати хворим, і коли секція не мала засобів, то робились для того збірки по підписних листах.

XIV. УСТАНОВИ В ПЕРІОДІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

1. Українська Національна Публична Бібліотека.

До часу революції 1917 року західна Європа, та й цілий світ мав дуже туманні відомості про існування 40 мільйонного українського народу. По правді, і тепер відомості ці мало що змінилися на краще, як брати під увагу весь культурний світ. Довге поневолення нас Московчиною не тільки придушило нас, але й наше імя потроху стало забуватися. Про українську культуру, літературу й мову, як цілком окремішні, Західна Європа знає мало.

Оцінюючи це, Український Громадський Комітет поі становив оснувати в Празі Українську Національну Публичну Бібліотеку, в якій були б зібрані всі українські наукові і літературні видання від найдавніших по сьогоднішні часи.

В Бібліотеці мається також зібрати по можливості всі книжки про Україну в ріжних інших мовах.

Заснування такої Бібліотеки іменно в Празі мало б тим більше значіння, що за останній час Прага стала центром слав'янського руху і цілком природно, що вона мусить все більше притягати до себе загальну увагу діячів європейської політики і науки особливо ж славістів всіх національностей і держав.

А ще більше вона мала б значіння для самих українців, що мали б змогу ґрунтовно і всеобічно вивчати літературу про свою Батьківщину як в рідній своїй мові, так і в ріжних чужих.

Завідуючим Бібліотекою призначено П. Богацького.

Уже приступлено до зібрання цінніших книжок для бібліотеки.

2. УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-АРХИВ.

З численною українською еміграцією, розорошеною по цілому світові, ділять долю і пам'ятки української культури, зокрема пам'ятки відродження й визволення України.

З огляду на те, що ці національні цінності в умовах еміграційного життя можуть легко затратитись, явилася конечна необхідність зібрати їх до якоїсь спеціальної на еміграції інституції для схоронення, упорядкування, а по можливості й наукового дослідження.

Український Громадський Комітет, що прямує до творення української незалежної культури поза межами окупованої України, надаючи величезне значіння цій справі, поставив черговим завданням своїм засновання Українського Національного Музею-Архиву в Празі, метою якого має бути:

Козацька могила на військовому цвинтарі інтернованих Українців в м. Олександрові (Польща).

1) Збірання відомостей про памятки української культури, що попали до різних держав світу, зареєстрування їх та опис;

2) Збірання пам'яток, вивезених з України еміграцією, чи тих, що дає українське творче життя на еміграції;

3) Збірання пам'яток відродження й визволення України;

4) Збірання відомостей про поляглих героїв у визвольній боротьбі українського народу;

5) Систематичне упорядкування та опис зібраних матеріалів;

6) Видання спеціального органу, присвяченого справам української старовини.

З 1-го червня 1924 р. нова українська інституція на еміграції почала працю. Що день Музей-Архив поповнюється цінними матеріалами, особливо пам'ятниками з визвольної боротьби. Де-хто з українських діячів та вояків вже приобіцяли написати для Музею-Архиву свої спогади.

За цей короткий час до Музею-Архиву вже поступило:

I. До музейного відділу.

Фотографій	284
Малюнків	3
Грошових знаків	51
Скульптура	1
Українських прапорців	3
Ріжних предметів	— 6

2. До архивного відділу.

Відозв, оголошень, закликів, прокламацій ..	132
Наказів	316
Вістників державних законів і вістників УНР	73 вип.
Декларацій, законів і т. і.	104 пр.
Плакатів, програмів урочистих свят і т. і. .	106 „
Рукописів, денників, записок, спогадів	5 „
Ріжних документів	104 арк.
Географичних карт земель України	3 пр.
Збірка вирізок з газет про добров. армії	1 „
Ріжних таборових журналів літографованих 36 назв	104 „
Інших журналів 3 назв.	5 „
Ріжних українських газет комплектів	22
Теж чужоземних	8
Не розглянутих ще паків із матеріалами ..	5
3. До бібліотеки музею-архиву.	
Ріжних книжок на українській мові	386
На чужеземніх мовах	105
Разом	491

Одночасно Музей-Архив зайнявся справою зареєстрування поляглих героїв у визвольній боротьбі українського народу, для чого виготовив спеціальний «Листок поляглого» в кількості 1000 примірників, з яких розіслано ріжним особам і інституціям для заповнення 200 примірників, і зібрано заповнених листків 55 примірників. Керувати справою Музею-Архиву має Рада, складена з представників від українських наукових інституцій і У.Г.К.

XV ТОВАРИСТВА ПРИ УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДСЬКОМУ КОМИТЕТІ.

1. Українське Т-во Пластичного Мистецтва при УГК.

Український Гурток Пластичного Мистецтва, заснований 1922 р., улаштував в липні 1923 р. виставку праць членів гуртка. В кінці 1923 р. гурток перетворився в Українське Т-во Пластичного Мистецтва при УГК і в листопаді утворив Українську Студію Пластичного Мистецтва. На чолі Т-ва стоїть проф. Д. Антонович; він же є Директором студії. В студії українські артисти-маллярі, графики, різбарі та архітектори, а також науково-мистецькі українські сили спорідненої діяльності, — спільно з студентами-мистцями, — працюють теоретично і практично над проблемами українського мистецтва з метою внести свій посильний вклад в українську культуру.

Яко професура Студії працює 10 укр. професорів і артистів-маллярів.

Програм навчання в Студії вироблено такий.

I. Теоретичні виклади:

1. Історія мистецтва проф. Антонович Дмитро
2. Естетика „ Мірчук Іван
3. Класична археологія. „ Слюсаренко Федір
4. Пластична анатомія .. „ Літов Степан
5. Перспектива „ Січинський Володим.

II. Практична праця.

1. Рисунок } Арт.-Малляр Мако Сергій
 2. Малярство } „ „ Кулєць Іван
 3. Графіка } Арт.-Малляр Мозалевський
 4. Прикладне мистецтво } Іван
 5. Архітектура проф. інж. Тимошенко Сергій
 6. Різбарство Арт. Різбар Стаківський Кость
- Курс Студії намічений 2-х річний.

Яко студенти Студії працюють до 40 осіб, переважно студентів чеських мистецьких шкіл, а також Українського Педагогичного Інституту, Університету і інш.

2. МУЗИЧНЕ Т-ВО ПРИ УГК.

В осени 1923 р. серед музичних діячів української колонії в Празі виникла думка об'єднати музичну діяльність української еміграції в ЧСР і в тій цілі закласти

Музичне Т-во, яке: 1) сприяло б об'єднанню перебуваючих на території ЧСР музичних гуртків, товариств та окремих діячів; 2) улаштовувало б музичні лекції, реферати, відчiti, вечірки, концерти і т. ін.; 3) допомагало б українським громадянам у справі здобуття ними музичної освіти; 4) допомагало б заснуванню музичних шкіл, курсів і т. ін. і 5) дбало б про ознайомлення чеського громадянства з українською музикою та про зближення українського музичного життя з чеським. Зібрана була ініціативна група, що визнала необхідним звязати діяльність Т-ва з загальною культурною працею Укр. Гром. Ком. Ця думка й лягла в основу виробленого ініціативною групою статуту, який по розробленню було представлено на розгляд і затвердження Управи УГК. Остання статут розглянула і в засіданні 12. X. 1923 р. затвердила його, погодивши визнати Музичне Т-во за секцію УГК і призначивши головою цього Т-ва та уповноваженим Комітету при Т-ві п. Ф. Стешка. Після цього ініціативна група скликала загальні збори ініціаторів; на цих зборах було обіграно раду Т-ва після чого було приступлено до діяльності.

З 12 жовтня 1923 р. по цей день було принято в число членів Т-ва 20 поодиноких осіб та 2 музичних Т-ва: Український Академичний Хор в Празі (що потім зі складу Т-ва вийшов), та Музичне Т-во «Кобзар». До цього часу одбулося коло 20 засідань Ради Т-ва, на яких головним чином обмірковувалися справи улаштування ріжніх концертів. Багато праці й часу було уділено справі утворення в Празі постійного гарного українського хору; це почастидалося, особливо коли на представлення Ради Т-ва Управа УГК постановила видавати щомісячну допомогу хорові в розмірі 2.500 кч. в тому числі 300 кч. стипендії диригентові хору. Але коли допомогу цю УГК за браком коштів перестав видавати, опікування хором прийшлося залишити до слушного часу.

Що до концертів, то таких було улаштовано 4, а саме: 1) 30. XI. 1923 р. — концерт Українського співака (тенора Загребської опери) п. Р. Любінецького та україн. компоніста-піаніста п. В. Барвінського; 2) 6. XII того-ж року — Лисенківський концерт; 3) 30. I. 1924 р. — вечер українських колядок та щедрівок (безплатно) та 4) 10. V. 1924 р. — Шевченківський концерт. Крім першого концерту, що по незалежних од Т-ва обставинах не зібрал багато публіки, особливо чеської, всі інші концерти пройшли з великим художнім, а останній і з матеріальним

успіхом давши публіці художнє задоволення і викликавши прихільні рецензії музичної критики як української, так і чеської.

Нарешті Музичне Т-во взяло участь в утворенні при Українському Педаг. Інституті Музично-Педагогичного відділу підшуканням для нього належних музичних сил та переведенням підготовчої праці. В цей час Музично-Педагогичний відділ вже остаточно сконструовано: має він в своїм складі 5 педагогів професіоналів і 30 слухачів. Т-ву удалося притягти до праці на відділі відомого компоніста проф. Петербурської консерваторії Федора Якименка, що й взяв на себе керування відділом. На відділі маються класи: диригентська, спеціально клавіру, скрипки й солового співу; крім того викладаються ріжні музично-теоретичні та музично-практичні предмети.

Останньою справою, якій присвячує свою увагу Музичне Т-во, є справа видання музичних творів західно-європейської музичної літератури в перекладі на українську мову: замовляються переклади ріжним українським авторам, вибираються для перекладу відповідні тексти і підготовляються до друку збірка солоспівів та хорових творів всесвітньої музичної літератури.

3. ТОВАРИСТВО ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ КУЛЬТУРНИМ СИЛАМ.

З перших днів свого існування УГК взявся за організацію допомоги культурним силам на Україні. Однак, особи, неналежні до УГК, з причин, які не мають нічого спільного з добroчинністю, скликали окремі збори громадянства для утворення окремого товариства допомоги культурним силам на Україні. УГК, не бажаючи виступати в ролі конкурента з ініціаторами тих зборів, послав до них своїх представників, які поінформували, що зробив і хоче зробити УГК в цій справі. Збори під головуванням проф. С. Смаль-Стоцького ухвалили закласти окреме т-во допомоги культурним силам на Україні і обрали окрему комісію для переведення постанови в життя.

Проминуло два роки, а про товариство не було й чутки, хоч ініціаторам, здавалось би, становище культурних сил на Україні не повинно було б бути байдужим.

Бачивши це, Управа УГК відновила знов свою працю по допомозі культурним силам на Україні. Спершу праця та носила епізодичний характер, як, напр., переговори з чеським комітетом допомоги ученим в Росії,

урядження концертів і висилки посилок «АРА», згодом же, р. 1924, з ініціативи енергійніших членів УГК приньому засновано Т-во Допомоги Українським Культурним Силам, головою якого обрано д-ра М. Сисака, а секретарем Ю. Тищенка.

Діяльність товариства розвивалася в двох напрямках: придбання потрібних фондів та заспокоювання найконечніших потреб, про які Т-во довідувалось.

В першу чергу Т-во оголосило відозву до української суспільності, звертаючи увагу на велику важу справи допомоги українським культурним силам, при тім зауваживало до складання жертв грошових та до заснування подібних товариств на інших теренах, де живуть українці. На жаль не помітно, щоб українська суспільність дуже на це реагувала. Т-во перевело самооподаткування членів деяких установ, головно тих, які працюють при УГК, уряжувало відчити та збірки на цю ціль (відчит проф. Д. Антоновича про національну задуху в українськім мистецтві) і т. і. Розіслало вдруге заклик до українських американських організацій, завзываючи підперти акцію допомоги не тільки серед української еміграції, але й серед американської суспільності, використовуючи локальні філантропійні організації, звертаючи увагу, щоб старалися присилати, головно для Української Академії Наук, заграницьну наукову літературу, якої брак даеться дуже відчувати. Okрім того Т-во вишукувало найважнішу наукову літературу на книжному ринкові, щоб закупити для України.

Прибутків Т-во мало 5198 к. ч., з чого закупило на 3253 к. ч. літератури, яка відіслана вже до Києва. Крім того вислано 10-доларову допомогу одному хорому письменникові на Україні, закуплено одно убрання і білизну для одного київського культурного працівника та научне приладдя.

Т-во виготовило меморандум до Рокфелерівської американської фундації в справі допомоги українським науковим інституціям на Україні, головно що до заграницької літератури та видання наукових стипендій для Українців, які хотіли б присвятитись деяким галузям знання.

4. УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ВИДАВНИЧИЙ ФОНД.

У.Г.В.Ф. організовано заходами УГК. Гострий брак наукових книжок і підручників для студій на високих школах і ріжних інших фахових і загально-освітніх

закладах, курсах і т. і. поставив українську еміграцію з її відомими широкими освітніми змаганнями в невимовно тяжке положення. Приватні видавничі підприємства українські за кордоном, одрізані од головного свого терену збути України, позбавлені змоги друкувати своїми засобами дорогі наукові видання. З другого боку й на Україні панує ввесь час хроничний голод на книжку (та до того ж взагалі вивіз книжок з України тепер заборонено).

Як єдиний порятунок в такому становищі, Укр. Гром. Комітет в ЧСР висунув ідею організації українського громадського видавничого фонду, щоб об'єднаними зусиллями самої еміграції створити центральний видавничий громадський орган з головним завданням — друкувати в першу чергу українські наукові книжки і підручники для високих і середніх шкіл та популярно-наукову, фахову й загально-освітню літературу для широких освітніх потреб. На заклик Управи Укр. Гром. Комітету до Укр. Гром. Видавничого Фонду від разу прилучилися не тільки окремі особи з еміграції, а також ціла низка організацій і навіть окремих видавництв.

Спершу справи Фонду провадила окрема Видавнича Комісія, обрана Загальними Зборами УКГ 24. IV. 1923, в складі голови — Д. Ісаевича, секретаря Др. С. Літова, членів: Л. Бича, В. Корольова, М. Балаша і заступника І. Паливоди. Ця комісія перевела підготовчу працю і 29. IX скликала загальні збори вкладчиків, що склали Видавничу Раду УГВФ (хто виплатив вкладку 1000 кч. — має право рішаючого голосу у Видавн. Раді, а хто не менше 300 кч. — дорадчого).

На зборах Видавничої Ради 29. IX. та 4. X. ухвалено статут фонду та обрано Бюро в складі голови, 4-х членів та 2-х заступників. На перших зборах Бюро 13. X. функції поміж членів його поділено так: голова — Є. Вировий, заступник голови — П. Богацький, скарбник — Микола Шаповал, секретар — Є. Приходько, п'ятий член — Г. Щербина. Заступники — М. Балаш та В. Королів.

Бюро провадило далі всі організаційні справи УГВФ, видавало неперіодично бюллетені УГВФ (останнє число 9-е) з докладними інформаціями про всю біжучу роботу; видрукувало статут, бланки заяв та оповістки, дбало про широку пропаганду в пресі, звернулось до авторів наукових праць та підручників для високих і середніх шкіл з закликом зареєструвати в Бюро всі готові праці і переклади, найвідповідніші з тих праць узяло на перегляд і оцінку

фахових рецензентів, підготувало організацію перекладів, дбало про притягнення нових вкладчиків. Збори Бюро відбувалися регулярно що-тижня.

На 1 липня 1924 р. УГВФ мав 85 вкладчиків, з того 61 окремих осіб (поміж них українські громадські діячі, професорі Укр. Університету в Празі, Укр. Вищ. Педаг. Інст-ту ім. Драгоманова в Празі, Укр. Госп. Академії в Подебрадах, а також — студентство такі українські установи та організації:

1. Укр. Гром. Комітет в ЧСР; 2. Громада студентів-емігрантів з Вел. України; 3. Академична Громада студентів Укр. Госп. Академії в Подебрадах; 4. Громада Кубанців у Празі; 5. Український Клуб у Женеві; 6. Студенська Громада Укр. Вищ. Педаг. Інституту в Празі; 7. Громада слухачів матуральних Курсів у Празі; 8 Гурток Українців-Кубанців матурантів 1923-24 р.; 9. Укр. Академична Громада в Брні; 10. Українська Селянська Спілка в ЧСР; 11. Укр. Вищ. Педагогичний Інститут ім. Драгоманова в Празі; 12. Ощадно-Позичкова Каса Укр. Сел. Спілки в ЧСР; 13. «Українська Хата» в Празі; 14. Книгарня «Січовий Базар» в Нью-Йорку; 15. Укр. Жіночий Союз у Празі.

З видавництв до Укр. Гром. Видавн. Фонду прилучилися вже такі:

1. Українське В-во в Катеринославі (тепер за кордоном), 2. В-во Української Молоді в Берліні. 3. В-во «Чорномор» у Каліші. 4. Укр. Видавниче Т-во при Укр. Госп. Академії в Подебрадах. 5. В-во «Нова Україна». 6. В-во «Вільна Спілка». 7. В-во «Дзвін», Київ-Віденсь. 8. Видавниче Т-во «Український Студент». 9. Укр. Наукове В-во у Львові (зголосилося, але ще не внесловкладки).

Укр. Гром. Комітет дає УГВФ Фондові допомоги по 3000 кч. що-місячно, починаючи з 1. V. 1923; Укр. Вищ. Педаг. Інститут ім. Драгоманова в Празі вносить що-місяця по 1000 кч., Укр. Селянська Спілка в ЧСР ще в особі свого Головного Організаційного Комітету внесла одразу повну вкладку в 1000 кч., а з 1. VI. 1924 р. ухвалила вносити що-місячно 1000 кч.

Решта вкладчиків підписали одноразові позички-вкладки по 1000 кч., з них повну вкладку виплатили на 1. VII. 1924. — 18, більше 300 кч. внесло на I. VII. — 21. Нижчих перешкод матеріального характеру для вступу в УГВФ ні перед ким не стоїть: вкладку можна виплачувати й дрібними частками; студентство, робітники й селянє можуть вносити навіть по 10 кч. місячно. Один із студен-

тів-емігрантів надіслав до УГВФ такого листа: «Надаючи величного значіння ділові поширення української культури взагалі й української книжки зокрема, цим самим несу до гурту суспільної скарбниці всі мої збереження, що надмірною працею зложені ще в Єгипті і цими днями мені надіслані. При цьому прикладаю 26 доларів.»

Для видання в УГВФ зголошено на 1 липня 1924 р. 98 праць 59 авторів, загалом приблизно понад 1500 аркушів друку. З них ухвалено взяти на перегляд 45, одержано й передано на рецензію 25, ухвалено до друку 13, одкінуто 3.

Щоб поставити справу з друками одразу в широкім масштабі, Бюро подбало про кредит у друкарні на видання УГВФ. Це дало можливість разом розпочати друковання цілої серії видань, загалом понад 200 аркушів, що до осені мають вийти вже в світ, а саме:

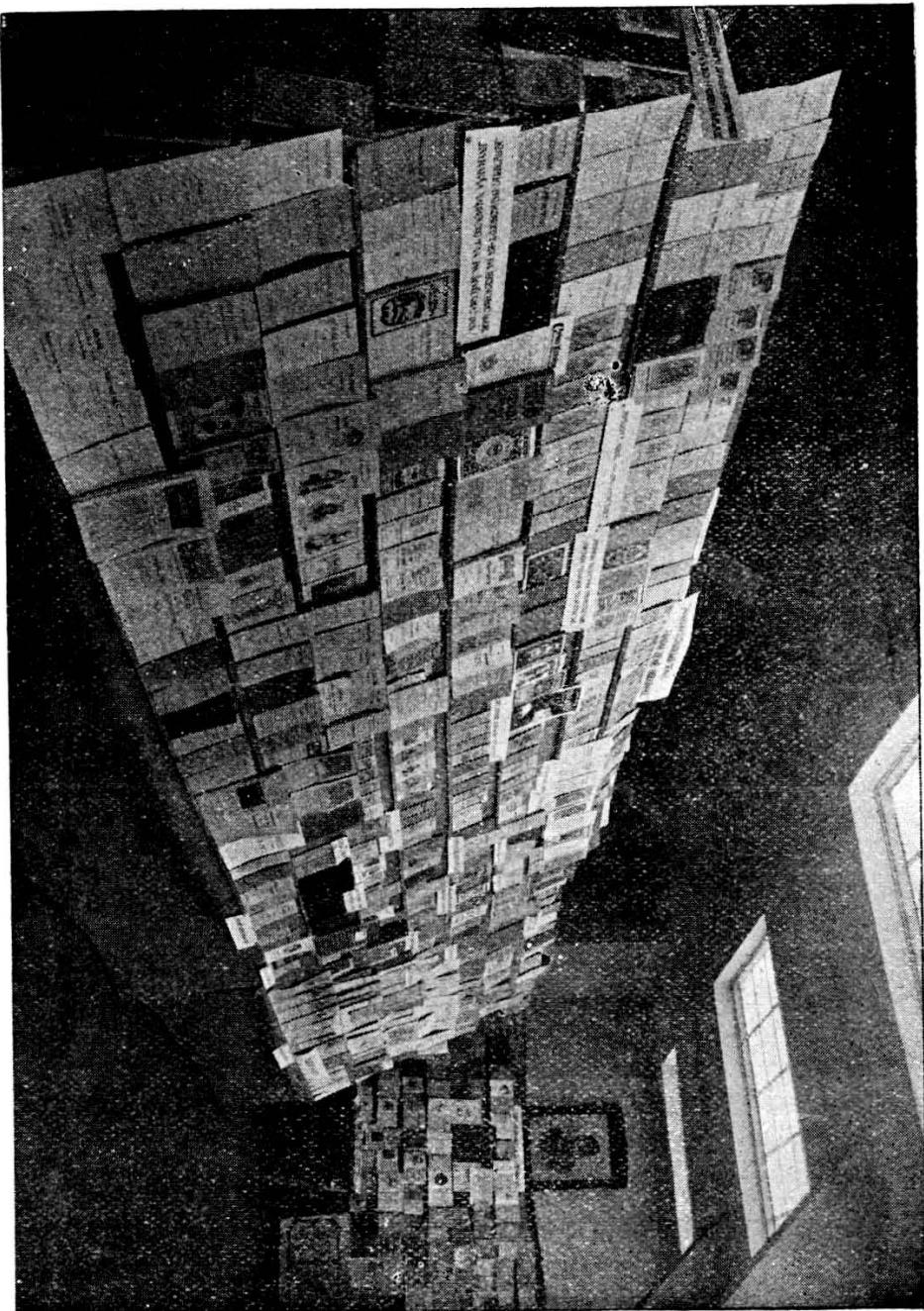
1. *Інж. С. Риндик — Міцність матеріалів* (механіка тривкості матеріалів).
2. *Проф. Є. Іваненко — Аналітична Геометрія.*
3. *Проф. М. Чайківський — Алгебра.*
4. *Проф. С. Русова — Теорія і практика дошкільного виховання.*
5. *Проф. Ф. Якименко — Курс практичної гармонії музики.*
6. *Проф. О. Шульгин — Нариси з нової історії Європи.*
7. *Проф. Л. Білецький — Основи укр. літературно-наукової критики.*
8. *Проф. С. Бородаєвський — Історія кооперації.*
9. *I. Івасюк — Кубань. Економично - статистичний нарис.*
10. *Др. А. Гончаренко — Загальна гігієна.*
11. *Проф. Д. Антонович — 300 років українського театру* (Історія українського театру).
12. *Др. Лай В.—Школа чину, переклад з нім.*

Дальші видання готовуються до друку, більшість з них ще на перегляді у рецензентів.

Брак більших копій не дає можливості провадити працю УГВФ ширше й швидче, і дуже багато підготованої вже Бюром роботи мимоволі мусить лишитися поки—що нездійсненою (широкий план перекладів з чужих мов, лексичні, термінологичні й технічні словники, видання вибраних творів М. Драгоманова, серія з історії українського мистецтва, різні атласи й багато інш.). Дуже шкодить також брак відповідного помешкання для праці.

Фундація ім. Гр. Чупринки. До УГВФ можна вкладати також кошти спеціального призначення: на видання творів, присвячених пам'яті окремих осіб чи подій, або взагалі якогось спеціального характеру. Першу таку фундацію зклав Комітет українських това-

Перша вистава українських друків та книжкової графіки в Празі, загальний вигляд.

риств у Нью-Йорку, для створення видавничого фонду імені розстріляного р. 1921 в Київі поета Гр. Чупринки, передавши зібрані уже ним на цю ціль 300 долларів Укр. Гром. Видавничому Фондові для видання в першу чергу творів

поета, а потім і іншої літератури національно-державного змісту. Коли фундація досягне суми 10.000 карб. золотом, то з чистого прибутку 50% передається щорічно в распорядження Укр. Академії Наук на аналогічні цілі. Бюро УГВФ доручило письменникові П. Богацькому як-найшвидче зібрати й зредагувати для видання збірку творів Гр. Чупринки.

Зважаючи на громадський характер Фонду, а також тому, що до Фонду прилучилася вже низка українських видавництв, а спілки укр. видавництв немає, Бюро не ухиляється од виступів ширшого громадського характеру, як от брало участь у святі 20-літнього ювілею творчості Олеся, посидало привітання на 75-ліття проф. Ф. Щербини та 70-ліття проф. І. Горбачевського, а з нагоди 350-ліття друкарства на Україні улаштувало в Празі, в квітні 1924 р., в порозумінні з УГК першу виставу українських друків та книжної графіки.

ПЕРША ВИСТАВА

Українських друків та української книжної графіки в Празі.

В організації вистави, разом з Бюром УГВФ, що працювало в повному складі, брали участь також проф. Д. Антонович, проф. С. Мако, проф. І. Мозалевський, проф. В. Січинський, Ю. Тищенко, Л. Биковський.

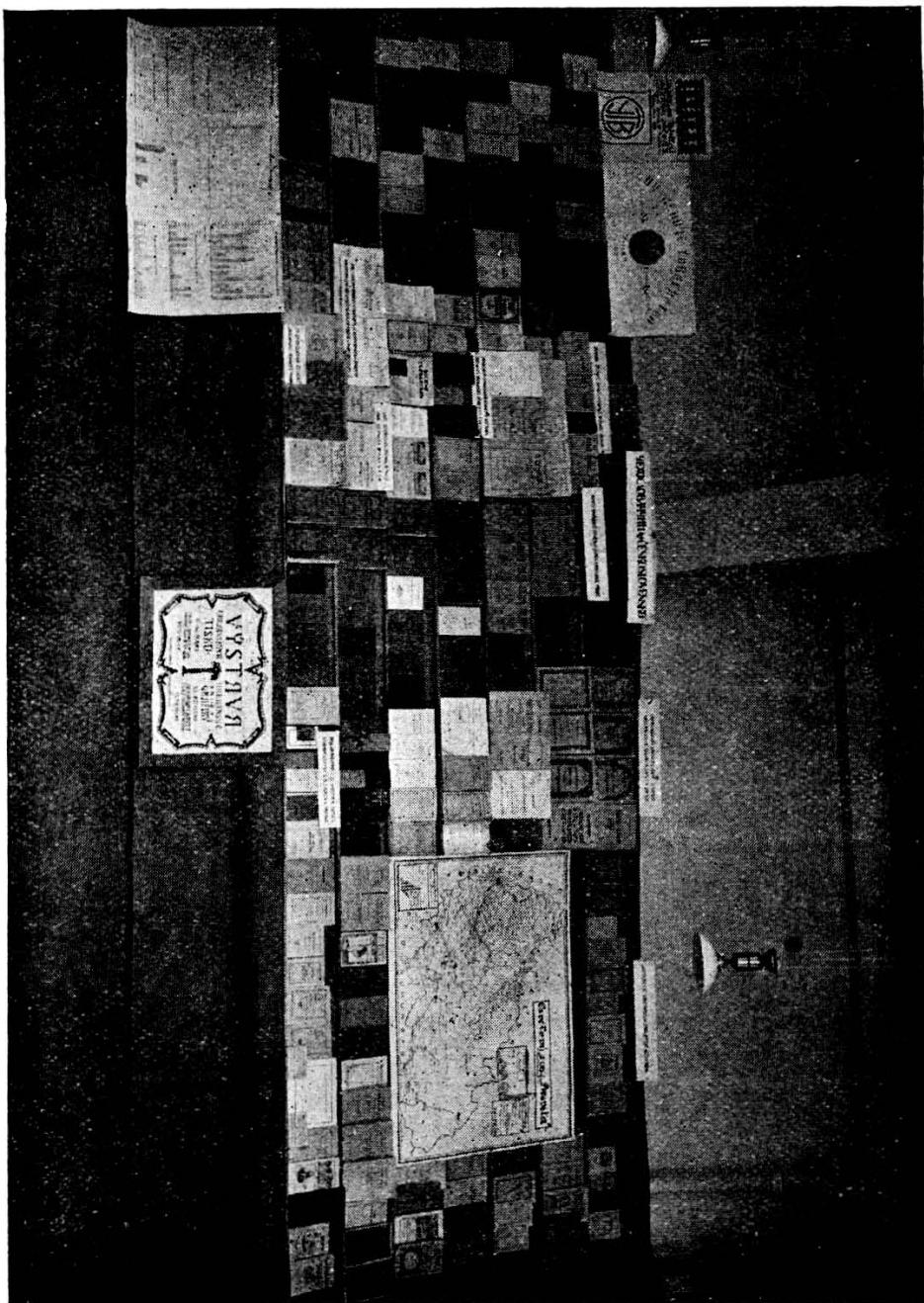
Через перешкоди матеріального характеру вистава відбувалася в двох окремих помешканнях: відділ друків ув «Українській Мистецькій Студії» 6—16 квітня, а відділ графіки в чеському т-ві «Красоумна Еднота» (Дум Умельцув — у будинку Парламента) 10—27 квітня.

Вистава українських друків охоплювала продукцію, починаючи з 1918 року, майже всіх українських видавництв з Чехословаччини, Німеччини, Відня, Західно-Українських земель під Польщею і Румунією, почасті також з Великої України, таборові видання, україніка, періодіка, шевченкіана і нарепшті діяграми — всього 10 відділів.

Перший із них — Украйніка: публікації чужими мовами про Україну та українську справу, а також дещо з перекладів українських творів на чужі мови. Найбільше публікації чеські, німецькі, французькі, англійські, далі також окремі видання італійською, шведською, мадярською, румунською, словінською, болгарською, польською, московською мовами та есперанто.

Другий відділ — численні українські друкарі в Чехословаччині. Все майже виключно продукція останніх одного-двох років. Низка видань Укр. Гром. Комітета про Чехословаччину («Господарство Чехословаччини» — великий збірник з показчиком фірм

Перша виставка українських друків та книжкової графіки в Празі Українські В-чтва Чехословаччини.

з усіх галузів промисловості, «Історія земель Чехословачкої Республіки» Гр. Нашого, «Провідник по Чехословаччині» В. Корольова, книжки про кооперативний рух та ін.) справляли дуже гарне враження на Чехів та

викликали з їх боку навіть зауваження, що з усіх національних груп еміграції в Чехах Українці найбільші чехофіли і серйозно дбають про ознайомлення з чеським краєм і народом. З великою продукцією виступило Видавниче Т-во при Укр. Господарській Академії в Подєбрадах, давши багато спеціальних підручників, викладів професорів Академії, майже з усіх дисциплін Академії. Аналогичні видання Українського Університету в Празі, Укр. Виц. Педагогичного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі, Кооперативних Курсів та інші. Далі йшли видавництва «Вільна Спілка», «Нова Україна», «Український Студент», видання «Укр. Селянської Спілки», «Спілки укр. лікарів у ЧСР», в-во Лаврова. Окремий інтерес в цім відділі викликали численні видання Т-ва «Просвіта» в Ужгороді, в-во «Руське Народне Пропагандне дружество в Керестурі», та інші публікації з Підкарпатської Русі. Ужгородська «Просвіта» надіслала також гарну й дуже цікаву мапу, що показує інтенсивний розвиток її видавничої й загально-просвітньої діяльності на Підкарпатті з 1919 р.

III. Так само показний був відділ українських видавництв у Німеччині. Найбільше дала українська накладня Я. Оренштайна, потім «Українське Слово»; «Укр. В-во в Катеринославі» дало всі свої ляйпцигські й віденські друкарні, а також децю з Катеринослава й Кам'янця. Були заступлені ще В-во Укр. Молоді, Укр. Народня Бібліотека, Німецько-Українське Т-во (часопис «Die Ukraine») та інші дрібніші.

IV. Вид-ва «Дзвін», «Чайка», «Земля», «Дніпропро-юз», Укр. Соціологічний Інститут, «Чорногора» та цілий ряд інших дрібніших репрезентували видання з Відня.

V. Найширше представлений був відділ за хідно-українських земель під Польщею та Румунією: укр. вид-ва з Буковини (Укр. Вид-ча Спілка, «Промінь» та інші), Галичини, Волині, Холмщини; книгарня Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові і саме Наукове Т-во, «Просвіта» львівська, «Укр. Педаг. Т-во», «Вид-ча Спілка», «Світ Дитини», «Молода Україна», «Червона Калина», «Добра Книжка», «Журавлі», «Русалка», «Українська книгарня та антикварня», «Живі Гроби», «Укр. Архітектура», «Бистриця», «Ліра», «Торбан», «Укр. Автоекспортна Церква», «Відбудова», «Спілка укр. друкарства», «Просвіта» у Кременці та інші.

IV. Окремо був відділ Радянської України: видання Держ. Видавництва України, а також Укр. Академії Наук, Сільсько-Господарського Наукового Комітету в Київі та видавництв: «Книгоспілка», «Сорабкоп», «Слово», «Друкар», «Рух», «Час», «Шлях Освіти», «Спілка», все, що могли добути в Празі з приватних рук*).

VII. Багато думок будив зібраний і упорядкований здебільшого членом Бюра Фонду Миколою Шаповалом відділ та борових видань. Він складався переважно з друків українських таборів у Польщі (В-во «Чорномор» у Каліші, «Веселка», друки 6, 3 та 1-ої дівізій Армії Укр. Нар. Респ. та інші, «Український Скиталець» в Йозефові в ЧСР, дещо також з таборів у Німеччині).

VIII. Періодіка обіймала укр. часописи з 1923—24 р. з України та закордону, які тільки де виходили (Європа та Америка) — разом коло сотні назв.

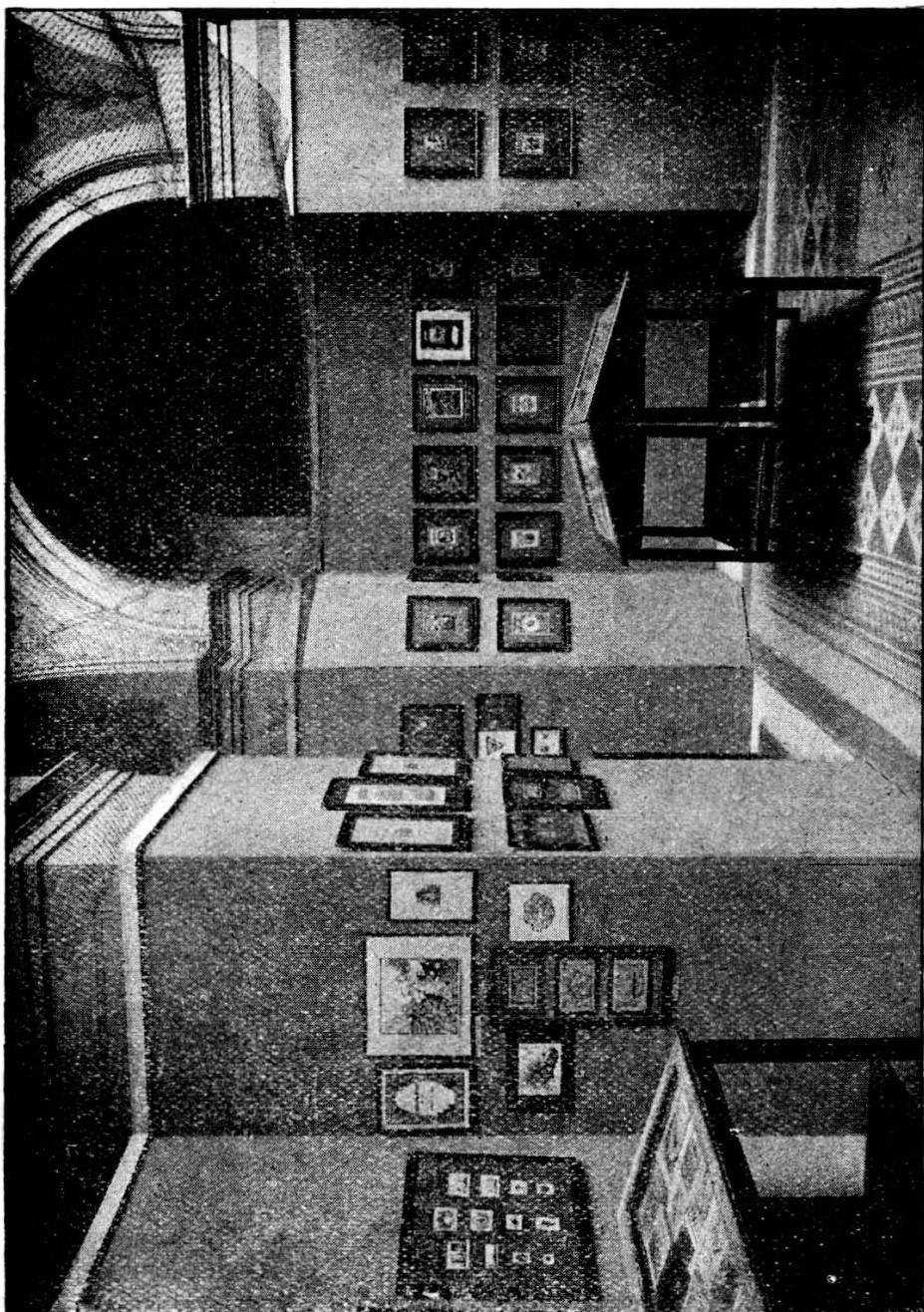
IX. Вистава відбувалася в час нескінчених ще святкувань шевченківських роковин, і тому дуже до речі був відділ «Шевченкія» — видання творів Т. Шевченка в ріжних роках (1840—1821) та в ріжних мовах, а також література про його — все це з приватної збірки П. Богацького. Здібати таку багату й цінну збірку в когось на еміграції — це була правдива несподіванка навіть для давніх дослідників шевченкознавства, і відділ цей ввесь час був предметом загальної уваги й зацікавлення.

Поза відділами були розміщені деякі випадкові українські видання з Ріги, Софії тощо, українські мапи, укр. гроші, дещо з видань з Великої України до більшевиків (вид-ва «Дністер» з Кам'янця, «Каменяр» з Катеринославу та ін.).

X. Багато цікавого давали 10 великих, гарно виконаних діяграм (з текстом українським і чеським), що ілюстрували життя нашої книжки на Україні за останніх 10—12 літ.

*) Маючи на увазі виключно об'єктивний інтерес як-найповнішої бібліографичної інформації про українські друки, де тільки вони виходили, секретар Комітету Вистави Ю. Тищенко завчасу звертався до секретаря більшевицької місії в Празі Н. Калюжного з пропозицією передати на виставу все, що вони можуть дати з України, включно до діяграм про їх українську книжну продукцію за ввесь час, та п. Калюжний одмовився.

Графічний відділ вистави, організований головно заходами архітектора В. Січинського, охоплював праці понад 30 сучасних українських художників-графіків з часу революції на Україні в оригіналах і репродукціях: К. Антонович (Прага), Бутович (Ляйпциг), М. Кир-

Вистава Української художньої графіки в Празі. Загальний вигляд.

нарський (Київ), П. Ковжун (Львів), В. Кричевський (Київ), О. Кульчицька (Перемишль), Р. Лісовський (Львів), Л. Лозовський (Київ †), С. Мако (Прага), Ю. Нарбут (Київ †), П. Омельченко (Прага), М. Петрицький

(Київ), П. Холодний (батько, --Львів), П. Холодний (син, Подебради), Іванець (Прага), Подушка (Львів) та інші.

Жюри вистави: проф. А. Антонович, письменник П. Богацький, артист-маляр С. Мако, артист-маляр І. Мозалевський, архітектор В. Січинський, і з боку видавців — Ю. Тищенко.

Каталог графічного відділу чеською мовою вийшов з мистецькою окладинкою артиста-маляра Ів. Мозалевського; запроектований, навіть уже складений, каталог книжного відділу в вигляді повного бібліографичного покажчика всіх друків, виданих за кордоном з 1918 р., за браком коштів, на жаль, не можна було видати. Мистецький плакат для вистави (теж чеською мовою) — робота С. Січинського (літографія).

5-го квітня, напередодні відкриття вистави, Культ.-Освітн. Відділ Укр. Гром. Комітету влаштував в помешканні «Української Хати» виклад Ю. Тищенка — «З історії української видавничо-книгарської справи». На відкритті вистави 6-го квітня комісар книжного відділу П. Богацький перед численними гостями зробив короткий відчит про українську книжку в Чехії. 13-го квітня зранку заходами Т-ва Допомоги Культурним Силам на Україні, організованого при Укр. Гром. Комітеті, одбулася лекція проф. Д. Антоновича про сучасне українське мистецтво; того ж дня по обіді в Студенському Домі в Празі Ліга Української Культури улаштувала другий відчит Ю. Тищенка з історії української книжки.

Взагалі вистава викликала велике зацікавлення і робила гарне враження. На відкритті вистави і потім усі дні було багато одвідувачів з української колонії в Празі та чимало також визначних представників чеського громадянства; були й окремі гости — Грузини, Білорусини, Москали, Словінці; одвідали виставу співробітники чеської і німецької преси в Празі, дописувачі українських часописів Галичини, Київа, Берліна, Америки, екскурсії студентів Укр. Госп. Академії в Подебрадах, Кооперативних Курсів, Укр. Селянської Спілки з Йозефова, членів празької організації Укр. Селянської Спілки, школи українських дітей-сиріт, перевезеної з польських таборів до Праги, під опікування Укр. Гром. Комітету. Були й окремі приїзжі гости, найбільше з Підкарпатської Руси, але також і з Брна (делег. Укр. Студ. Громади), Братіслави та інших міст Чехословаччини і від вид-ва «Українське Слово» з Берліну.

Празькі газети «Československá Republika» чч. 99, 100 і 105, «Národní Osvobození» чч. 67 і 71, «Právo Lidu» ч. 89, «Národní Politika» ч. 106, «Tribuna» з 12/IV, «Prager Presse» ч. 102 вмістили прихильні статті і замітки про виставу. З російських озвалися паризькі «Послѣднія Но-вости» ч. 1223.

Про виставу української книжної графіки «Národní Osvobození» ч. 71 з 12/IV писало: «. . . Не забирає багато місця, але вражає своєю ріжнородністю і оригінальністю. Тяжко тепер упорядкувати українську виставу якого хочете роду. Упорядчики мусять стягати матеріал з 4-х держав, не кажучи про українську еміграцію, роз-порощену по цілій Європі й Америці. Але те, що український народ в таких умовах творить, викликає визнання і є прояв безмежного народнього багацтва, що чекає ще відповідно виявитися. Одвідання української графичної вистави є правдиве придбання для приятелів мистецтва». Далі йде прихильна оцінка праць окремих наших артистів-графіків.

Про виставу українських друків наведемо дещо з статті п. Флоріана Заплетала «Československá Republika» ч. 100 з 10/IV:

«Для Праги вистава української книги має особливе значіння. У нас як раз все ще є не тільки окремі одиниці, а цілі політичні партії, що не визнають існування українського народу, української літературної мови і української літератури. Ці противники найдуть на виставі переконуючі докази про безпідставність своїх застарілих уявлень.

На виставі є друки з усіх частин України —sovітської, польської і нашої (Підкарпатська Русь). Є там друки з Харькова, Одеси, Київа, Львова і Ужгорода, отже з цілої етнографичної української території (курсив скрізь авторовий), поділеної, правда, політично між 4-ма державами (Румунія, Польща, Чехословаччина і Спілка Радянських Республік), але об'єднаної духовно єдиною культурою, єдиною літературною мовою, єдиною національною свідомістю. Як-що та мова ще не усталена, як-що є ще якась ріжниця між Харьковом, Львовом та Ужгородом, так це тільки тому, що до цього першорядного культурного питання домішуються нерозумні, грубі, часто циничні політичні впливи». Перелічуючи побіжно, що дає вистава, автор визначає: «Уже з цього сухого огляду видно, що існує самостійна українська література, пи-

сана окремою українською мовою і зрозуміла населенню Харківщини, Київщини так само добре, як і населенню Галичини та нашої Підкарпатської Русі». Автор кінчає свою статтю словами: «Вистава українських друків у Празі має більше значіння, ніж надають їй, певно, самі організатори».

Вистава не тілько оживила давні звязки з приятелями українців з поміж чеського громадянства, але придбала також і нових прихильників. Саме з їх уст на виставі доводилося чути побажання, щоб якась спеціальна організація взяла на себе справу постійної й систематичної праці для чесько-українського зближення на полі культури та господарства.

Перед закриттям вистави з Брина та ще з деяких міст Чехословаччини зверталися з заявами про перенесення вистави туди, та з причин техничного характеру це не можна було зробити.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД.

Трьохрічну працю У.Г.К., скеровано до того, щоб з одного боку прийти з всеобічною допомогою українській еміграції в Ч.С.Р., дати їй можливість найбільш корисно провести час свого тут перебування, а з другого створити установи, наукова і культурна вартість яких являється певною і надійною запорукою того, що У.Г.К. своєю діяльністю спричиняється до справи відродження українського народу.

Ця праця У.Г.К., реальну користь якої не може не відчути кожний Українець, стала можливою і розвинулась до таких розмірів завдяки тому, що добра воля Україн. Гром. Комітету зустріла широку підтримку і доброзичливе відношення з боку як офіційних, так і неофіційних кол чеськословацького народу.

Україн. Гром. Комітет підкresлює це з почуттям глибокого признання до чеськословацького народу, єдиного не тільки із усієї великої славянської сім'ї, але й серед інших народів світу, що зrozумів тяжке становище нашої еміграції, в час лихоліття подав їй братню руку допомоги та дав у себе захист і притулок.

Трудно, однак, обчислити в цифрах чи представити в словах всі наслідки і все значіння діяльності У.Г.К., бо є такі, що такому обчисленню не піддаються. Це в повній мірі і в першу чергу відноситься до, так би мовити, громадсько-педагогичної сторони існування й роботи У.Г.К.

Український емігрант, що прибуває в Ч.С.Р., є здебільшого людиною, яка пройшла тяжкий і тернистий шлях напруженої, кріавої боротьби свого народу за національне визволення.

Програння мілітарної боротьби принесло з собою для багатьох Українців глибоке розчарування й роздратування. Вони перестали вірити в людську справедливість, бо бачили, що боротьба українського народу за святе право на самоозначення відбувалась на очах цілого культурного світу, який однак або виявив повну індиферентність до неї, або навіть становився до неї вороже. Вони зневірились у всіх високих гаслах, які висувались не раз ніби на оборону принципів гуманності, волі, братерства, бо не раз ім доводилось переконуватися в тім, що всі ті високі принципи по зрадницькому й ганебно топталися тими ж самими, що виступали попереду в оборону цих високих принципів. Ці люди були дуже близькі або й зовсім приходили до переконання, що в житті головними детермінаторами взаємних відносин є груба фізична сила, матеріальні інтереси та егоїзм; що люди живуть між собою по принципу: «*homo homini lupus est*».

Розчаровані, розбиті, загнані, переслідувані, зневірені, а часто й покривдені та озлоблені українські емігранти після всяких блукань по світу попадали до Ч.С.Р., де з перших же днів зустрічали з боку місцевого населення людяне відношення. Так само й організоване українське громадянство, У.Г.К. опікувалася ними, давав притулок, харчі, одяг, добував працю або допомагав вступити до науки чи віддаватись науково-культурній діяльності.

Прояв гуманності й альтруїзму як з боку тубольців, так і своїх земляків, організованих в У.Г.К., не давав остаточно занепасті у тих емігрантів вірі в кращі здібності людського ества. Вони наочно бачили виявлення людяного до них відношення з боку місцевого населення й емігрантів, які також вигнані з рідного краю, не втратили віри в людей та надії на кращу долю своєї батьківщини.

Вони переконувались, що люде організовані, звязані між собою почуттям громадського обов'язку й дисципліни, навіть у скрутних обставинах не тільки не гинуть самі, але й іншим допомагають рятуватись; переконувались що організованість, віра в свою справу, взаємна допомога, твердість в обстоюванні своїх ідеалів при всяких обставинах являються запорукою перемоги та врятування як кожного зокрема, так і цілої нації, як колективу. Дякую-

чи діяльності У.Г.К. відроджувалося у цих зневірених людей внутрішнє чуття взаємної солідарності, віра в людей та громадська дисципліна.

Перейшовши через У.Г.К. і попавши цілком в чеське оточення, український емігрант зустрічав і там також доброзичливе, братнє відношення, зрозуміння його тяжкого становища, бажання дати йому можливу поміч. Він не почував себе більше загнаною істотою, зневаженою, упосліженою та переслідуваною, а навпаки оживав духом, починав з надією дивитися в майбутнє, знов вірити в те, що на світі є навіть чужі люди, які не лишають інших безпорадними в скрутні години, які і його самого трактують за рівну собі людину, а не за якогось ілота, з котрого можна знущатись безборонно, з примхи і до схочу.

Так родилося й виростало почуття солідарності міжнаціональної, а поруч з нею і в її наслідок виростала певність у собі людини, закиненої в нове оточення, почуття власної гідності та самоповаги.

Однак цим не обмежується вплив чеського оточення на українського емігранта. Забезпечений працею чи здобувши можливість учитися в школі або науково працювати, він потроху входить в курс ширших інтересів тих кол чеського народу, серед яких він живе, починася інтересуватися та слідкувати за всіма проявами політичного, громадського й культурного життя Ч.С.Р.

Приглядаячись зблизька до того, як виконуються ріжні функції державного життя в культурній і демократично-організованій республіці, український емігрант на практиці вчиться тому, як здійснюється демократія в модерній європейській державі, як з одного боку громадянне виконують свої громадські обов'язки та в який спосіб вони, з другого боку, користуються належними їм правами.

Вся ця практична школа, так би мовити, наглядне навчання в сфері громадсько-політичного й культурного життя має велике значіння для виховання подавляючої більшості української еміграції в Ч.С.Р., яка або тільки теоретично була ознайомлена з основними зasadами демократичного устрою, або — ще гірше — бачила всякого роду викривлені його форми, а належної, правдивої уяви про цей устрій не мала.

Спокійно придивлятись до ріжних прояв в житті, розважати їх, аналізувати, оцінювати та переймати їх людина здатна тоді, коли вона має до певної міри забезпечене фізичне своє існування та не мусить, в буквальному розумінні слова, думати про те, що вона має робити завтра і чи матиме назавтра шматок хліба.

У.Г.К. своєю діяльністю допоміг не одній тисячі емігрантів здобути становище більшої чи меншої матеріальної забезпеченості, а тим у великій мірі сприяв такому громадсько-політичному і культурному вихованню української еміграції в Ч.С.Р.

Досягти всіх згаданих вгорі результатів своєї трьохрічної праці У.Г.К. зміг дякуючи своїй сконсолідованості, витревалості при поборенні зовнішніх і внутрішніх натисків, свідомості взятих на себе обов'язків та незламній волі в досягненні поставленої мети.

Неможна сказати, що діяльність У.Г.К. йшла цілий час рівним шляхом, не натикаючись на більші чи менші перешкоди; не раз доводилось давати отсіч всяким нападкам з ріжних боків, поборювати ріжні інтриги, ворожі виступи, противитись втягненню У.Г.К. в такі комбінації, які не мають нічого спільного з завданнями, що він іх собі поставив і здійснював.

Не варто спинятись на всіх цих справах, бо хоч вони й мали в житті У.Г.К. певне значіння, але їх ролю в житті У.Г.К. можна скваліфікувати як негативну. Вони часом перешкоджали нормальній праці У.Г.К., але не в силі були їй помітно пошкодити.

Як про сумний факт розбратору в середині самого У.Г.К. та спробу внести дезорганізацію в еміграційні кола, згуртовані в У.Г.К. коло культурно-благодійної його праці, доводиться згадати про вихід з У.Г.К. кількох його членів.

Члени Комітету В. Старосольській, Борис Матюшенко, О. Бочковський, В. Шкляр, Борис Мартос, Г. Нянчур, О. Безпалко, С. Гольдельман, Марія Матюшенко, Марія Мартос, М. Добриловський і С. Комарецький подали до Загальних Зборів У.Г.К. 15 січня 1923 р. колективну заяву про свій вихід із Комітету; в заявлі сказано, що вони «не маючи можливості нести далі відповідальності за діяльність У.Г.К., виходять із складу К-ту, залишаючи собі вільну руку щодо дальших мір для захисту інтересів української еміграції».

Об'єктивність вимагає зазначити тут, що після виходу із складу К-та згаданих осіб його робота не тільки не зменшилась, а навпаки значно поширилась, а число членів К-ту дуже скоро перевищало те число, яке було перед їх виходом; з виступленням п. Б. Матюшенка із числа членів Управи У.Г.К. вона зробилась тільки більш працездатною, а наслідків тих «мір», які мали б ужити дісиденти для кращого захисту інтересів української еміграції в Ч.С.Р.,

вона не побачила їй до цього часу. В кінці 1923 р. група професорів Академії: Б. Іваницький, Л. Фролов, В. Тимошенко, Р. Лащенко, І. Шовгенів, М. Косюра, І. Шереметинський, Мод. Левицький і О. Мицюк виступили із У.Г.К. також «не вважаючи можливим брати на себе відповідальність за зазначений напрям діяльності комітету», як було зазначено в їхній колективній заявлі.

В протиправність до згаданих вгорі осіб, ті члени У.Г.К., що їй надалі залишились в його складі або вступили до нього пізніше, цілком свідомо, очевидно, брали їй беруть на себе відповідальність за все те, що зроблено У.Г.К. зокрема для української еміграції в Ч.С.Р. і взагалі для української справи.

Не чекаючи, поки про діяльність У.Г.К. скаже свій бозсторонній вирок історія, відомості про трьохрічну працю К-ту подаються тут до загального відома громадянства в надії і певності, що праця ця зустріне з його боку об'єктивну оцінку, здобуде симпатію і співчуття до діяльності У.Г.К. та викличе у громадянства бажання підтримати цю велику й корисну працю в міру тих можливостей, які кожен має в обставинах свого життя чи то на еміграції, чи на рідній землі.

СПИСОК ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ В Ч.С.Р. НА 1 ЛИПНЯ 1924 р.

1. Антонович Дмитро — проф. Укр. Університету, письменник, бувш. Міністр Мистецтва, посол У.Н.Р. до Італії.
2. Балаш Микола — кооператор.
3. Безкровний Кузьма — Кооператор, Голова Надз. Ради Кубан. кооперат. банку.
4. Білецький Леонід — проф. і директор Укр. Пед. Інституту, проф. Кам'ян. Державн. і Львів. Університетів.
5. Білоус Олекса — Д-р медицини, лікарь.
6. Богацький Павло — літератор.
7. Богацька Валерія — лектор ботаники.
8. Біднов Василь — проф. Укр. Універ., лектор Укр. Господ. Академії.
9. Бич Лука — доцент Укр. Госп. Академії.
10. Вировий Євген — проф. середньої школи, видавець.
11. Вікул Микола — доцент Укр. Госп. Академії.
12. Вілінський Олександер — інженер, доцент Укр. Господ. Академії.
13. Галаган Микола — бувш. член Центр. Ради і посол до Венгрії і Румунії.
14. Галаганова Ольга — учителька, містоголова секц. допомоги Укр. Дітям і Жінкам.
15. Гармашів Всеволод — Д-р медицини, проф. Укр. Педагог. Інституту.
16. Гончаренко Антін — Д-р, лікарь, лектор Укр. Пед. Інституту.
17. Гордієнко Грицько — учитель.
18. Григорій Никифор — письменник, педагог, бувш. член Центр. Ради, б. Міністр Освіти.
19. Григоріїва Ганна — учителька.
20. Голубович Павло — студент техники.
21. Грицай Григорій — учитель, кандидат інженерії.

22. Грабів Яким — кооператор.
23. Дараган Юрій — письменник.
24. Денисенко Григорій — учитель.
25. Ейхельман Оттон — засл. проф. Київського Університету, проф. Укр. Вільного Універ., Господарської Академії і Педаг. Інституту.
26. Жуківський Іван — студент техники.
27. Животко Аркадій — лектор Укр. Педаг. Інст.
28. Зелений Роман — студент.
29. Зозуля Яків — кандидат права.
30. Іваненко Євген — проф. Укр. Пед. Інституту, Директор Матуральн. Курсів.
31. Іваненко Маргарита — учителька.
32. Ісаєвич Дмитро — бувш. член Устан. Зборів Російськ. і Україн., був. член Центр. Ради, економист.
33. Кичун Іван — кандидат хемії.
34. Коберський Карло — літерат., економ., правник.
35. Коберській Остап — канд. права.
36. Кобизський Іван — гімназіяльний професор.
37. Кобилянській Люцій — Д-р медицини, б. член Центр. Ради.
38. О'Конор-Вілінська Валерія — письменниця.
39. Королів-Старий Василь — лікарь-ветеринар, доцент Укр. Госп. Акад., письменник.
40. Котенко Тиміш — селянин.
41. Курах Михайло — кандидат агрономії.
42. Літов Степан — Д-р, лікарь, Лект. Укр. Педаг. Інституту.
43. Лорченко Микола — проф. Укр. Пед. Інституту.
44. Лоський Кость — проф. Укр. Вільн. Унів., бувш. посол УНР в Швеції.
45. Лоська Івга — дружина проф., був. уряд. Київ. Окр. Вод. Шляхів.
46. Манджула Степан — письменник.
47. Марченко Петро — учитель.
48. Михайловський Олександер — інж. технолог, доц. Укр. Госп. Академії, кооператор.
49. Маренін Мирон — кандидат інженерії.
50. Майстренко Іван — лектор Укр. Педаг. Інституту і Матур. Курсів.

51. Майстренко Наталія — помішник лікаря.
52. Мірний Іван — був. член Центр. Ради і Держави. Секретар.
53. Нездійминога Микола — студ. медицини.
54. Ніраз Юрко — правник, кооператор.
55. Обідний Михайло — письменник.
56. Омельченко Григорій — директор Учит. Семинарії.
57. Остапович Михайло — журналіст.
58. Паливода Іван — педагог, бувш. Мін. Пошт і Телеграфів.
59. Пасішник Трохим — лект. Матур. Курсів.
60. Пирхавка Григорій — письменник, бувш. Мировий суддя по вибору.
61. Плохий Кондрат — проф. середн. шкіл.
62. Риндик Степан — інженер, лектор Матур. Курсів.
63. Ріпецький Степан — Д-р права, лектор Укр. Пед. Інституту.
64. Русова Софія — проф. Укр. Педаг. Інституту, письменниця.
65. Роніс Олександер — студ. агрономії.
66. Сисак Микола — Д-р, лікарь.
67. Сімович Василь — проф. Укр. Педаг. Інституту.
68. Скидан Михайло — учитель.
69. Старков Арсен — член Укр. Академії Наук, проф. Укр. Педаг. Інституту.
70. Стахів Матвій — Д-р прав.
71. Стешко Федір — лектор Укр. Педаг. Інституту.
72. Ступницька Ганна — студентка філософії.
73. Сумнєвич Хведір — правник, був. Голова повіт. народ. Управи, був. Губерніяльний Комісар Волині.
74. Тенянко Петро — педагог, був. член Київ. Нар. Управи.
75. Терлецький Маркіян — проф. Укр. Педагог. Інституту, лектор Матур. Курсів.
76. Тимченко Микола — проф. Укр. Педагог. Інституту.
77. Тищенко Юрій — письменник, видавець.
78. Фуртакова Марія — студентка філософії.
79. Хлюр Марко — гімназ. професор.
80. Щурканів Константин — полковник.
81. Чайківська Ольга — студентка медицини.

82. Чернуха Гриць — кандидат інженерії.
 83. Чернявський Арсен — доцент Укр. Господ. Академії.
 84. Чернявський Сільвестр — студент.
 85. Чернявська Лідія — дружина доц. Академії.
 86. Чередієв Володимир — доц. Укр. Господ. Академії.
 87. Шаповал Микита — письменник, лісн., бувш. член Центр. Ради і Міністр Зем. Справ.
 88. Шаповал Микола — генерал.
 89. Шаповалова Ольга — учителька.
 90. Шрамченко Левко — доцент Укр. Господ. Академії.
 91. Щербина Григорій — гімназ. професор.
 92. Щербина Федір — проф. Укр. Вільн. Університету, проф. Господ. Академії.
 93. Щерблюк Іван — учитель, студ. філософії.
 94. Ярема Яким — Д-р філософії, проф. Укр. Нед. Інституту.
-
-

ЗМІСТ.

	стор.
Вступ	3
Загальні відомості	6
I. Управа	8
II. Ревізійна комісія	9
III. Мировий суд	10
IV. Секретаріат	10
V. Відділ опікування	11
1) Підвідділ Регістраційно-Статистичний	11
2) „ Правно-матеріальної допомоги	16
3) Переходова станиця	18
VI. Відділ Організаційний	20
VII. „ Медично-санітарний	26
VIII. „ Культурно-Освітній	29
IX. „ Видавничий і Прес-Бюро	33
X. „ Фінансово-бугалтерський	35
XI. Адміністративно-господарча комісія в справах Укр. Господ. Академії	35
XII. Установи У. Г. К.	37
1) Українська Госп. Академія	37
2) Український Недавничий Інститут	41
3) Матуральні курси і Реальна Гімназія	55
4) Українська Хата	59
5) Книгарський кіоск	62
6) Санаторія	62

XIII. Праця окремих комісій	65
1) Комісія Українського Гром. Видав. Фонду	65
2) Юридична комісія	67
3) Комісія для влаштування Українськ. Відділу на Сільсько-Господарській виставці	67
4) Делегація У. Г. К. до Ч.-У. Комітету	69
5) Секція У. Г. К. допомоги жінкам і дітям	71
XIV. Установи в періоді організації ..	76
1) Українська національна бібліотека	76
2) Архів-Музей	77
XV. Товариства при У. Г. К.	79
1) Українське т-во плястичного мистецтва	79
2) Музичне т-во	79
3) Т-во Допомоги Культурним силам	81
4) Український Громадський Видавничий Фонд	82
Загальний огляд	94
Список дійсних членів	99
